

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ»

Μειονοτική επιρροή, διασύνδεση των στάσεων και πρόθεση για δράση: Η απήχηση της
αναρχικής ιδεολογίας και δράσης μέσα από το παράδειγμα του αντισπισισμού

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πολυτίμη Καραγιάννη

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή

Προδρομίτης Γεράσιμος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Χρυσόχου Ξένια, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Χαντζή Αλεξάνδρα, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Πολυτίμη Καραγιάννη, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως.

*«Είναι η διαρκής διαφοροποίηση που συνιστά το μειονοτικό γίγνεσθαι όλου του κόσμου, σε
αντιδιαστολή προς το πλειονοτικό γεγονός του Κανενός».*

(Deleuze & Guattari, 1980, p.130)

Περιεχόμενα

Περίληψη	6
Abstract	7
Εισαγωγή.....	9
Θεωρητικό πλαίσιο.....	3
Αναρχική ιδεολογία και αναρχικό κίνημα.....	3
Αναρχισμός και διαθεματικότητα.....	5
Φύλο	5
Τάξη	5
Φυλή.....	6
Είδος.....	6
Αναρχισμός και πολιτική βία.....	7
Αναρχικό κίνημα και συλλογική δράση.....	8
Ριζοσπαστικοποίηση.....	8
Ριζοσπαστικοποίηση και ακτιβισμός	9
Αναρχικό κίνημα και μειονοτική επιρροή.....	10
Το Μοντέλο Πλαισίου/Σύγκρισης.	13
Η Πλευρική Αλλαγή των Στάσεων	14
Παρούσα έρευνα - Υποθέσεις	16
Μεθοδολογία	20
Δείγμα και πειραματικό σχέδιο	20
Διαδικασία.....	21
Ανεξάρτητες μεταβλητές	21
Πειραματικό υλικό	22
Μετρήσεις	23
Προμέτρηση	23
Μεταμετρήσεις	23
Αποτελέσματα	27
Συζήτηση.....	45
Βιβλιογραφία.....	50
Ελληνόγλωσση.....	49
Ξενόγλωσση.....	51
Παράρτημα.....	66

Πίνακες

Πίνακας 1.....	29
Πίνακας 2.....	33
Πίνακας 3.....	36

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1.	30
Διάγραμμα 2.	37
Διάγραμμα 3.1	39
Διάγραμμα 3.2	41
Διάγραμμα 3.3.....	42
Διάγραμμα 3.4.....	43

Περίληψη

Η έρευνα εξετάζει την αναρχική μειονοτική επιρροή μέσα από το παράδειγμα του αντισπισισμού, που προτάσσει την εναντίωση στην ανθρώπινη υπεροχή εις βάρος των υπολοίπων ζωικών ειδών. Ενσωματώνοντας την πολιτική θεωρία του αναρχισμού (π.χ. Berkman et al., 1995 · Walter, 2002), το κριτικό πλαίσιο της διαθεματικότητας (Crenshaw, 1989), τις θεωρίες περί ακτιβισμού και ριζοσπαστικοποίησης (π.χ. Moskalenko & McCauley, 2009), την Πλευρική Αλλαγή των Στάσεων (Glaser et al., 2015) και τη δομική διασύνδεσή τους (Crao, 2020), επιχειρήθηκε η πειραματική αποτύπωση του αντισπισιστικού αντίκτυπου σε δείγμα 726 ατόμων με τη διασταύρωση των ανεξάρτητων μεταβλητών «Πρακτικής Διεκδίκησης» (Βία, Μη Βία) και «Επισήμανση Διαθεματικότητας» (Ναι, Όχι) πάνω σε μετρήσεις άμεσης (συμφωνία με το κείμενο) και έμμεσης διαθεματικής (έθνος/φυλή, φύλο, τάξη, είδος, εξουσία) επιρροής αλλά και πάνω στις ακτιβιστικές και ριζοσπαστικοποιημένες προθέσεις υπέρ των ζώων. Η βασική υπόθεση ήταν ότι η επίτευξη άμεσης μπορεί να εξασφαλίσει την έμμεση επιρροή και να καθοδηγήσει την πρόθεση για φιλόζωη συμπεριφορά. Ειδικότερα, ότι η μη βία οδηγεί στην άμεση επιρροή, στις κοντινά συνδεόμενες με τον αντισπισισμό στάσεις και τον ακτιβισμό, ενώ η βία επιδρά στις μακρύτερα συνδεόμενες στάσεις και το ριζοσπαστισμό. Οι υποθέσεις εν μέρει επιβεβαιώθηκαν ενώ τα ευρήματα συζητιούνται σε μια προσπάθεια γεφύρωσης υποσχόμενων πεδίων της κοινωνιοψυχολογικής έρευνας, κρίσιμων σημείων πολιτικής και κοινωνιολογικής θεωρίας και βιωμένης πρακτικής των κοινωνικών κινημάτων.

Λέξεις - κλειδιά: ακτιβισμός, αναρχισμός, αντι-σπισισμός, διαθεματικότητα, μειονότητα, Πλευρική Αλλαγή Στάσεων, ριζοσπαστικοποίηση

**Minority influence, interconnection of attitudes and intentions for action:
The impact of anarchist ideology and action through the example of
anti-speciesism**

Abstract. The current research examines the anarchist minority influence through anti-speciesism, which stands in opposition towards the human supremacy over the other species. Integrating the political theory of anarchism (e.g. Berkman et al., 1995; Walter, 2002), the critical framework of intersectionality (Crenshaw, 1989), the theories of activism and radicalization (e.g. Moskalenko & McCauley, 2009), the Lateral Change of Attitudes (Glaser et al., 2015) and their structural interconnection (Crano, 2020), this research attempts to show the anti-speciesist impact on a sample of 726 individuals. To do so, the chosen methodology is a 2 x 2 experiment with the independent variables being the "Means of struggle" (Violence - Non Violence) and "Intersectionality" (Yes - No) and the dependent ones being: 1. the direct influence (accordance to the text) 2. the indirect intersectional influence (nation/race, gender, class, species, power), 3. the pro-animal activist intentions and 4. the corresponding pro-animal radical intentions. The main hypothesis is that gaining direct influence could lead to indirect influence and guide pro-animal behavioral intentions. In particular, nonviolence leads to direct influence, when it comes to attitudes closely associated with anti-speciesism, and to activism as well, while violence has an impact on the more proximally associated ones and to radicalism. The hypotheses have been partially confirmed, while the findings are being discussed in an effort to bridge promising areas of the sociopsychological research, some crucial points of the political theory and the daily practices of social movements.

Keywords: activism, anarchism, anti-speciesism, intersectionality, Lateral Attitude Change, minorities, radicalization

Εισαγωγή

Οι κοινωνικές αναταράξεις των σύγχρονων κοινωνιών φέρνουν στο προσκήνιο πληθώρα ιδεολογικών διακυβευμάτων, εκπορευομένων από τα αντιτιθέμενα συμφέροντα των φορέων τους. Η αέναη σύγκρουση της κοινωνικής συντήρησης με την κοινωνική αλλαγή, των εχόντων και των μη εχόντων, των εξουσιών και των μειονοτήτων, ρίχνει ακατάπαυστα στην αρένα της ιδεολογικής διαμάχης νέους κοινωνικούς πρωταγωνιστές και καινούριες μορφές αγώνα ή παλιά έκδοχα κυριαρχίας και τρόπους παλινόρθωσής της.

Σταθερή, διαρκή, αν και αποσιωπημένη- ή ενίοτε διαστρεβλωμένα απεικονισμένη- παρουσία στα κοινωνικά τεκταινόμενα έχει ο αναρχικός/αντιεξουσιαστικός «χώρος», με πολύμορφη δράση στη μεταπολιτευτική Ελλάδα ειδικά των τελευταίων χρόνων. Το πολιτικό αυτό κίνημα ριζώνει στις ελευθεριάζουσες ιδεολογίες του 19^{ου} αιώνα, επιδιώκοντας την αποτίναξη του κρατικού μηχανισμού και του καπιταλιστικού ζυγού, αλλά και της κάθε ορατής ή αόρατης εξουσίας, με ύστατο σκοπό την επονομαζόμενη ολική απελευθέρωση (Best, 2014), δηλαδή το σπάσιμο των δεσμών που κρατούν φυλακισμένο τον άνθρωπο και τα υπόλοιπα ζωικά είδη. Το αναρχικό κίνημα εντοπίζει την πηγή του «κακού» στις κυριαρχικές και καταδυναστευτικές σχέσεις που δομούνται μεταξύ φύλων, εθνών, τάξεων αλλά και ειδών, υπογραμμίζοντας ότι έστω και ένα πλάσμα πάνω στη γη να είναι υποδουλωμένο, δεν υφίσταται πραγματική ελευθερία για κανέναν. Έτσι, ξεσηκώνεται αναλόγως των αναγκών κάθε εποχής, συνενώνοντας τους επί μέρους αγώνες, ορισμένες φορές υπερασπιζόμενο τη χρήση πολιτικής βίας για την επονομαζόμενη συνολική απελευθέρωση. Ακριβώς με αυτό τον σκοπό, στα πλαίσια του οικοαναρχισμού και της υπεράσπισης του πλανήτη έχει εσχάτως συγκροτηθεί το αντισπισιστικό κίνημα, που εν συντομία παλεύει ενάντια στον ανθρωποκεντρισμό και τις διακρίσεις ανθρώπινων και μη ανθρώπινων ζώων, προωθώντας τη διαβίωση σε αρμονία με τη φύση.

Αντιλαμβανόμαστε συνεπώς ότι η πολυποίκιλη μάχη του απέναντι στην εξουσία με παράλληλη μέριμνα για τη διάδοση των ιδεωδών του, κατατάσσει δυνητικά το αναρχικό κίνημα στις ενεργές μειονότητες (Παπαστάμου & Μιούνι, 2008), ανακινώντας το πάντα επίκαιρο ερώτημα του αντίκτυπου των κάθε λογής μειονοτήτων σε επίπεδο στάσεων όσο και συμπεριφορών (Maass & Clark, 1984). Σαράντα χρόνια μετά τη θεωρία της μεταστροφής (Moscovici, 1980), η σύγχρονη έρευνα προτείνει την ένταξη της μειονοτικής επίδρασης στην *Πλευρική Αλλαγή των*

Στάσεων (ΠΑΣ), όπου οι αλλαγές δεν επισυμβαίνουν στο ζήτημα που πραγματεύεται η πειστική απόπειρα αλλά στις παρακείμενες στάσεις πειθούς.

Με την αρωγή του πειραματισμού, η παρούσα μελέτη φιλοδοξεί να ψηλαφίσει τον αντίκτυπο μιας αναρχικής επιρροής εστιασμένης στο ζήτημα της άνισης σχέσης ανθρώπινου είδους και υπολοίπων ειδών, τόσο σε επίπεδο άμεσης και έμμεσης επιρροής όσο και συμπεριφορικών προθέσεων, ενσωματώνοντας βασικά στοιχεία πολιτικής και κοινωνιολογικής θεωρίας στις σύγχρονες κοινωνιοψυχολογικές μελέτες. Παρά τη διαφαινόμενη δυναμική ενός τέτοιου αποτολμήματος αλλά και τη συνεισφορά του αναρχικού κινήματος στην κατοχύρωση αστικών ελευθεριών (Butera, Vernet, & Vala, 2020) είναι ελάχιστες έως ανύπαρκτες οι μελέτες του ενδεχόμενου κοινωνικού του απόηχου (Heckert, 2013) ενώ, ταυτόχρονα, εκλείπουν ουσιαστικά οι κοινωνιοψυχολογικές έρευνες για την αναδιοργάνωση των επί μέρους στάσεων κατόπιν μειονοτικής επιρροής (Crano & Lyrantzis, 2015). Θα ξεκινήσουμε με την παρουσίαση της θεωρητικής πλαισίωσης του αναρχισμού και το κριτικό πλαίσιο της διαθεματικότητας, στη συνέχεια θα σταχυολογήσουμε κάποια βασικά κοινωνιοψυχολογικά ευρήματα πάνω στη συλλογική δράση και τη μειονοτική επιρροή, θα προχωρήσουμε ύστερα στο κύριο μέρος της έρευνας και την παρουσίαση του πειραματικού σχεδίου, ολοκληρώνοντας με τα αποτελέσματα και τη συζήτησή τους, συναρτήσει των θεωρητικών μας αναφορών.

Θεωρητικό Πλαίσιο

Αναρχική ιδεολογία και αναρχικό κίνημα

Το αναρχικό/αντιεξουσιαστικό κίνημα (ή αναρχικός/αντιεξουσιαστικός χώρος, Kitis, 2015) έχει μακράιωνα παράδοση εμποτισμένη με τις αρχαίες αντιλήψεις περί αναρχίας, δηλαδή της επιθυμίας για συμβίωση δίχως αρχές ή εξουσία (Marshall, 2009). Φιλοσοφικά και πολιτικά θεμελιώνεται στον αναρχισμό (Altena, 2016), την ελευθεριακή ιδεολογία (Love, 2006) των σοσιαλιστικών παραδόσεων του 19^{ου} αιώνα (Price, 2017, Ιούνιος 11) που αντιτίθεται σε όλες τις μορφές εξουσίας, ιεραρχικών σχέσεων και καταναγκασμών υποστηρίζοντας την ισότητα και την ελεύθερη συνεργασία ατόμων και ομάδων με σκοπό την άμεση ικανοποίηση των αναγκών τους (Kropotkin, 1910/1995 · Justice, 2005). *«Όμως οι αναρχικοί αναζητούν, επίσης, να εγκαθιδρύσουν ή να επιφέρουν με διάφορα μέσα, μια συνθήκη αναρχίας, δηλαδή, μια*

αποκεντρωμένη κοινωνία χωρίς επιβαλλόμενους θεσμούς, μια κοινωνία οργανωμένη μέσω μιας συνομοσπονδίας αυτόβουλων συσχετισμών» («Τι είναι αναρχισμός», 2009, 4 Ιουνίου).

Ο αναρχισμός δέχεται αξιωματικά ότι η εξουσία οποιασδήποτε μορφής είναι πηγή δεινών, καταπιέσεων, διαφθοράς και αλλοτρίωσης, ενώ αντίστροφα η κοινωνική δικαιοσύνη και η ατομική ευτυχία μπορεί να υφίσταται μόνο με τη συνύπαρξη απόλυτης ελευθερίας - απόλυτης ισότητας (Butler, 2010 · Jun, 2012). Η εναντίωση στο κράτος ως τον κύριο θεσμό εκπροσώπησης των συμφερόντων μιας ελίτ (Μπακούνιν, 1882/1986) και η κατάργηση του καπιταλισμού ως κατεξοχήν συστήματος οικονομικής ανισότητας (Κροπότκιν, 1892/2008) αναδεικνύονται έτσι στις κορυφαίες επιδιώξεις του αναρχικού κινήματος (Επαναστατικός Αγώνας, 2019 · Roma & Gravante, 2017). Ωστόσο, η αναρχική κριτική στρέφεται ενάντια σε ένα σύνολο εξουσιαστικών δομών και θεσμών κυριαρχίας όπως ο στρατός, οι φυλακές ή η εκκλησία αλλά και σχέσεων εκμετάλλευσης ή ανισότητας όπως ανθρώπου προς φύση, άντρα προς γυναίκα, πλούσιου προς φτωχού κ.λ.π. (Berkman et al., 1995 · Carter, 1971). Καταλήγοντας, το δίπολο ελευθερία-εξουσία (Walter, 2002) αναφέρεται κεντρικά στην αναρχική πολιτική θεωρία ως κατευθυντήρια αρχή για την αποδόμηση των συστημάτων εξουσίας και τη δόμηση των αντιπροτεινόμενων κοινωνικών δεσμών.

Στους δύο περίπου αυτούς αιώνες ύπαρξής του, το αναρχικό κίνημα είναι παρόν – με μικρή βέβαια πολιτική απήχηση (Evren & Kinna, 2015) – σε κρίσιμα ιστορικά προοδευτικά γεγονότα, όπως στους συνδικαλιστικούς αγώνες, την παρισινή κομμούνια ή τη μάχη ενάντια στο φασισμό (Iggers & Woodcock, 1963). Η μεγάλη πνοή δόθηκε όμως με τις διεκδικήσεις των δεκαετιών του '60 και '70 (Marshall, 2009, σσ. 539-560) οι οποίες σμίλευσαν τα προτάγματα της άμεσης δημοκρατίας και της αυτοδιάθεσης (Ρος, 2018). Το σύγχρονο αναρχικό κίνημα βρήκε τη θέση του (Williams, 2017) στα νέα κοινωνικά (Σούζας, 2015) ή ανταγωνιστικά (Melucci, 1996) κινήματα, τα οποία προβαίνουν σε άμεση δράση στα πρότυπα της αυτό-οργάνωσης, εντός κινηματικών –«από τα κάτω»- χώρων όπου η συλλογική εξεγερσιακή ταυτότητα πλάθεται εξω-θεσμικά (Day, 2011). Συγκεκριμένα, οι αναρχικοί/ές καταφεύγουν σε μικρο-δράσεις ανάλογες των κοινωνικών απαιτήσεων, συνδεόμενοι μέσω ομάδων συγγένειας, δίχως κεντρική οργάνωση (Ibrahim, 2015, p. 72) Στην Ελλάδα, λόγου χάρη, το αναρχικό κίνημα ανέπτυξε έντονη πολιτική δραστηριότητα τη δεκαετία της οικονομικής κρίσης, με καταλήψεις κοινωνικών χώρων, αλληλέγγυα

οικονομία, αυτοδιαχειριζόμενα εργοστάσια, δομές φροντίδας για τους πρόσφυγες/ισσες αλλά και πληθώρα αντικρατικών/αντικαπιταλιστικών αγώνων ενάντια στη μνημονιακή επέλαση (Kitsantonis, Μαΐου 2017 · Rakopoulos, 2015 · Siapera & Theodosiadis, 2017).

Αναρχισμός και Διαθεματικότητα

Μία βασική παράμετρος των αναρχικών ιδεών που απορρέει από την ολιστική θέαση των σχέσεων εξουσίας είναι η διαθεματική διαπάλη (Dragonow1, 2015) για την επονομαζόμενη συνολική απελευθέρωση (π.χ. Μαυροπράσινα Αγρίμια, Ιανουάριος 2012). Η διαθεματικότητα «είναι το κριτικό αναλυτικό πλαίσιο που υπογραμμίζει ότι οι πολλαπλές κοινωνικές ταυτότητες όπως το φύλο και η φυλή αλληλεπιδρούν στο μικρο-επίπεδο της ατομικής εμπειρίας αποκαλύπτοντας αλληλοεμπλεκόμενα συστήματα προνομιών και καταπίεσης στο μακρο-κοινωνικό επίπεδο (π.χ. ρατσισμό, σεξισμό, ταξισμό κλπ)» (Bowleg, 2017, σ. 2) και προέκυψε από το μαύρο φεμινισμό (Crenshaw, 1989). Στην κοινωνιοψυχολογική εργογραφία βρίσκουμε ίχνη της διαθεματικότητας στις μελέτες των συσχετίσεων κοινωνικών στάσεων που χαρακτηρίζονται από δογματισμό ή προκατάληψη (Adorno et al., 1950 · Bonstead-Bruns & Weber, 2002). Ειδικότερα, ένα υφέρπον σχήμα δυσανεξίας εμφανίζεται να διατρέχει σεξιστικές, ρατσιστικές, ταξιστικές, ηλικιστικές ή θρησκευτικά μισαλλόδοξες απόψεις (Aosved, Long, & Voller, 2009).

Η αναρχική θεώρηση κατέχει ένα συνεκτικό και πάγιο σχήμα κατανόησης του εξουσιαστικού συστημικού συμπλέγματος: Η ιεραρχία δημιουργεί σχέσεις κυριαρχίας (καπιταλισμός, πατριαρχία ή λευκή/πολιτιστική υπεροχή) και μοτίβα ανισότητας (ταξικά, έμφυλα, φυλετικά/εθνικά) (Williams, 2012). Στη βάση αυτή, η ανισότητα μπορεί να πάρει πολλές και καινούριες μορφές καθώς η ιεραρχία μπορεί να επεκταθεί σε πολλαπλά πεδία. Ιδωμένες με αυτόν τον τρόπο, έννοιες όπως η τάξη, το φύλο και η φυλή/έθνος δεν είναι ανώδυνες κοινωνικές κατηγοριοποιήσεις αλλά ιστορικές, κοινωνικά κατασκευασμένες οργανωτικές αρχές που αντανakλούν σχέσεις επιβολής (Balibar & Wallerstein, 1993 · Davis, 2014 · Weber, 1998). Συγκεκριμένα:

α) **Φύλο.** Το φύλο/γένος είναι η κοινωνική κατασκευή που επισυνάφθηκε στο βιολογικό φύλο για την απόδοση συγκεκριμένων ρόλων στα γένη. Η ισχύς στην περίπτωση αυτή εδράζεται στη σεξουαλικότητα και τους έμφυλους ρόλους. Η πατριαρχία, ειδικώς, είναι το σύστημα που δημιούργησε τις ανισότητες μεταξύ αντρών-γυναικών, ετεροφυλόφιλων-ομοφυλόφιλων, γέρων-νέων κλπ. παρέχοντας τα

προνόμια στον άντρα-πατέρα (Brenner, 1989) και είναι υπεύθυνη για φαινόμενα έμφυλης βίας, σεξισμού, ομοφοβίας κ.λπ.

β) **Τάξη.** Η τάξη δομοποιεί τις οικονομικές σχέσεις εκμετάλλευσης. Η ταξική ανισότητα πηγάζει από το καπιταλιστικό σύστημα όπου οι κεφαλαιοκράτες εξουσιάζουν κυρίως τους εργάτες/τριες. Για τους μαρξιστές, οι οικονομικές σχέσεις είναι βαρύνουσας σημασίας (Althusser, Balibar κ.α.) αν και συστημικοί παράγοντες τις συσκοτίζουν και η ταξική συνείδηση απουσιάζει (Keefer, Goode, & van Berkel, 2015). Ας προστεθεί ότι η τάξη είναι υπο-μελετημένη στην κοινωνική ψυχολογία (Langhout, Rosselli, & Feinstein, 2007) ενώ ο ταξισμός αντιμετωπίζεται συνήθως σα μορφή διάκρισης εναντίον των φτωχών και προτείνονται λύσεις κοινωνικής αφομοίωσης, αντί ανατροπής του οικονομικού συστήματος εγγενούς ανισότητας (Pollaris, 2018).

γ) **Φυλή.** Η έννοια της φυλής προέκυψε από τις υποτιθέμενες βιολογικές διαφορές μεταξύ διάφορων κατηγοριών ανθρώπων. Στην κορυφή της πυραμίδας που διακρίνει σε ανώτερες και κατώτερες φυλές, βρίσκεται η λευκή υπεροχή. Ως μετεξέλιξη της έννοιας της φυλής, το έθνος προβάλλει την πολιτισμική ανωτερότητα μέσα από τη διαφορά κουλτούρας, χτισμένο σε συλλογικά φαντασιακά ιδεώδη. Κατά συνέπεια, στην εποχή του έθνους-κράτους, φυλή και έθνος, εθνισμός και ρατσισμός συναρθρώνονται (Μπαλιμπάρ και Βάλλερσταϊν, 1988, σσ.107-131).

δ) **Είδος.** Μία κεκαλυμμένη και συχνά παραγκωνισμένη από τις υπόλοιπες διακρίσεις ανισότητα επιτελείται βάσει του είδους, επιγραμματικά της έννοιας επί της οποίας συντηρούνται οι διακρίσεις μεταξύ των ειδών. Ο ειδισμός/σπισισμός είναι «*η μεροληψία ή στάση προκατάληψης υπέρ των συμφερόντων των μελών του ιδίου είδους εναντίον μελών άλλων ειδών*» (Singer, 2009, p. 6). Η σπισιστική αντίληψη θεωρεί το ανθρώπινο το ανώτερο από τα υπόλοιπα είδη, στη βάση ηθικών αποδόσεων (Caviola et al., 2019). Εύλογα, ο σπισισμός προβλέπει τη συμπεριφορά απέναντι στα ζώα (Caviola et al., 2019) ενώ έκδοχό του είναι η νομιμοποίηση της κατανάλωσης κρέατος (Piazza et al., 2015). Πολύ λίγη έρευνα έχει πραγματοποιηθεί γενικώς για τη διάκριση ενάντια στα ζώα, για αυτό θα επεκταθούμε λίγο παραπάνω στο ζήτημα.

Ο πρώτος που ηθικοποίησε και πολιτικοποίησε το θέμα των ζώων ήταν ο Reclus, ο οποίος λέει χαρακτηριστικά:

«Υπάρχει λοιπόν τόσο μεγάλη διαφορά ανάμεσα στο νεκρό σώμα ενός ταύρου και σ' εκείνο ενός ανθρώπου; Τα κομμένα άκρα, τα εντόσθια ανακατεμένα το ένα με το

άλλο, είναι περίπου τα ίδια: η σφαγή του πρώτου κάνει πιο εύκολη τη σφαγή του δεύτερου, ειδικά όταν ηχεί η διαταγή ενός αρχηγού [...] «Φέρσου ανελέητα». (1901, σ. 3)

Το παραπάνω απόσπασμα αξιώνει ότι πρώτον ο άνθρωπος δε διαφέρει από τα υπόλοιπα ζώα και δεύτερον η βία που ασκείται εναντίον των τελευταίων προετοιμάζει για την κανιβαλική βία εναντίον των πρώτων. Ο Jacoby (1994) επίσης θεωρεί ότι η σκλαβιά των ζώων προλείανε το έδαφος για τη δουλεία των ανθρώπων, ενώ ορισμένοι μελετητές ακροβατούν έως το σημείο του να υποστηρίζουν ότι οι μέθοδοι εξόντωσης των ζώων ενέπνευσαν τις πρακτικές της ναζιστικής ευγονικής (Patterson, 2002). Σε κάθε περίπτωση, τα προαναφερόμενα δείχνουν ότι η πίστη της υπεροχής των ανθρώπων έναντι των ζώων αλλά και η νομιμοποίησή της συμβαδίζει με τις νομιμοποιητικές ιδεολογίες και πεποιθήσεις περί ανωτερότητας ορισμένων κατηγοριών ανθρώπων έναντι άλλων (Costello & Hodson, 2009 · Dhohnt, Hodson and Leite, 2016). Συμπερασματικά, ο σπισισμός σχετίζεται θετικά με τον ρατσισμό, το σεξισμό και άλλες μορφές προκατάληψης, υποδηλώνοντας ότι καθοδηγείται, όπως αυτές, από μία γενικευμένη προσήλωση στην κοινωνική ιεραρχία και από τη φυσικοποίηση των κοινωνικών ή άλλων ανισοτήτων (Caviola et al., 2019 · Everett et al., 2019).

Συγκεφαλαιώνοντας, για την αποκαθίλωση της κυριαρχίας και την εξάλειψη οποιασδήποτε μορφής καταπίεσης είναι επιτακτικό να αποσοβηθεί κάθε ιεραρχία (Williams, 2012) μέσω του μετασχηματισμού όλων των κοινωνικών σχέσεων (Pollaris, 2018). Για τους λόγους αυτούς, το αναρχικό κίνημα συγκροτεί επί μέρους αντιρατσιστικούς, αντισπισιστικούς, εργατικούς, φεμινιστικούς κλ.π. αγώνες τους οποίους ισότιμα προωθεί για την επίτευξη της ολικής απελευθέρωσης.

Αναρχισμός και Πολιτική βία

Στο στρατηγικό σκέλος, ένα ιδιαίτερο σημείο του αναρχισμού είναι η καταφυγή στην πολιτική βία (Simon, 2008 · Thorup, 2008), δηλαδή τη βία που είναι παρούσα ως αξία ή ως καθήκον εντός μιας ιδεολογίας (Φεραγιόλι, 2015). Κρατική και μη, η πολιτική βία είναι ένα δύσκολο κεφάλαιο των κοινωνικών επιστημών (Παπαστάμου & Προδρομίτης, 2010). Φερ' ειπείν, η Arendt (1970) διαχωρίζει τις έννοιες δύναμις και βία, ενώ άλλοι διανοητές αναγνωρίζουν την τελευταία ως θεμέλιο του κράτους ή κεντρική οργανωτική αρχή (Weber, αναφ. στο Dusza, 1989 · Πουλατζάς, 2008). Ο Μαρξ (1867, οπ. αναφ. Δούση, 2015) θεωρεί την ελεγχόμενη επαναστατική βία ως

μαμή της ιστορίας, ενώ για τον Μπακούνιν (1842, οπ. αναφ. Lehning, 1973, σ. 13) η καταστροφή της παλιάς κυριαρχίας είναι προαπαιτούμενο για την οικοδόμηση της ελεύθερης κοινωνίας. Η σκοπιμότητα και οι προεκτάσεις της προσφυγής σε πιο «αναβαθμισμένα» μέσα είναι ζητήματα που ομολογουμένως ενσπείρουν μεγάλο διχασμό εντός των κινημάτων (Feinberg, Willer, & Kovacheff, 2020). Σε γενικές γραμμές, η πολιτική/ταξική αντι-βία προκρίνεται από το αναρχικό/αντιεξουσιαστικό κίνημα (Μπέρκμαν, 1983) είτε ως αντίσταση στην εκλαμβανόμενα ενυπάρχουσα βία του συστήματος (Labica, 2014) είτε ως μέσο πραγμάτωσης του επαναστατικού οράματος (Fowler, 1872). Η βία στην οποία προβαίνει είναι κυρίως υλικές καταστροφές ή σαμποτάζ και όχι βία εναντίον προσώπων¹ (Anisin, 2019). Παρά ταύτα, οι αναρχικοί/ές αναγνωρίζουν ότι η βία ίσως είναι αναγκαία αλλά όχι επαρκής για την εγκαθίδρυση μιας άλλης κοινωνίας (Μαλατέστα, 2004).

Αναρχικό κίνημα και συλλογική δράση

Ατενίζοντας τον αναρχικό χώρο μέσα από την κοινωνιοψυχολογική διόπτρα, αντιλαμβανόμαστε αρχικά πως τοποθετείται στον ορίζοντα της συλλογικής δράσης (Millward & Takhar, 2019) δηλαδή της ομαδικής κινητοποίησης που σκοπό έχει την κοινωνική αλλαγή (Imhonopi, Onifade & Urim, 2013 · Tejerina, 2017) παραβιάζοντας συχνά τους κανόνες και τις αξίες της κυρίαρχης ομάδας (Kendall, 2020). Οι συλλογικές δράσεις μπορεί να είναι είτε ακτιβιστικές και ειρηνιστικές (Van Zomeren, Postmes & Spears, 2008) είτε ριζοσπαστικοποιημένες και επιθετικές (Saab et al., 2016), δηλαδή απλουστευτικά μιλώντας, κανονιστικές και μη κανονιστικές ενέργειες αντίστοιχα (Wright, 2013). Διευκρινιστικά, η κανονιστικότητα μιας δράσης προσδιορίζεται από την προσλαμβανόμενη νομιμότητα, βία και ακρότητά της (Tausch et al., 2011), αλλά μια πιο εμβριθής παρατήρηση θα ήταν ότι κανονιστικές είναι όσες δράσεις δεν απειλούν την υπάρχουσα κοινωνική δομή (Teixeira, Spears, & Yzerbyt, 2019). Πράγματι, ο πολιτικός εξτρεμισμός στοχεύει στη διάρρηξη του υπάρχοντος status quo, χωρίς κατ' ανάγκη να καταφεύγει στη βία (Jackson, 2019). Σε κάθε περίπτωση, το αναρχικό κίνημα διαθέτει στη φαρέτρα του τόσο επιθετικά όσο και μη όπλα για την επίτευξη της πολιτικής αλλαγής (Williams, 2018). Θα αναλύσουμε κατόπιν την έννοια της ριζοσπαστικοποίησης, που συγκροτεί την κύρια

¹ Για τη διαφορά βίαιης και επιθετικής ενέργειας βλ. Saab et al., 2016.

κοινωνιοψυχολογική πλαισίωση της πολιτικής βίας, και τη σχέση της με τον πασιφιστικό ακτιβισμό.

Ριζοσπαστικοποίηση. Αδρά, ως ριζοσπαστικοποίηση νοείται μια ατομική ή/και συλλογική *διεργασία* μετάβασης σε ριζοσπαστικότερα μέσα ή/και σκοπούς μέσα σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις/συγκρούσεις που εμπλέκουν κρατικούς ή μη παράγοντες (Malthaner, 2017). Αν και ήδη υπαινιχθήκαμε ότι υπάρχει ριζοσπαστικοποίηση μη βίαιης μορφής, οι περισσότερες έρευνες ψηλαφούν τη ροπή προς το βίαιο εξτρεμισμό (Schmid, 2013). Στο συλλογικό επίπεδο, συγκεκριμένα, παρατηρείται μια «αλλαγή στα πιστεύω, τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά που όλο και περισσότερο δικαιολογούν τη διομαδική βία και απαιτούν τη θυσία προς υπεράσπιση της ενδοομάδας» (Mc Cauley & Moskalenko, 2008) συνήθως λόγω συναισθημάτων ευαλωτότητας και αδικίας (Horgan, 2008).

Η ριζοσπαστικοποίηση προέκυψε ως έννοια για την ερμηνεία και καταπολέμηση της φονταμενταλιστικής τρομοκρατίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2008) όμως δυνητικά θεωρητικοποιείται και ως δεξιά, αριστερή ή αναρχική ριζοσπαστικοποίηση (Γιαννάκη & Πάνου, 2016). Πιο κοντά στη μελέτη της πολιτικής βίας βρίσκεται η della Porta (2013) η οποία αντιλαμβάνεται τη ριζοσπαστικοποίηση ως δυναμική διαδικασία όπου το κράτος κλιμακώνει την καταστολή και οι ακτιβιστές/τριες στρατιωτικοποιούν τη δράση τους, μέχρις ότου η βία προβάλλει ως η μόνη διαθέσιμη επιλογή. Στον τομέα της επιρροής, ο Kruglanski (2003) συλλαμβάνει με οξυδέρκεια τη βία σαν τακτική «βουβής» μειονοτικής προπαγάνδας και τις τρομοκρατικές ομάδες σαν ακραίας μορφής ενεργές μειονότητες. Ακόμη, κατά τον ίδιο και συνεργάτες/ίδες (2018), η πολιτική βία: α) είναι παράγοντας γνωστικής ασυμφωνίας β) εξυπηρετεί ηθικά κίνητρα, γ) στέλνει μηνύματα ισχύος και δ) ενισχύει τους ενδοομαδικούς δεσμούς. Συνολικά, η ριζοσπαστικοποίηση – θρησκευτική και πολιτική - ενέχει την πολιτικοποίηση (Simon & Klandermans, 2001) όμως δίνει έμφαση στη διομαδική σύγκρουση και τη μη κανονιστική δράση για την επίλυση της κοινωνικής ανισότητας (Thomas et al., 2014). Η εξτρεμιστική δράση απαιτεί βέβαια μια ελάχιστη ηθική δικαιολόγηση για να υλοποιηθεί (Thomas, McGarty, & Louis, 2013). Σύμφωνα με τους Kruglanski et al. (ο.π.) τα άτομα ευκολότερα αναλαμβάνουν ριζοσπαστικές δράσεις όταν κοινωνικοποιούνται σε σκεπτικά βίας, μολονότι οι McCauley και Moskalenko (2017) πρεσβεύουν ότι η ριζοσπαστικοποίηση των απόψεων (η ηθική υποχρέωση για την υποστήριξη βίας) δεν οδηγεί απαραίτητα σε ριζοσπαστικοποίηση των δράσεων (τρομοκρατία).

Ριζοσπαστικοποίηση και ακτιβισμός. Υπάρχει επιπροσθέτως η διαδεδομένη άποψη ότι οι ακτιβιστικές ενέργειες είναι η δεξαμενή των ριζοσπαστικοποιημένων αντανakλαστικών (π.χ. *ιμάντας ανύψωσης*, Mc Cauley & Moskalenko, 2009 · *Σκάλα Τρομοκρατικής Δράσης*, Moghaddam, 2005 κλ.π.). Εντούτοις, αρκετοί μελετητές ισχυρίζονται ότι ακτιβισμός και ριζοσπαστικοποίηση αποτελούν διαφορετικά φαινόμενα με ξεχωριστούς υποκείμενους μηχανισμούς. Επί παραδείγματι, η πολιτικοποιημένη συλλογική ταυτότητα προβλέπει τη συμμετοχή σε συμβατική αλλά όχι σε ακραία μορφή συλλογικής δράσης (Simon, 2011). Είναι εμφανές ότι τα άτομα που συλλογικοποιούνται προτεραιοποιούν τις ειρηνιστικές και νομιμοποιημένες κινηματικές πρωτοβουλίες (della Porta, O'Connor, & Portos, 2019 · Stuart, Thomas, & Donaghue, 2018). Η κλιμάκωση προς πιο επιθετικά μέσα επέρχεται σε επόμενο στάδιο, όταν ας πούμε τα νόμιμα μέσα αποτυγχάνουν (Ryckman, 2020) αλλά τα πρώτα δείχνουν να έχουν αποτελέσματα (Saab, Spears, Tausch, & Sasse, 2016) ή όταν οξύνεται η κρατική καταστολή (Saavedra & Drury, 2019).

Οι Moskalenko & McCauley (2009) απορρίπτουν ρητά την κονιορτοποίηση ακτιβιστικών/νόμιμων και ριζοσπαστικών/παράνομων δράσεων, διατυπώνοντας ότι οι πρώτες δεν οδηγούν νομοτελειακά στις δεύτερες αλλά συνθέτουν δύο διακριτές διαστάσεις της πολιτικής κινητοποίησης. Τονίζουν ότι τόσο οι ακτιβιστές/τριες όσο και οι ριζοσπάστες/τριες επιθυμούν την πολιτική αλλαγή αλλά διαφωνούν στον τρόπο έλευσής της. Όσον αφορά τα κίνητρα, για τους Tyler (2013) και Van Zomeren et al. (2004) ο συμβατικός ακτιβισμός συνδέεται περισσότερο με θυμό ενώ η ριζοσπαστικοποίηση με περιφρόνηση (Tausch et al., 2011), με την αποταύτιση από το πολιτικά κυρίαρχο σύστημα (Becker & Tausch, 2015) ή την απώλεια αίσθησης σημαντικότητας (Kruglanski et al., 2014). Ωστόσο, και για τα δύο είδη συλλογικοποίησης, η προσλαμβανόμενη αποτελεσματικότητα είναι εξέχουσας σημασίας (Saab et al., 2016 · Van Zomeren, Postmes & Spears, 2008). Ας σημειωθεί ότι η θεωρία της ριζοσπαστικοποίησης έχει δεχθεί κριτική επειδή, απομονώνοντας τα μέσα δράσης και τσουβαλιάζοντας αυταρχικά, φιλολαϊκά, μισαλλόδοξα, επαναστατικά κτλ συναισθήματα (Δοξιάδης, 2017) απογυμνώνει την έννοια του ριζοσπαστισμού από τη δημοκρατική του ρίζα και εδραιώνει τη θεωρία των δύο άκρων (Παντελίδου-Μαλούτα, 2017).

Αναρχικό κίνημα και μειονοτική επιρροή

Εναρμονίζοντας τις κατατιθέμενες προβληματικές από την πολιτική επιστήμη και την κοινωνιοψυχολογική έρευνα, καταλήγουμε στο ότι τόσο τα αναρχικά ιδανικά όσο και η περιπτωσιολογική πρόκριση της κινηματικής βίας, δεν ακολουθούν τις πεπατημένες πολιτικές και ηθικές αρχές και τις νόρμες (Mc Laughlin, 2007), συνολικά επομένως ο αντιεξουσιαστικός χώρος μπορεί να λειτουργήσει ως πρωτοτυπικός φορέας μειονοτικής επιρροής, δηλαδή δυνητικά ως φορέας κοινωνικής αλλαγής και καινοτομίας (Moscovici, 1980). Ειδικότερα, οι μειονότητες ασκούν κυρίως ιδιωτική, έμμεση και ετεροχρονισμένη επιρροή, μέσω της αυξημένης κοινωνιογνωστικής σύγκρουσης που εισάγουν στο πεδίο του στόχου τους (Martin & Hewstone, 2013), υποκινώντας διαδικασίες επικύρωσης του μηνύματός τους και οδηγώντας υπό προϋποθέσεις σε ιδεολογική μεταστροφή (Moscovici, 1980). Ειδικά, οι ενεργές/έννομες (Moscovici, 1976, οπ. αναφ. η Mucchi-Faina, 2013, σελ. 223) ή προοδευτικές (Prislin et al., 2020) μειονότητες που επιθυμούν την αλλαγή του κατεστημένου, διατυμπανίζουν τον αξιακό τους κώδικα στον ευρύτερο πληθυσμό διεξάγοντας έναν ανένδοτο αγώνα ενάντια στην κυριαρχία. Εξάλλου, ακόμα κι αν δεν καταφέρουν να μεταπείσουν τους στόχους τους, οι μειονότητες φέρονται να επηρεάζουν τον τρόπο σκέψης τους (Prislin et al., 2020 · *αποκλίνουσα σκέψη*, Nemeth, 1986).

Εντούτοις, όπως εντόπισε ο Moscovici (1979) οι εκβάσεις των μειονοτικών διαπραγματεύσεων εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη διαχρονική και συγχρονική συμπεριφορική συνεκτικότητα των φορέων τους. Οι Παπαστάμου και Μιούνι (2008) επεκτείνουν τον ισχυρισμό αυτό στον τρόπο με τον οποίο οι μειονότητες διαπραγματεύονται την κοινωνιογνωστική σύγκρουση που εγείρουν στον ευρύτερο πληθυσμό. Στο τριαδικό μοντέλο επιρροής, το ύψος διαπραγμάτευσης των ιδεολογικών θέσεων μπορεί να είναι άκαμπτο ή ευέλικτο. Γενικώς, ένα πιο διαλλακτικό ύψος δίνει μεγαλύτερες πιθανότητες πειστικής επιτυχίας (Maas & Clark, 1884). Σε ένα από τα πειράματα του Mugny (1975, οπ. αναφ. Maass & Clark, 1984) μία ευέλικτη μειονότητα κατάφερε να πείσει το 70% της πλειοψηφίας, ενώ μια άκαμπτη παρήγαγε φαινόμενα πόλωσης: Το 50% των στόχων επιρροής προσχώρησαν στη μειονοτική άποψη ενώ οι υπόλοιποι κινήθηκαν στην αντίθετη κατεύθυνση (*φαινόμενο μπούμερανγκ*). Η ακαμψία πιθανώς αυξάνει τη σύγκρουση επειδή καταχωρεί τη μειονότητα ως δογματική στις συνειδήσεις, πυροδοτώντας φαινόμενα ψυχολογιοποίησης ή ακτινοβολίας τα οποία ως γνωστόν μπλοκάρουν την πειθώ (Παπαστάμου & Μιούνι, ο.π., σ.84). Μολοντούτο, υπό συνθήκες μπορεί η ακαμψία

να επιδιώκεται συνειδητά από τις μειονότητες για την εξεύρεση σκληροπυρηνικών ομοϊδεατών (76-79).

Από την άλλη, κατά την διάκριση των επιπέδων άμεσης και έμμεσης επιρροής, οι Παπαστάμου και Μιούνι (ο.π.) βρήκαν ότι η ακαμψία εντείνει τον έμμεσο ή μεταγενέστερο μειονοτικό αντίκτυπο (σσ. 81-83). Στο πείραμα 3 έδωσαν στα υποκείμενα είτε μια ευέλικτη είτε μία άκαμπτη² προκήρυξη για τη μόλυνση του περιβάλλοντος, θέλοντας να ελέγξουν την επιρροή τόσο στις άμεσες προτάσεις, δηλαδή τις θέσεις που η μειονότητα υποστηρίζει ευθέως μέσα στο κείμενο, όσο και στις έμμεσες, δηλαδή απόψεις που η μειονότητα εμμέσως – μέσω λογικού συλλογισμού- αρνείται. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στη συνθήκη της ευέλικτης μειονότητας, η επιρροή ασκήθηκε ομοιόμορφα σε άμεσο και έμμεσο επίπεδο. Αντίθετα, η άκαμπτη προκήρυξη εμπόδισε την άμεση αλλά είχε μεγαλύτερη επίδραση στις έμμεσες προτάσεις. Τα ευρήματα αυτά δείχνουν ότι τα υποκείμενα δε συντάσσονται φανερά με αυτά που πρεσβεύει η πιο συγκρουσιακή μειονότητα. Εντούτοις, η σύγκρουση μάλλον εσωτερικεύεται, καθώς είναι έτοιμα να αρνηθούν αυτά που η ίδια καταγγέλλει. Με λίγα λόγια, ο πληθυσμός, ακόμα κι αν δε συμβαδίζει με το ολοκληρωμένο σκεπτικό της, παρωθείται σε μια αμφισβήτηση του κυρίαρχου τρόπου σκέψης λόγω έμμεσης προσάρτησης της μειονοτικής οπτικής (σσ. 141-146).

Λεπτομερέστερη κατεργασία και μεγαλύτερη έμμεση επιρροή διαφαίνεται και όταν επισημαίνονται οι οργανωτικές αρχές ενός κοινωνικού μηνύματος, οι βαθύτερες δηλαδή αρχές που το διατρέχουν, ούσες ικανές να δημιουργούν συνδέσεις με τις άμεσες και έμμεσες θέσεις μιας μειονοτικής άποψης. Σε μία μελέτη των Perez και Mugny (1989) το θέμα της άμεσης επιρροής ήταν η έκτρωση και της έμμεσης η αντισύλληψη. Όταν οι συμμετέχοντες/ουσες πληροφορήθηκαν ότι οι μειονότητες υπέρ των εκτρώσεων λειτουργούν βάσει της αρχής της ανεκτικότητας (βαθύτερη ιδεολογική αρχή) επηρεάστηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό υπέρ της αντισύλληψης συγκριτικά με την έλλειψη αυτής της πληροφορίας, αλλά αυτό δε συνέβη όταν το μήνυμα διαποτιζόταν από την αρχή της ηθικότητας, η οποία είχε προ-πειραματικά αποδειχτεί άσχετη με τα συγκεκριμένα ζητήματα (σσ. 720-724).

Σαράντα χρόνια μετά την εύρεση του κρυφού αντικτύπου (Maass & Clark, 1984) των μειονοτήτων, η έρευνα πάνω στη μειονοτική επίδραση εξακολουθεί να

² Η εγχειρηματοποίηση της ακαμψίας-ευελιξίας πραγματοποιήθηκε βάσει του βαθμού ακρότητας της εκφερόμενης άποψης, π.χ. η άκαμπτη διαπραγμάτευση επέρριπτε την ευθύνη για τη μόλυνση του περιβάλλοντος αποκλειστικά στη βαριά βιομηχανία - καθόλου στην ατομική ευθύνη.

προσφέρει σπουδαία ευρήματα. Χαρακτηριστικά, έχει εξακριβωθεί και άμεση μειονοτική επιρροή, αρκεί η μειονότητα να εκφέρει την άποψή της στο πλαίσιο γενικευμένα αποδεκτών αρχών (Smith & Tindale, 2010) ή να καθιστά πρόδηλη τη διαμοιρασμένη ταυτότητα με τους στόχους πειθούς (Smith et al., 2000). Ως προς το κεφαλαιώδες, έπειτα, ζήτημα της σχέσης στάσης-συμπεριφοράς (Crano & Prislin, 2006 · Hogg & Vaughan, 2010, σσ. 208-209), η αλλαγή πεποιθήσεων εξαιτίας μειοψηφικής απόπειρας προβλέπει καλύτερα από την πλειοψηφική τις συμπεριφορικές προθέσεις. Όμως, όταν το πειστικό μήνυμα είναι σημαντικό για το στόχο, υπόκειται σε λεπτομερή επεξεργασία η οποία ενθαρρύνει την ανάλογη συμπεριφορά, είτε προέρχεται από πλειοψηφία είτε από μειοψηφία (Martin, R., Martin, P. Y., Smith, & Hewstone, 2007). Οι Martin & Hewstone (2020) διατείνονται βέβαια ότι οι έμμεσες στάσεις που σχηματίστηκαν ως αποτέλεσμα μειονοτικής επιρροής χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ανθεκτικότητα και προβλέπουν καλύτερα τη συναφή με τη στάση συμπεριφορά σε σύγκριση με την πλειοψηφική επιρροή.

Το Μοντέλο Πλαισίου/Σύγκρισης. Εντούτοις, τα πιο συναρπαστικά ίσως πορίσματα πηγάζουν από την θεωρητική διασύνδεση των παραδόσεων επιρροής και πειθούς (Παπαστάμου, Γαρδικιώτης, & Προδρομίτης, 2020) για την αλλαγή των στάσεων (Crano & Prislin, 2006). Το *Μοντέλο Πλαισίου/Σύγκρισης* του Crano (ΜΠΣ, 2020) επιχειρεί να ερμηνεύσει τις διαφορετικές διαδικασίες που εμπλέκονται στην πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή. Η αλλαγή των στάσεων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως την πηγή επιρροής, το πόσο συστηματική επεξεργασία υφίσταται ένα μήνυμα ή αν υπάρχει κίνητρο για κάτι τέτοιο, συνθέτοντας ένα δίκτυο πιθανών διαδρομών και διαφορετικών απολήξεων επιρροής, από *εστιακές* αλλαγές- δηλαδή αλλαγές πάνω στο ζήτημα που ασκήθηκε επιρροή- έως μηδενικές μεταβολές. Συγκεκριμένα ως προς τη μειονοτική επιρροή, το καθεστώς της πηγής προδιαγράφεται να κατέχει σημαντικό ρόλο για την έκβασή της. Ο Crano (ο.π.) επιμένει ότι οι ενδοομαδικές μειονότητες είναι εκείνες που έχουν επιτυχία στην πειθώ, καθώς η πλειοψηφία έχει κίνητρο να εισακούσει την ενδομειονοτική θέση. Αν η μειονότητα είναι εξωομάδα, είναι πιθανή η πρόσκαιρη εστιακή αλλαγή, η αγνόηση του μηνύματος ή ακόμα και η εμφάνιση ενός φαινομένου μπούμερανγκ. Απεναντίας, μια ενδοομαδική μειονότητα που δεν απειλεί τη συνοχή της ευρύτερης ενδοομάδας και διαθέτει ισχυρή επιχειρηματολογία, προβλέπεται να καταγράφει έμμεση αλλά και βραδυφλεγή εστιακή αλλαγή.

Ο όρος *συμβόλαιο επιείκειας* του ΜΠΣ συμπυκνώνει ουσιαστικά την τρεμάμενη ισορροπία μεταξύ (ενδοομαδικών) μειονοτήτων και πλειοψηφιών, όπου στις πρώτες δίνεται μεν η δυνατότητα να εκφέρουν τις αποκλίνουσες θέσεις τους υπό τον όρο δε της μη διασάλευσης της τάξης πραγμάτων. Το προϊόν της συνθηκολόγησης αυτής είναι ακριβώς η παρουσία *έμμεσων* αλλαγών, δηλαδή η εμφάνιση βραδύκαυστης επιρροής, όπου οι πειστικοί μετασχηματισμοί εμφανίζονται σε ζητήματα σχετικά αλλά όχι ταυτόσημα με το θέμα της πειθούς (Alvaro & Crano, 1997). Η δήλωση αυτή υπονοεί ότι «οι στάσεις διασυνδέονται με κάποια μορφή δομικής σχέσης» (Crano, ο.π., σ. 105) περισσότερο ή λιγότερο στενά μεταξύ τους. Όντως, η κοινωνική νόηση απεικονίζει τις στάσεις ως διασυνδεδεμένες γνωστικές δομές (Crano & Prislin, 2006) ή συσχετιστικά δίκτυα τα οποία διασταυρώνονται μέσω κόμβων (Anderson, 1983 · Dalege et al., 2016). Η ισχύς ενός κόμβου αντικατοπτρίζει το σθένος της στάσης (Crano, 2020), ενώ το είδος ή η δύναμη της αλληλοσυσχέτισης των κόμβων/στάσεων εξαρτάται από την κεντρικότητα ή τη σημασία που τους προσδίδει το άτομο (Anderson, ο.π. · Smith, 1998 · Wyer & Srull, 1989), δίχως όμως πάντοτε να έχει την επίγνωση όλων αυτών (Greenwald & Banaji, 1995). Η συχνή ενεργοποίηση ενός κόμβου μπορεί να εξαπλωθεί στα γειτονικά δίκτυα, και μεγάλες αλλαγές σε ισχυρούς κόμβους μπορούν να τροποποιήσουν ολόκληρο το δίκτυο στάσεων, ειδικά των στενότερα συνδεδεμένων με την αλλαγμένη πεποίθηση (Crano, 2020 · Crano & Chen, 1998).

Η Πλευρική Αλλαγή των Στάσεων. Την υπόθεση ότι ο μειονοτικός αντίκτυπος ανιχνεύεται σε θέματα συναφή, αλλά όχι στο καθ' αυτό θέμα που στοχεύει η πειθώ, μελετούν επισταμένα οι Glaser et al. (2015) κατά τη διερεύνηση της έμμεσης αλλαγής των στάσεων. Η έμμεση αλλαγή αποτελεί μια ειδική συνθήκη αλλαγής πεποιθήσεων όπου οι απόπειρες πειστικής τροποποίησης του αντικειμένου της στάσης X (το *εστιακό αντικείμενο*) μπορούν να επισύρουν αλλαγές στις αξιολογήσεις σε άλλα Y, Z κλ.π. συνδεδεμένα με τη στάση αντικείμενα (τα *λανθάνοντα αντικείμενα*) και είναι απόρροια τόσο ηθελημένης γνωστικής προσπάθειας (προτασιακές αλλαγές) όσο και αυτόματων, μη επιδιωκόμενων διεργασιών (συσχετιστικές αλλαγές). Η *Πλευρική Αλλαγή των Στάσεων (ΠΑΣ)* μπορεί να συνοψιστεί σε δύο τύπους: τη *γενίκευση* και τη *μετατόπιση*.

Η γενίκευση στάσεων είναι μία αλλαγή στην αξιολόγηση ενός αντικειμένου μιας πλευρικής στάσης Y που συνοδεύει μια αλλαγή στην αξιολόγηση του εστιακού αντικειμένου της στάσης X. Γενικευτικά φαινόμενα έχουν εντοπιστεί κατά τη

διομαδική επαφή (Hewstone & Brown, 1986) όπου, για να γίνουμε σαφείς, η θετική επαφή με ένα μέλος μιας εξωομάδας μειώνει την προκατάληψη τόσο για την ίδια όσο και για άλλες, παρόμοιες εξωομάδες (*δευτερογενής μετάθεση*, Pettigrew, 2009 · Pettigrew & Tropp, 2006). Γενικευτικές τάσεις, επίσης, διέπουν την αντίληψη προσώπων κατά την απόδοση χαρακτηρισμών ή αξιολογήσεων (*μηχανισμός στερεοτύπων*, Crawford, Sherman, & Hamilton, 2002). Το εν λόγω φαινόμενο δύναται να εξηγηθεί από τις θεωρίες ισορροπίας: Η μετατροπή μιας εστιακής στάσης σημάνει μια κατάσταση γνωστικής ασυμφωνίας, γιατί επιφέρει σύγκρουση με τις προϋπάρχουσες πλευρικές στάσεις, οπότε η αλλαγή γενικεύεται για την επαναφορά της χαμένης ισορροπίας. Ολοκληρώνοντας, η γενίκευση επαφίεται κυρίως στις διεργασίες της πλειοψηφικής επιρροής, καθώς τα άτομα κανονιστικά δεν ανθίστανται ιδιαίτερα στην εστιακή επίθεση, αν αυτή εξαπολύεται από την πλειονότητα (π.χ. Mackie, 1987).

Η μετατόπιση από την άλλη, ταυτοποιείται μέσα από αλλαγές στην αξιολόγηση των πλευρικών αντικειμένων Y, Z κλπ δίχως τροποποίηση του εστιακού αντικειμένου X και περιγράφει κατά κύριο λόγο τη μειονοτικές κατεργασίες (π.χ. Moscovici, 1980). Για την ακρίβεια, το συμβόλαιο επιείκειας του Crano (ο.π.) σκιαγραφεί διαδικασίες πλευρικής επίδρασης, αλλά θεωρεί, μονομερώς, ότι είναι προνόμιο των ενδοομαδικών μειονοτήτων. Αντίθετα οι Glaser et al. (ο.π.) αναγνωρίζουν τη μετατόπιση σε σωρεία επιδραστικών γεγονότων. Εν προκειμένω, στο πείραμα των Alvaro και Crano (ο.π.), το αίτημα μιας μειοψηφικής ομάδας για απαγόρευση στρατολόγησης των ομοφυλόφιλων (εστιακό θέμα) οδήγησε την πλειοψηφία σε μια πιο συντηρητική θέση γύρω από το θέμα του ελέγχου της οπλοκατοχής (πλευρικό ζήτημα). Εξίσου, η «έμμεση πειθώ» (Steele & Ostrom, 1974, οπ. αναφ. Glaser et al., ο.π.), όπου υποτιθέμενες ποινές δικαστών επηρεάζουν τις επόμενες άλλα όχι την πρώτη σε σειρά ετυμηγορία ενόρκων, παρέχει ενδείξεις του μετατοπιστικού μοτίβου. Η μετατόπιση μπορεί εν μέρει να εξηγηθεί από την κλασική αντίσταση στη επιρροή της μειοψηφίας (Strack, Schwarz, Bless, Kübler, & Wänke, 1993) ενώ κίνητρα για τη μη εστιακή αλλαγή υποδεικνύουν και τα μοντέλα πειθούς (Chaiken, Giner-Sorolla, & Chen, 1996). Σε τέτοιες περιστάσεις η εστιακή στάση μπορεί να μείνει ανεπηρέαστη ή ακόμα και να κινηθεί προς την αντίθετη κατεύθυνση. Ωστόσο, η επίδραση μπορεί να επεκταθεί στα πλευρικά αντικείμενα, κάτι που αποτυπώνεται και στην καταστολή στερεοτύπων: άτομα στα οποία ζητείται να

καταπιέσουν ρατσιστικές απόψεις μπορεί να αποδειχθούν σεξιστές σε άλλο πλαίσιο (Geeraert, 2013).

Για την πειραματική αποτίμηση της ΠΑΣ χρησιμοποιούνται τόσο αντιληπτικά ερεθίσματα όσο κοινωνικές και πολιτικές μετρήσεις (Boege et al., 2020). Αναλυτικότερα, οι Bohner et al. (2020) έδειξαν ότι οι αξιολογήσεις γενικεύονται σε λανθάνοντα αντιληπτικά ερεθίσματα εάν είχαν πρωτύτερα -μέσω υποβοηθητικών ερεθισμάτων (*primes*)- καταστεί ευκρινή - αν και προς τη μη αναμενόμενη κατεύθυνση. Καταφεύγοντας σε παρόμοια μέθοδο, οι Spruyt et al. (2014) ανακάλυψαν ότι θετικές ή αρνητικές αξιολογήσεις γενικεύτηκαν σε πλευρικές κοινωνικές ομάδες που μοιράζονταν *primed* χαρακτηριστικά με την εστιακή ομάδα. Οι Brannon, DeJong & Gawronski (2019) βρήκαν επιπλέον ότι η γενίκευση σε πλευρικά αντικείμενα εξαρτάται από το βαθμό συνάφειάς τους με τα εστιακά αντικείμενα, όπου οι αλλαγές στις εκτιμήσεις των τελευταίων γενικεύτηκαν σε αρκετά κοντινά αλλά όχι σε μετρίως κοντινά ή μακρινά αντικείμενα στάσεων. Οι Ebbeler, Gabriel, Schmalen, & Banse (2018) επίσης φανέρωσαν ότι η ενεργοποίηση στερεοτύπων για εθνικές ομάδες οδηγεί σε πλευρική αλλαγή αξιολογήσεων για άλλες εθνικές ομάδες συναρτήσει του βαθμού ομοιότητάς τους με τις πρώτες. Εντούτοις, η εξέταση της γενίκευσης για την πλειοψηφική και της μετατόπισης για την μειονοτική επιρροή δεν επαληθεύτηκε από τους Bohner, Linne, Glaser, & Boege (2020). Οι συγγραφείς αποδίδουν το γεγονός στο ότι η συνειδητά προσλαμβανόμενη εγγύτητα στο σημειολογικό χάρτη των εστιακών και πλευρικών αντικειμένων ήταν μικρή.

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση των βασικών σημείων της ΠΑΣ, οι Glasser et al., (ο.π.) αποφαινόμενοι ότι η πλευρική επιρροή είναι πιθανότερη όταν η αλλαγή επισυμβεί σε στάσεις που είναι ανώτερες στη ιεραρχία ενός γνωστικού συστήματος, όπως στην περίπτωση των ιδεολογιών, ως θεματικά οργανωμένων γνωστικών δομών που περιλαμβάνουν ειδικές στάσεις (Anderson, 1983). Προς διευκρίνιση, οι Crano και Lyrantzis (2015) δυσχυρίζονται ότι οι πολιτικές στάσεις οργανώνονται υπό το ευρύτερο οργανωτικό δίπολο του προοδευτισμού-συντηρητισμού. Κατά συνέπεια, μια μεταβολή στις ιδεολογικές στάσεις, όπως στον Προσανατολισμό Κοινωνικής Κυριαρχίας (Sidanius & Pratto, 1999), μπορεί να επηρεάσει μια ευρεία γκάμα επί μέρους στάσεων. Ταυτόχρονα, μεγάλης κλίμακας κοινωνικοπολιτικές αλλαγές επισύρουν αναπροσαρμογή διαρκείας του δικτύου των στάσεων και της ανάλογης συμπεριφοράς, με τις κοντινές στάσεις να μεταβάλλονται με παρόμοιο τρόπο μέσα στα χρόνια (Crano & Lyrantzis, ο.π.). Εν ολίγοις, η ΠΑΣ αποβαίνει ένα πολυσχιδές

φαινόμενο πολυπαραγοντικής προέλευσης που διανοίγει ένα ευρύ πεδίο κοινωνιοψυχολογικού ενδιαφέροντος.

Παρούσα Έρευνα – Υποθέσεις

Λαμβάνοντας υπόψιν την αναρχική πολιτική θεωρία, τις προσεγγίσεις περί διαθεματικότητας και πολιτικής βίας, τις κοινωνιοψυχολογικές έρευνες πάνω στον ακτιβισμό και τη ριζοσπαστικοποίηση όπως και τις θεωρίες της μειονοτικής επιρροής/πειθούς, η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση της αναρχικής επίδρασης, τόσο σε επίπεδο στάσεων όσο και προθετικότητας δράσεων. Συγκεκριμένα, αντιμετωπίζει τον αναρχικό/αντιεξουσιαστικό χώρο ως ενεργή μειονότητα (Παπαστάμου & Μιούνι, 2008), δυνάμενο ως εκ τούτου να ασκήσει επίδραση στα πρότυπα της πλευρικής επιρροής (Glaser et al., 2020) και της διασύνδεσης των στάσεων (Crao, 2020). Για το κίνημα αλλά και τους/τις μελετητές των στάσεων αυτή η διαδικασία έχει φυσικά νόημα αν συνοδεύεται και με πρόθεση για ανάλογη συμπεριφορά.

Πιο αναλυτικά, υποθέτουμε στη λογική της διαθεματικότητας ότι οι κοινωνικές στάσεις οργανώνονται γύρω από τις τέσσερις βασικές έννοιες *φύλο, τάξη, έθνος/φυλή* και *είδος* αλλά και συσχετίζονται μεταξύ τους, καθώς μια βαθύτερη ιδεολογική αρχή περί κυριαρχίας/μη κυριαρχίας τις συνέχει (Caviola et al., 2019). Επειδή η ελευθεριακή αντιεξουσία επιτίθεται σε ολόκληρο το σύμπλεγμα της κυριαρχίας (Williams, 2012), εικάζουμε ότι η τροποποίηση λόγω αναρχικής επιρροής μιας κοινωνικής στάσης μπορεί να συμπαρασύρει στην ίδια ελευθεριακή/προοδευτική κατεύθυνση και άλλες θεματικές στάσεις, ειδικά τις εγγύτερες με αυτήν (Crao, 2020). Εκφράζουμε την γνώμη ότι η τροποποίηση αυτή θα είναι μεγαλύτερη αν στην πειστική απόπειρα επισημαίνεται η διαθεματικότητα, δηλαδή η βαθύτερη οργανωτική αρχή (Perez και Mugny, 1989) που διασυνδέει τις επιμέρους θεματικές στάσεις και πιθανά έχει και λειτουργία υποβοηθητικού ερεθίσματος. Εν παραλλήλω, θεωρούμε ότι ο λόγος μέσω δράσης (Kruglanski, 2003) ή αλλιώς ο τρόπος διαπραγμάτευσης της σύγκρουσης (Παπαστάμου & Μιούνι, 2008) είναι προεξάρχουσας σημασίας για την έκβαση της μειονοτικής επιρροής, καθώς μια ειρηνιστική πρακτική λογικά προδιαθέτει σε πιο ευέλικτη μειονότητα ενώ μια βίαιη προπαγάνδισή την κατατάσσει μάλλον ως δογματική, έχοντας καλύτερα και χειρότερα αντίστοιχα προγνωστικά πειθούς.

Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνά μας αποφασίσαμε να εστιάσουμε στο ζήτημα του *είδους* από την αναρχική/αντιεξουσιαστική σκοπιά. Η επιλογή αυτή δεν είναι άσχετη με την παρούσα συγκυρία της εμφάνισης του Covid 19. Πέρα από την πυροδότηση της υγειονομικής κρίσης, η πανδημία ξεσκέπασε την αθέατη και ανομολόγητη πλευρά του ανθρωποκεντρισμού και της ανισόρροπης σχέσης με τη φύση όπου, καταβροχθίζοντας ολοένα και περισσότερα εδάφη, στρέφει εντέλει οξύμωρα το μαχαίρι ενάντια στον ανθρώπινο πολιτισμό (Taylor, Struthers, & Kasprzycka, 2021 · Wrenn, 2020). Ο αναρχικός αντισπισισμός από τη μεριά του παλεύει για την απελευθέρωση ανθρώπινων και μη ανθρώπινων ζώων³ μέσα από τη σύγκρουση με την κυριαρχία στο σύνολό της, προτάσσοντας κοινούς διαθεματικούς αγώνες υπέρ των ανθρώπων, των άλλων ζώων και της γης. Στην ανάλυση των οικοαναρχικών, τα ζώα είναι ξεχασμένα στον πάτο της ιεραρχίας και ο πλανήτης συνολικά υποφέρει από την ανθρώπινη επεκτατικότητα (Antispeziesistischen Aktion Tübingen, 2011 · Watkinson & O'Driscoll, 2014). Ως αποτέλεσμα, το αντισπισιστικό κίνημα προχωρεί σε διάφορες δράσεις για τη διάχυση των ιδεών του, όπως σαμποτάζ εκτροφείων γούνας, διαμαρτυρίες έξω από σφαγεία και πειραματικά εργαστήρια ή απελευθέρωση ζώων από κλουβιά, ενώ προφανώς στηρίζει ενεργά τη χορτοφαγία ως στάση ζωής (αλογόμυγες, 2017). Στην παρούσα συνθήκη, κατά συνέπεια, τα αντισπισιστικά κελεύσματα και η επικέντρωση στα ζητήματα του *είδους* φαντάζουν πιο καίρια από ποτέ.

Αναρωτιόμαστε λοιπόν στην έρευνά μας ποια είναι, πράγματι, η δυναμική του αντισπισιστικού προτάγματος, το οποίο, σε συνέπεια με την ολιστική αναρχική ανάγνωση, διανθίζεται από τη διαθεματική πλαισίωση των μετώπων εξουσίας κρίνοντας ορισμένες φορές αναπόφευκτη τη χρήση πολιτικής βίας. Μπορεί, περαιτέρω, η έκθεση στα αντισπισιστικά επιχειρήματα να μεταβάλλει και τις άλλες θεματικές του έθνους/φυλής, του φύλου, της τάξης προς μία περισσότερο προοδευτική κατεύθυνση, συμβατή με το ελευθεριακό/αντιεξουσιαστικό πνεύμα; Και αν ναι, δύναται όλη αυτή η σύνθετη πειστική απόπειρα να εμπνεύσει την ανάληψη είτε συμβατικών είτε ριζοσπαστικοποιημένων φιλοζωικών δράσεων;

Επιλέξαμε να απαντήσουμε στα παραπάνω ερωτήματα διενεργώντας πειραματική έρευνα πεδίου όπου διασταυρώσαμε την Πρακτική Διεκδίκησης (Βίαη, Μη Βίαη) με την Επισήμανση της Διαθεματικότητας (Ναι, Όχι) προκειμένου αρχικά

³ Όπως αποκαλεί τους ανθρώπους και τα ζώα αντίστοιχα

να ελέγξουμε τη συμφωνία με το αναρχικό/αντισπιιστικό σκεπτικό (άμεση επιρροή), την έμμεση επιρροή (αντίκτυπος σε ευρύτερες στάσεις περί του είδους, του φύλου, της τάξης, του έθνους αλλά και περί της εξουσίας) όπως και την πρόθεση για ακτιβιστική και ριζοσπαστικοποιημένη δράση. Σε δεύτερο επίπεδο, στο μονοπάτι προς την προθυμοποίηση για δράση, λήφθηκαν υπόψιν ως διαμεσολαβητές τόσο η άμεση όσο και η έμμεση επιρροή. Η βασική μας υπόθεση είναι ότι η επίτευξη άμεσης επιρροής μπορεί να επηρεάσει προς μία περισσότερο προοδευτική/αντιεξουσιαστική κατεύθυνση ευρύτερες θέσεις περί του είδους και περί των υπόλοιπων κοινωνικών στάσεων, δηλαδή να εξασφαλίσει έμμεση επιρροή, όπως διαβλέπει η Πλευρική Αλλαγή των Στάσεων, καθώς και να καθοδηγήσει τη φιλόζωη συμπεριφορά. Ειδικότερα, διαμορφώσαμε τις εξής υποθέσεις:

H1. Οι κοινωνικές στάσεις περί φυλής/έθνους, τάξης, φύλου και είδους καθώς και οι στάσεις απέναντι στην εξουσία συσχετίζονται, όπως συνάγει η διαθεματική προσέγγιση και η αναρχική θεώρηση, άλλες μακρύτερα και άλλες κοντινότερα μεταξύ τους, σύμφωνα με την μελέτη της διασύνδεσης των στάσεων. Συγκεκριμένα, αναμένουμε ότι οι αντισπιιστικές, αντιρατσιστικές/αντιεθνικιστικές, αντισεξιστικές, αντικαπιταλιστικές απόψεις και ευρύτερα αντιεξουσιαστικές απόψεις συσχετίζονται ισχυρά μεταξύ τους.

H2. Η έκθεση στην αναρχική απόπειρα πειθούς διαβαθμισμένης διαθεματικότητας και βιαιότητας αναμένουμε να προκαλέσει την έμμεση επιρροή με τη μορφή της αυξημένης αποδοχής ευρύτερα αντισπιιστικών, αντισεξιστικών, αντικαπιταλιστικών, αντιεθνικιστικών και αντιεξουσιαστικών απόψεων, όπως επίσης και να συνοδεύεται από μεγαλύτερη πρόθεση για ανάληψη ακτιβιστικών και ριζοσπαστικών δράσεων υπέρ των ζώων σε σύγκριση με τη μη έκθεση. Συγκεκριμένα, i) αναμένουμε την μεγαλύτερη αποδοχή του αντισπιισμού και των εγγύτερων δεικτών, όπως και περισσότερες ακτιβιστικές προθέσεις στη συνθήκη Μη Βίας-Μη Διαθεματικότητας, η οποία σημάνει χαμηλότερη κοινωνιογνωστική επεξεργασία και σύγκρουση. Ωστόσο, ii) αναμένουμε μεγαλύτερη αλλαγή των μακρύτερων πλευρικών στάσεων και την εμφάνιση ριζοσπαστισμού στη συνθήκη Βίας-Διαθεματικότητας, όπου η κοινωνιογνωστική επεξεργασία και σύγκρουση είναι αυξημένη.

H3. Τέλος, ενδιαφερόμαστε να ελέγξουμε μέσω σειριακής διασύνδεσης τον ρόλο της άμεσης και των διαφόρων ειδών έμμεσης επιρροής στην εκδήλωση τελικά ριζοσπαστικών και ακτιβιστικών προθέσεων, ή αλλιώς να αποτυπώσουμε φαινόμενα

γενίκευσης και μετατόπισης των στάσεων. Στο βαθμό που οι πειραματικές μας μεταβλητές απελευθερώνουν διαφορετικά δυναμικά επιρροής, και ακτιβισμός και ριζοσπαστικοποίηση προσεγγίζονται κοινωνιοψυχολογικώς διαφοροποιημένα, υποθέτουμε ότι οι προθέσεις για ακτιβιστικές και ριζοσπαστικοποιημένες δράσεις θα περνούν μέσα από διαφορετικά μονοπάτια πειθούς.

Αναφορικά με την Πρακτική Διεκδίκησης, αναμένουμε τη μη βία, ούσα κοινωνικά νομιμοποιημένη, να έχει το προβάδισμα στην άμεση επιρροή, τις κοντινές με τον αντισπισισμό θεματικά στάσεις και τον ακτιβισμό ως έμπρακτη αλλαγή ανάλογης (ειρηνιστικής) κατεύθυνσης. Αντίθετα, υποθέτουμε ότι η βία θα συνδέεται μόνο με τις μακρινές στάσεις λόγω εσωτερίκευσης της σύγκρουσης σε έμμεσο επίπεδο και ότι θα προάγει το ριζοσπαστισμό, λόγω της επαφής με το ριζοσπαστικοποιημένο σκεπτικό. Δεύτερον, όσον αφορά την Επισήμανση της Διαθεματικότητας, κάνουμε την εικασία ότι η μονοθεματική εστίαση ενεργοποιεί τις εγγύτερες με τον αντισπισισμό στάσεις και προδιαθέτει σε ακτιβισμό λόγω μικρότερης γνωστικής επεξεργασίας και σύγκρουσης, ενώ η επισήμανση της διαθεματικότητας περιμένουμε να επιδρά στους μακρύτερα συνδεδεμένους δείκτες και το ριζοσπαστισμό, εισάγοντας ευρύτερα και πιο συγκρουσιακά σκεπτικά. Συνδυαστικά, προβλέπουμε τα εξής:

α) Για τις *ακτιβιστικές* προθέσεις: Σε συνθήκες Μη Διαθεματικότητας, i) η Μη Βία οδηγεί άμεσα στον ακτιβισμό. ii) Η Μη Βία επίσης οδηγεί στην άμεση επιρροή, η οποία στη συνέχεια προβλέπει θετικά τον αντισπισισμό και τις εγγύτερες θεματικές στάσεις, οι οποίες αυξάνουν με τη σειρά τους τις ακτιβιστικές προθέσεις. Η άμεση επιρροή και οι κοντινοί δείκτες διαμεσολαβούν επιπλέον τη σχέση Μη βίας – ακτιβισμού.

β) Για τις *ριζοσπαστικές* προθέσεις: Σε συνθήκες Διαθεματικότητας, i) η Βία οδηγεί άμεσα στο ριζοσπαστισμό. ii) Εντούτοις, η Μη Βία ενισχύει την άμεση επιρροή η οποία στη συνέχεια αυξάνει την αποδοχή του αντισπισισμού και μακρύτερα συνδεδεμένων στάσεων, οι οποίες με τη σειρά τους ενθαρρύνουν τις ριζοσπαστικές προθέσεις. Η άμεση επιρροή και οι μακρινοί δείκτες διαμεσολαβούν επιπλέον τη σχέση Μη Βίας – ριζοσπαστισμού.

Μεθοδολογία

Δείγμα και πειραματικό σχέδιο

Οι συμμετέχοντες/ουσες ήταν 726 άτομα ηλικίας 18-80 ετών ($M = 37.97$, $SD = 15.84$) εκ των οποίων 361 άντρες, 356 γυναίκες, ένα άτομο προσδιορίστηκε μέσω της επιλογής «άλλο» ενώ 8 άτομα δε δήλωσαν τον έμφυλο αυτοπροσδιορισμό τους. Κατανεμήθηκαν με τυχαίο τρόπο, με τη διασφάλιση σταθερής ποσόστωσης ως προς το φύλο και την ηλικία, στις 5 συνθήκες (4 πειραματικές και μία ελέγχου) ενός 2 (Διαθεματικότητα: Όχι, Ναι) x 2 (Πρακτική διεκδίκησης: Μη Βία, Βία) μεταξύ υποκειμένων πειραματικού σχεδίου.

Διαδικασία

Τέλη Νοέμβρη με αρχές Δεκέμβρη του 2020 οι συμμετέχοντες/ουσες εκτέθηκαν (ή όχι στην περίπτωση της ομάδας ελέγχου) ανά 4 ομάδες περίπου των 150 ατόμων σε μία απόπειρα επιρροής ενός αναρχικού-αντισπισιστικού κειμένου που περιέγραφε μια δράση βίαιης ή μη μορφής υπέρ των ζώων με την επισήμανση ή όχι της διαθεματικότητας των επιμέρους κοινωνικών αγώνων, ανάλογα την πειραματική συνθήκη. Λεπτομερέστερα, η ομάδα Μη Βίας – Μη Διαθεματικότητας αποτελείτο από 134 άτομα, η Μη Βίας- Διαθεματικότητας από 140 άτομα, η Βίας – Μη Διαθεματικότητας από 147 άτομα, η Βίας – Διαθεματικότητας από 148 άτομα και η Ομάδα Ελέγχου συνίστατο από 157 άτομα. Η συλλογή του δείγματος πραγματοποιήθηκε ηλεκτρονικά και ανώνυμα με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου μέσω διαδικτύου.

Αρχικά, οι συμμετέχοντες/ουσες συμπλήρωναν μία κλίμακα ιδεολογικών στάσεων. Στο επόμενο στάδιο, έγινε η εισαγωγή των πειραματικών χειρισμών, όπου οι συμμετέχοντες/ουσες κλήθηκαν να διαβάσουν με προσοχή ένα κείμενο που αφορούσε είτε ένα κάλεσμα σε ειρηνική διαμαρτυρία είτε μια ανάληψη ευθύνης για τοποθέτηση εμπρηστικού μηχανισμού σε μια υποτιθέμενη βιομηχανία κρέατος. Στη μέση του κειμένου, για όσους/ες συμμετέχοντες/ουσες τοποθετήθηκαν στις συνθήκες της διαθεματικότητας, επισημαινόταν ρητά ότι η πάλη για τα δικαιώματα των ζώων εντάσσεται στο ίδιο πλαίσιο με τους αγώνες ενάντια στην πατριαρχία, το ρατσισμό και τον καπιταλισμό ενώ για εκείνους/ες που τοποθετήθηκαν στις συνθήκες της μη διαθεματικότητας, η συγκεκριμένη παράγραφος απουσίαζε. Στο κλείσιμο, το κείμενο απηύθυνε κάλεσμα σε ειρηνική διαμαρτυρία έξω από ή περιέγραφε μια εμπρηστική επίθεση ενάντια σε μία υποτιθέμενη βιομηχανία κρέατος με την αντίστοιχη συνθηματολογία.

Στη μεταμέτρηση οι συμμετέχοντες/ουσες καλούνταν να αξιολογήσουν το περιεχόμενο του κειμένου και τη συμφωνία τους με αυτό (άμεση επιρροή), απαντούσαν σε μετρήσεις έμμεσης επιρροής αναφορικά με τα τέσσερα μεγάλα κοινωνικά θέματα (είδος, φύλο, έθνος/φυλή, τάξη) και τις στάσεις τους απέναντι στην εξουσία ενώ επιπλέον σημείωναν τις ακτιβιστικές και ριζοσπαστικές τους προθέσεις, ενώ ολοκλήρωναν το ερωτηματολόγιο με τα δημογραφικά στοιχεία και την κλίμακα πολιτικής τοποθέτησης.

Ανεξάρτητες μεταβλητές

Για την αποτύπωση της αναρχικής μειονοτικής επιρροής κατασκευάσαμε τέσσερα αντιεξουσιαστικά/αντισπισιστικά κείμενα στη βάση δύο ανεξάρτητων μεταβλητών: 1) Πρακτική Διεκδίκησης: *Βίαη, Μη Βίαη*. Οι συμμετέχοντες/ουσες πληροφορούνταν στην αρχή και το τέλος του χειρισμού για το αν το κείμενο αποτελεί μια ανάληψη ευθύνης για τοποθέτηση εμπρηστικού μηχανισμού, δηλαδή βίαη ενέργεια, ή αν πρόκειται για ένα κάλεσμα σε ειρηνική διαμαρτυρία. 2) Επισήμανση Διαθεματικότητας: *Ναι, Όχι*. Ο χειρισμός της συγκεκριμένης μεταβλητής αφορούσε στο αν επισημαίνεται ή όχι μέσα στο κείμενο η διαθεματικότητα, δηλαδή η διασύνδεση των επιμέρους κοινωνικών αγώνων, και συγκεκριμένα ότι ο αγώνας εναντίον του σπισισμού δε διαφέρει από τον αντιρατσιστικό, τον αντισεξιστικό και τον αντικαπιταλιστικό αγώνα, υπό την ευρύτερη αναρχική σκοπιά.

Πειραματικό υλικό

Για την κατασκευή των πειραματικών υλικών προχωρήσαμε στη θεματική ανάλυση περιεχομένου 21 αντισπισιστικών κειμένων αναρχικής/αντιεξουσιαστικής προέλευσης (προερχόμενα από κινηματικές πηγές όπως athens.indymedia.org, antispe.squat.gr ή alogomyges.espinblogs.net) αξιοποιώντας το ειδικό λογισμικό Iramuteq (*Interface de R pour les Analyses Multidimensionnelles de Textes et de Questionnaires*, Ratinaud, 2009). Η φθίνουσα ιεραρχική ταξινόμηση (Descending Hierarchical Classification-DHC) με τη μέθοδο του Reinert για την εξαγωγή των τυπικών αποσπασμάτων (typical text segments) ανέδειξε: α) την ιδεολογική ηγεμονία του ανθρωποκεντρισμού και του σπισισμού που β) εκλογικεύουν την ανθρώπινη κυριαρχία φυσικοποιώντας την εκμετάλλευση των μη ανθρώπινων ζώων, γ) ιδεολογήματα των οποίων η ισχύς αμφισβητείται μέσω της αντισπισιστικής θέασης και οντολογικής ταύτισης του ανθρώπου με τα υπόλοιπα ζωικά είδη. δ) Η έκκληση

για κατάργηση της ιδιοκτησιακής σχέσης με τα μη ανθρώπινα ζώα προαναγγέλλει ε) την επίθεση σε κράτος, κεφάλαιο, εξουσία και ανθρώπινο πολιτισμό και στ) τη μάχη εναντίον των διακρίσεων εις βάρος των μη ανθρώπινων ζώων κατ' αντιστοιχία με άλλα μέτωπα κοινωνικής απελευθέρωσης, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με ζ) τη διαθεματική προσέγγιση και διασύνδεση των επιμέρους αγώνων υπό τη σκέπη της πολιτικής αλληλεγγύης και η) τη συνεκδοχική απελευθέρωση από τον ανθρωπογενή εγκλεισμό μέσα από την πραγμάτωση άμεσων δράσεων για την οικοδόμηση του οράματος της ισότιμης κοινωνίας σε πλήρη αρμονία με τη φύση. Φυσικά, τίθεται το ζήτημα θ) της ανθρώπινης παρεμβατικότητας που προκαλεί ευρύτερη οικολογική καταστροφή όπως και ι) αναδύεται το «φιλοζωικό» συναίσθημα ενάντια στη βία που ασκείται μέσα στις βιομηχανίες κρέατος ή τα πειραματικά εργαστήρια ενώ κ) προωθείται και η φυτοφαγία ως συνειδητή ηθική επιλογή, στο πλαίσιο όμως ολιστικών αντισπισιστικών δράσεων και προταγμάτων ολικής απελευθέρωσης. Όλα τα παραπάνω αποτέλεσαν τη βασική ύλη των κειμένων μας για τη δόμηση των αντισπισιστικών μας επιχειρημάτων⁴.

Μετρήσεις

Προμέτρηση

Ευρύτερες ιδεολογικές στάσεις. Πρόκειται για ένα σύνολο 14 ερωτήσεων σε 7βάθμια κλίμακα τύπου Likert (από το 1 = Διαφωνώ απόλυτα έως το 7 = Συμφωνώ απόλυτα) (Προδρομίτης & Παπαστάμου, 2017) με στόχο την αποτύπωση των αρχικών ιδεολογικών τοποθετήσεων των συμμετεχόντων ως προς τους ακόλουθους άξονες: α) νομιμοποίηση των σχέσεων ανισότητας συνδυαστικά με την πολιτική απάθεια (4 items, $\alpha = .69$) όπως τα «Σ' αυτή τη χώρα οι διαφορές ισχύος ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες δεν θα αλλάζουν ποτέ» και «Προσπαθώ έμπρακτα να προωθήσω τις πολιτικές μου πεποιθήσεις» (ανεστρ.) β) σχετική αποστέρηση (2 items, $r = .13$, $p < .001$, «Είμαι ικανοποιημένος/η από τη ζωή μου» (ανεστρ.) και «Συχνά δυσκολεύομαι να αποκτήσω τα πράγματα που εγώ και η οικογένειά μου χρειαζόμαστε») και γ) την ατομική κινητικότητα (4 items, $\alpha = .67$) λόγω χάρη το «Στην κοινωνία μας όποιος/α προσπαθεί σκληρά πετυχαίνει στο τέλος» ή το «Μόνο μαζί με άλλα άτομα που βρίσκονται στην ίδια θέση μπορεί ένα άτομο να αγωνιστεί για να βελτιώσει και τη δική του» (ανεστρ.). Κρίθηκε σκόπιμο, επιπλέον, να προστεθεί στην κλίμακα η πρόταση

⁴ Το συνολικό υλικό είναι διαθέσιμο στο Παράρτημα.

«Θεωρώ υπερβολικό να τιμωρείται ως κακούργημα ο βασανισμός και η κακοποίηση ζώων» λόγω της φύσης του πειραματικού έργου.

Μεταμετρήσεις

Αξιολόγηση του μηνύματος. Μετά την ανάγνωση του κειμένου, σειρά είχε η Κλίμακα Αξιολόγησης του Μηνύματος Παρέμβασης των Παπαστάμου & Προδρομίτη (2010) η οποία περιείχε 10 7βάθμιες διπολικές κλίμακες ηθικού, κοινωνικού και κοινωνιογνωστικού χαρακτήρα για την αξιολόγηση του περιεχομένου του («Οι απόψεις του κειμένου πιστεύετε πως είναι»: «προοδευτικές-συντηρητικές», «στενόμυαλες-ανοιχτόμυαλες», «δίκαιες-άδικες» κλ.π.). Η συγκεκριμένη κλίμακα κάλυπτε τις εξής κεντρικές διαστάσεις πρόσληψης/αξιολόγησης της μειονοτικής παρέμβασης: α) τη διάσταση της ενεργούς μειονότητας (agency) (3 κλίμακες: «στενόμυαλες-ανοιχτόμυαλες», «εξουσιαστικές-αντιεξουσιαστικές» και «υποταγμένες-επαναστατικές», $\alpha = .60$) β) τη διάσταση της σύγκρουσης (conflict) (2 κλίμακες: «προκαλούν σύγκρουση-συναινετικές» (ανεστρ.) και «περιθωριακές-κοινωνικά ενταγμένες» (ανεστρ.), $r = .38, p < .001$) γ) τη σύμπλευση με το πνεύμα των καιρών (zeitgeist) (2 κλίμακες: «προοδευτικές-συντηρητικές» (ανεστρ.) και «δίκαιες-άδικες» (ανεστρ.) $r = .52, p < .001$) και τέλος δ) τον παράγοντα της ψυχολογιοποίησης (3 κλίμακες: «μετριοπαθείς-ακραίες», «ρεαλιστικές-ανεδαφικές», «ισορροπημένες-ανισόρροπες», $\alpha = .84$).

Άμεση επιρροή: Συμφωνία με το κείμενο. Για την καθ' αυτό μέτρηση της άμεσης επιρροής, οι συμμετέχοντες/ουσες απάντησαν σε μία 7βάθμια κλίμακα τύπου Likert στο κατά πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με το κείμενο («Συνολικά, σε ποιο βαθμό θα λέγατε ότι συμφωνείτε ή διαφωνείτε με το κείμενο;», όπου 1 = Διαφωνώ απόλυτα και 7 = Συμφωνώ απόλυτα).

Έμμεση Επιρροή: α) Είδος. Για τη μέτρηση της πλευρικής επίδρασης πάνω σε ζητήματα «είδους» χορηγήσαμε την κλίμακα σπισισμού των Herzog et al. (1991) η οποία περιελάμβανε 12 προτάσεις σε 7βάθμια κλίμακα (από το 1 = Διαφωνώ απόλυτα έως το 7 = Συμφωνώ απόλυτα) σχετικά με την απόλυτη, κανονιστικής υφής, κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στα υπόλοιπα είδη και τον πλανήτη (π.χ. τις «Για την παραγωγή φθηνού κρέατος, αυγών και γαλακτοκομικών, αναγκαστικά τα ζώα πρέπει να μεγαλώνουν μέσα σε συνθήκες συνωστισμού», «Δεν πρέπει να μένει ανεκμετάλλευτη γη γιατί το οικονομικό κέρδος είναι πιο σημαντικό από μέριμνα για άγρια ζωή») ή αντίθετα την αμφισβήτηση αυτής («Μεγάλο μέρος της επιστημονικής έρευνας πάνω

στα ζώα είναι είτε σκληρή είτε αχρείαστη», «Το κυνήγι ζώων μόνο και μόνο για χόμπι είναι ανήθικο και πρέπει να απαγορευτεί πλήρως»). Με τις απαιτούμενες αντιστροφές στις προτάσεις σπισιστικού περιεχομένου, κατασκευάσαμε έναν συνολικό δείκτη αντισπισισμού ($\alpha = .74$) ώστε να συμβαδίζει με το αντιεξουσιαστικό σκεπτικό που αποπειράται να μελετήσει η έρευνα, αρχή που αποφασίστηκε για την παραγωγή και των υπολοίπων δεικτών έμμεσης επιρροής.

β) Φύλο. Οι οπτικές περί φύλου μετρήθηκαν με 16 items σε 7βάθμια κλίμακα (από το 1 = Διαφωνώ απόλυτα έως το 7 = Συμφωνώ απόλυτα) που κατασκευάσαμε με πυξίδα προηγούμενη έρευνα πάνω στην ταυτότητα φύλου. Η κλίμακα αποτελείτο από 8 items προοδευτικών έμφυλων απόψεων όπως τα «Τα τρανς άτομα μπορούν να ντύνονται και να συμπεριφέρονται στην ιδιωτική και δημόσια ζωή όπως τα ίδια επιθυμούν» και «Τα ομοφυλόφιλα άτομα και οι φεμινίστριες πρέπει να θαυμάζονται για τη γενναιότητά τους να αντισταθούν στις παραδοσιακές οικογενειακές αξίες» και 8 items συντηρητικών απόψεων γύρω από ζητήματα φύλου, για παράδειγμα το «Η ομοφυλοφιλία είναι ανωμαλία αφού δεν οδηγεί στην αναπαραγωγή» και το «Μία γυναίκα οφείλει να μην προκαλεί με την εμφάνισή της όταν κυκλοφορεί τη νύχτα». Ύστερα και από την αντιστροφή των σεξιστικών items, προέκυψε ένας συνολικός δείκτης ενάντια στις έμφυλες διακρίσεις, τη βία και το σεξισμό που ονομάσαμε αντισεξισμό (antigenderism, $\alpha = .87$).

γ) Έθνος (i). Για την καταγραφή των απόψεων πάνω στο έθνος, δημιουργήσαμε 18 προτάσεις, 9 υπέρ («Η Ελλάδα γέννησε τη δημοκρατία και τον πολιτισμό, γι αυτό οι υπόλοιποι λαοί πρέπει να μας σέβονται», «Δεν υπάρχουν χαμένες παρά μόνο αλησμόνητες, αλύτρωτες πατρίδες» κλ.π.) και 9 ενάντια στον εθνοκεντρισμό («Το σύνθημα «Σε Ελλάδα, Τουρκία και Μακεδονία ο εχθρός είναι στις τράπεζες και τα υπουργεία» είναι απόλυτα σωστό», «Οι παρελάσεις είναι απομεινάρια εθνικιστικών και χουντικών εποχών και πρέπει να καταργηθούν» κ.ο.κ) και ρωτήσαμε τους συμμετέχοντες/ουσες να βαθμολογήσουν το κατά πόσο συμφωνούν ή όχι με αυτές σε 7βάθμια κλίμακα τύπου Likert (από το 1 = Διαφωνώ απόλυτα έως το 7 = Συμφωνώ απόλυτα), με τελικό προϊόν της διαδικασίας μέτρησης το συνολικό δείκτη αντιελληνισμού/αντιεθνοκεντρισμού ($\alpha = .91$). Για την κατασκευή της κλίμακας βασιστήκαμε στη διπλή αναπαράσταση του ελληνικού ιδεώδους, τουτέστιν τη λόγια (κλασικισμός και πατρίδα) και τη δημόδη (αυθεντικότητα και ρωμιοσύνη) (Στρατουδάκη, 2016).

γ) **Ρατσισμός (ii).** Για τη διερεύνηση θέσεων που σχετίζονται με το φυλετισμό, έγινε χρήση της 7βάθμιας (από το 1 = Διαφωνώ απόλυτα έως το 7 = Συμφωνώ απόλυτα) κλίμακας μέτρησης έκδηλου/λανθάνοντος ρατσισμού (Ιατρίδης, αδημοσίευτη) σε συνοπτική εκδοχή, με τέσσερα items που μεταφράζονταν ως έκδηλος (π.χ. «Οι ξένοι/ες που έρχονται στην Ελλάδα είναι κατώτερου επιπέδου: λερώνουν, τσακώνονται και αναστατώνουν τις γειτονιές με τις φωνές τους», «Οι ξένοι/ες που έρχονται στη χώρα μας πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες μ' εμάς για να ζήσουν και να προκόψουν» (ανεστρ.) και τρία ως λανθάνων ρατσισμός (π.χ. «Οι ξένοι/ες είναι φιλοξενούμενοι/ες στη χώρα μας και πρέπει να τη σέβονται»). Κατασκευάστηκε-με τις δέουσες αντιστροφές-ένας δείκτης συνολικού αντιρατσισμού ($\alpha = .86$).

δ) **Τάξη.** Για την ανίχνευση θέσεων που άπτονται του ταξικού θέματος παρήχθη μια κλίμακα που ενείχε τόσο συντηρητικές απόψεις υπέρ του κεφαλαίου (5 items π.χ. «Η εργατική τάξη δεν είναι ικανή να αναλάβει μόνη της την παραγωγή», «Αν θέλουμε να ορθοποδήσουμε μετά την κρίση οφείλουμε να υπακούσουμε στους νόμους της αγοράς») όσο αντικαπιταλιστικές, που αντανakλούσαν την ύπαρξη ταξικής συνείδησης (5 items, π.χ. «Στόχος της εργατικής τάξης πρέπει να είναι η μέσω ταξικής διεκδίκησης κατάργηση των τάξεων», «Ένας τρόπος κατάργησης των ταξικών διαφορών είναι η απαγόρευση κατοχής πλούτου») στις οποίες οι συμμετέχοντες/ουσες καταχωρούσαν σε 7βάθμια κλίμακα το εύρος συμφωνίας-διαφωνίας τους (από το 1 = Διαφωνώ απόλυτα έως το 7 = Συμφωνώ απόλυτα). Από αυτή τη μέτρηση και με τις απαιτούμενες αντιστροφές στις υπέρ του κεφαλαίου προτάσεις, προήλθε ο συνολικός δείκτης του αντικαπιταλισμού ($\alpha = .85$).

ε) **Στάσεις απέναντι στην εξουσία.** Για την περίπτωση της γενίκευσης των αντιεξουσιαστικών ιδεών σε ευρύτερα προτάγματα εναντίον της εξουσίας, οι συμμετέχοντες/ουσες συμπλήρωσαν μια συνοπτική εκδοχή της 7 βάθμιας Κλίμακας Στάσεων απέναντι στην Εξουσία (από το 1 = Διαφωνώ απόλυτα έως το 7 = Συμφωνώ απόλυτα) (Προδρομίτης, αδημοσίευτη) η οποία περικλείει προτάσεις τόσο υπέρ (3 items, π.χ. το «Η εξουσία έχει σα μέλημά της τη φροντίδα για την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών») όσο και ενάντια στην εξουσία (3 items, π.χ. το «Τα ατομικά δικαιώματα και η συλλογική ασφάλεια κινδυνεύουν περισσότερο από την αυθαίρετη άσκηση κρατικής εξουσίας παρά από ακραίες μορφές αντίδρασης υποομάδων του πληθυσμού»). Με τις κατάλληλες αντιστροφές, προχωρήσαμε στην κατασκευή ενός συνολικού δείκτη ενάντια στην εξουσία ($\alpha = .81$).

Ακτιβισμός και ριζοσπαστισμός. Δόθηκε η 7βάθμια κλίμακα ακτιβιστικών & ριζοσπαστικών προθέσεων (Activism and Radicalism Intentions Scale, ARIS, Moskalenko & McCauley, 2009) την οποία και προσαρμόσαμε πάνω στο αντικείμενο του αντισπισισμού. Ειδικότερα, οι συμμετέχοντες/ουσες ρωτήθηκαν για το αν θα αναλάμβαναν δράσεις υπέρ των μη ανθρώπινων ζώων (*«Πόσο πιθανό θεωρείτε καθένα από τα παρακάτω»*: με «1 = ΟΧΙ έως το 7 = ΝΑΙ») τόσο νόμιμης, μη βίαιης μορφής, δηλαδή επιχειρήθηκε η σκιαγράφηση των ακτιβιστικών τους προθέσεων (4 items, $\alpha = .90$, *«Θα συμμετείχα σε μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων»*, *«Θα δώριζα χρήματα σε μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων»* κλ.π.) όσο και παράνομης ή βίαιης εκδοχής, δηλαδή σκιαγράφηση τυχόν ριζοσπαστικών προθέσεων (4 items, $\alpha = .81$, *«Θα συνέχιζα να υποστηρίζω μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων, ακόμα κι αν η ομάδα κατέφευγε μερικές φορές στη βία»*, *«Εάν ανήκα σε μία ομάδα που πάλευε για τα δικαιώματα των ζώων, θα έκανα επίθεση στις αστυνομικές δυνάμεις ή στις δυνάμεις ασφαλείας αν τις έβλεπα να χτυπούν μέλη της ομάδας μου»* κλ.π.).

Δημογραφικά Στοιχεία. Μετά την ολοκλήρωση των μετρήσεων, οι συμμετέχοντες/ουσες συμπλήρωσαν πληροφορίες σχετικά με τα δημογραφικά τους στοιχεία (Εμφύλος Αυτοπροσδιορισμός, Εκπαιδευτικό επίπεδο και Πολιτική Αυτοτοποθέτηση. Σχετικά με την πολιτική τοποθέτηση, τα υποκείμενα κλήθηκαν να καταχωρηθούν σε μια 10βαθμια κλίμακα Αριστεράς-Δεξιάς (όπου 1 = Απόλυτα Αριστερά και 10 = Απόλυτα Δεξιά). Αν δεν τους εξέφραζε αυτή η κλίμακα, μπορούσαν αμέσως παρακάτω είτε να δηλώσουν την άρνηση τοποθέτησής τους είτε σε ανοιχτή ερώτηση να γράψουν το δικό τους πολιτικό αυτοπροδιορισμό. Οι συγκεκριμένες επιλογές δόθηκαν ώστε να καλύπτεται όλο το πολιτικό φάσμα, με δεδομένη την μεγάλη άρνηση τοποθέτησης που λαμβάνει χώρα τα τελευταία χρόνια. Αφού εξετάστηκαν τα δεδομένα, και αφού παρατηρήθηκε ότι η τελευταία ανοιχτή επιλογή δεν αναδείκνυε κάποια συστηματική απάντηση ιδεολογικού ή πολιτικού χαρακτήρα, παρήχθησαν 12 κατηγορίες πολιτικής τοποθέτησης, όπου από το 1 έως το 10 παρέμεινε η κλασική «απόλυτα αριστερά-απόλυτα δεξιά» δήλωση, το 11 έγινε η «άρνηση τοποθέτησης» και το 12 η κατηγορία «άλλο».

Αποτελέσματα

Προκαταρκτικές Αναλύσεις

Δεν προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς το φύλο, την ηλικία και την πολιτική τοποθέτηση ανάμεσα στις πέντε συνθήκες. Παρατηρήθηκαν όμως στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς μία πρόταση (*«Αυτόν τον καιρό στη χώρα μας η ζωή είναι απρόβλεπτη και επικίνδυνη»*) και ως προς τον παράγοντα της σχετικής αποστέρησης της κλίμακας ευρύτερων ιδεολογικών στάσεων. Τόσο για την εξάλειψη των μεροληψιών όσο και για τον έλεγχο της συγχυτικής επίδρασης των πολιτικών πεποιθήσεων εξετάστηκε η σχέση πολιτικής τοποθέτησης αναφορικά με την κλίμακα στάσεων της προμέτρησης. Αρχικά, η κλίμακα πολιτικής τοποθέτησης ανακωδικοποιήθηκε σε τρεις κατηγορίες: Αριστερά, Κεντροδεξιά και Άρνηση Τοποθέτησης. Μέσω της Μεθόδου Περιγραφής Κατηγοριών του λογισμικού Statistica, για κάθε ομάδα πολιτικής τοποθέτησης εντοπίστηκαν στη συνέχεια οι χαρακτηριστικές ιδεολογικές στάσεις, με α) την Αριστερά (215 συμμετέχοντες/ουσες) να τίθεται ενάντια στην νομιμοποίηση του συστήματος, την πολιτική απάθεια και την ατομική κινητικότητα, β) την Κεντροδεξιά (247 συμμετέχοντες/ουσες) -στον ιδεολογικό αντίποδα- να πριμοδοτεί την ατομική κινητικότητα και την πολιτική απάθεια, νομιμοποιώντας το υπάρχον σύστημα, δίχως βιώματα σχετικής αποστέρησης και γ) την Άρνηση Τοποθέτησης (241 συμμετέχοντες/ουσες)⁵ η οποία διαφοροποιείται από τη Κεντροδεξιά μονάχα στο ότι φοβάται ότι αυτή τη στιγμή *«η ζωή είναι απρόβλεπτη και επικίνδυνη»*. Η καινούρια μεταβλητή πολιτικής τοποθέτησης χρησιμοποιήθηκε εφεξής ως παράγοντας συμμεταβολής σε όλες τις αναλύσεις.

Κύριες Αναλύσεις

Εν συνόλω, η στρατηγική ανάλυση που ακολουθήθηκε για τον στατιστικό έλεγχο των ερευνητικών υποθέσεων ήταν η εξής: Για την πρώτη υπόθεση, αναζητήθηκαν οι διασυνδέσεις μεταξύ των κεντρικών θεματικών είδος, φύλο, έθνος/ρατσισμός, τάξη και των στάσεων απέναντι στην εξουσία -δηλαδή μεταξύ αντισπιστισμού, αντισεξισμού, αντιεθνικισμού/αντιρατσισμού, αντικαπιταλισμού και αντιεξουσίας- μέσω συσχετίσεων και ανάλυσης κατά συστάδες (Μέθοδος του Ward). Ακολούθως, για τη δεύτερη υπόθεση μελετήθηκε ο αντίκτυπος του πειραματικού χειρισμού σε

⁵ Αφαιρέσαμε από τις αναλύσεις την κατηγορία Άλλο (23 άτομα) καθώς δεν παρουσίασαν κάποια συνεπή ιδεολογική στάση μεταξύ τους.

αυτές, όπως και στην ακτιβιστική και ριζοσπαστικοποιημένη πρόθεση, μέσω σύγκρισης κάθε πειραματικής ομάδας με την ομάδα ελέγχου μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS (προσχεδιασμένες συγκρίσεις). Για τον στατιστικό έλεγχο της τρίτης υπόθεσης εισχωρήσαμε εντός του πειραματικού σχεδιασμού διενεργώντας αρχικά διπαραγοντικές αναλύσεις διακύμανσης αλλά και αναλύσεις ρυθμιζόμενης διαμεσολάβησης, αξιοποιώντας το στατιστικό πακέτο Process macro (Hayes, 2018) για την άμεση επιρροή. Η μεγάλη εικόνα των πειραματικών ευρημάτων ολοκληρώνεται μέσα από τις σειριακές διαμεσολαβήσεις όλων των δεικτών επιρροής με τελικά προϊόντα τις ακτιβιστικές και ριζοσπαστικές προθέσεις.

H1: Συσχετίσεις και Ανάλυση κατά συστάδες για την υπόθεση της Διαθεματικότητας

Αναφορικά με την υπόθεση της διαθεματικότητας και της διασύνδεσης των κοινωνικών στάσεων, συσχετίσαμε καταρχάς τους 6 βασικούς δείκτες έμμεσης επιρροής αντισπισισμό, αντισεξισμό, αντιεθνικισμό, αντιρατσισμό, αντικαπιταλισμό και στάσεις ενάντια στην εξουσία. Ο έλεγχος ανέδειξε την ισχυρή στατιστική σημαντικότητα της σχέσης μεταξύ όλων των μετρήσεων ενώ φαίνεται ότι ο αντισπισισμός έχει τη μεγαλύτερη ($M = 5.14$, $SD = .87$) και ο αντιεθνικισμός την μικρότερη ($M = 3.67$, $SD = 1.83$) αποδοχή μεταξύ των συμμετεχόντων-ουσών (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Μ.Ο., Τ.Α. και συσχετίσεις ανάμεσα στις μεταβλητές

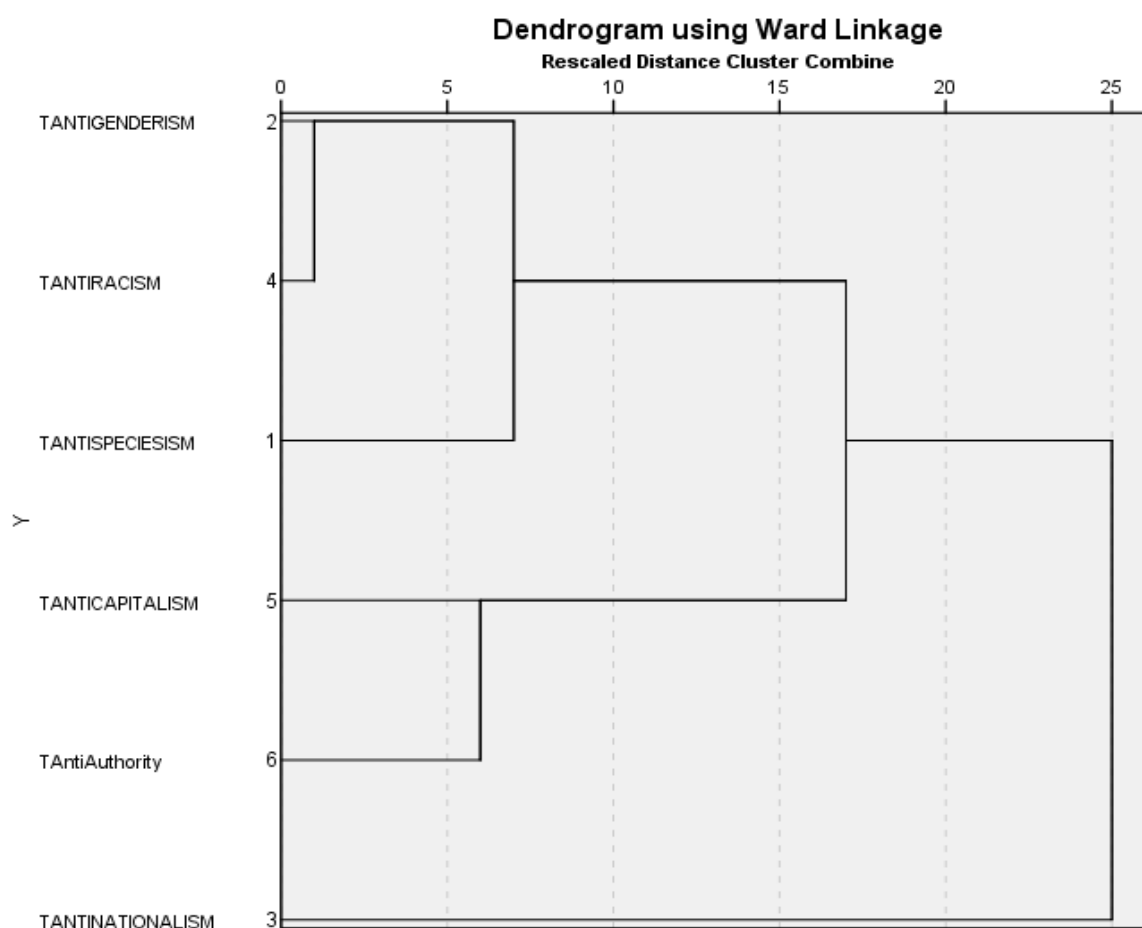
	<i>M (SD)</i>	1	2	3	4	5	6
1.Αντισπισισμός	5.14 (.87)	1					
2.Αντισεξισμός	4.66 (1.16)	.45***	1				
3.Αντιεθνικισμός	3.67 (1.83)	.30***	.65***	1			
4.Αντιρατσισμός	4.56 (1.31)	.36***	.68***	.66***	1		
5.Αντικαπιταλισμός	4.17 (1.44)	.30***	.35***	.46***	.35***	1	
6.Αντιεξουσία	4.58 (1.23)	.33***	.36***	.48***	.30***	.57***	1

Σημείωση. *** $p < .001$

Κατόπιν, προκειμένου να εξακριβώσουμε με τι τρόπους διασυνδέονται οι ποικίλες αντιεξουσιαστικές μετρήσεις μεταξύ τους, εφαρμόσαμε στα δεδομένα ιεραρχική ανάλυση κατά συστάδες με τη μέθοδο του Ward. Όπως δείχνει το

διάγραμμα 1, οι θεματικές μετρήσεις συσπειρώθηκαν σε τρία βασικά κλαδιά που αντικατοπτρίζουν τη δομή των σχέσεων μεταξύ τους. Πρώτον, στο πάνω κλαδί εφάπτεται ο αντισεξισμός με τον αντιρατσισμό, καθώς ο αντισπισισμός έρχεται σε δεύτερο επίπεδο να συνδεθεί με αυτούς τους δύο δείκτες. Εδώ, πιθανά αντανακλώνονται τα καταγγελτικά προτάγματα των πολιτικών των ταυτοτήτων ενάντια σε κραυγαλέα ρατσιστικές διατυπώσεις. Όπως υποδεικνύεται, ο αντισπισισμός, που αναγνωρίζει τις διακρίσεις εις βάρος των ζώων, στέκεται εγγύτερα ιδεολογικά στην κοσμοαντίληψη που θα βαπτίζαμε νοοτροπία ενάντια στις διακρίσεις.

Διάγραμμα 1. Αποτελέσματα ανάλυσης συστάδων: Ιεραρχική ομαδοποίηση των 6 μεταβλητών έμμεσης επιρροής.

Σημείωση. TAntigenderism: Αντισεξισμός, TAntiracism: Αντιρατσισμός, TAntispeciesism: Αντισπισισμός, TAnticapitalism: Αντικαπιταλισμός, TAntiauthority: Στάσεις ενάντια στην εξουσία, TAntinationalism: Αντιεθνικισμός

Δεύτερον, οι αντικαπιταλιστικές τοποθετήσεις φαίνεται ότι συνάδουν με τις απόψεις ενάντια στην αφηρημένη εξουσία, και ίσως αυτό το κλαδί αντανakλά τη συνείδηση για την οργάνωση των κοινωνικών δεσμών στο μακροεπίπεδο, ευρισκόμενο σε κάποια συνάφεια με το πρώτο κλαδί. Τρίτον, ο αντιεθνικισμός συνιστά μάλλον μια κατηγορία από μόνος του, καθόσον οι συγκεντρωτικές απόψεις ενάντια στο έθνος τοποθετούνται πιο μακριά από τους υπόλοιπους δείκτες. Συνεπώς, αναδύεται η διαθεματικότητα μέσω της διασύνδεσης των αντιεξουσιαστικών στάσεων που συμπυκνώνουν όψεις των τεσσάρων κύριων θεματικών. Σε κοινωνιοψυχολογικό επίπεδο φαίνεται ότι το είδος και το φύλο αποβαίνουν στενά σχετιζόμενα στο σημειολογικό χάρτη των κοινωνικών υποκειμένων, ενώ η τάξη και ιδιαίτερα το έθνος χαράζουν πιο ανεξάρτητη πορεία.

H2: Ανάλυση Διακύμανσης με προσχεδιασμένες συγκρίσεις (μεταξύ υποκειμένων) για την έμμεση επιρροή, τις ακτιβιστικές και τις ριζοσπαστικές προθέσεις

Εφαρμόσαμε αρχικά στα δεδομένα μονοπαραγοντικές Αναλύσεις Διακύμανσης (ANOVA) με προσχεδιασμένες αντιθέσεις (planned comparisons) για τη σύγκριση της ομάδας ελέγχου με τις τέσσερις πειραματικές συνθήκες (simple contrasts) ως προς τους διάφορους δείκτες της έμμεσης επιρροής και τις προθέσεις για εμπλοκή σε ακτιβιστικές ή ριζοσπαστικές ενέργειες. Στις αναλύσεις ορίστηκε επίπεδο σημαντικότητας το $\alpha = .05$ και ως συμμεταβλητή η πολιτική τοποθέτηση.

Έμμεση Επιρροή. Τα αποτελέσματα σχετικά με τις μετρήσεις της έμμεσης επιρροής έδειξαν ότι (βλ. Πίνακα 2): Υπήρξε, αρχικά, μια οριακά στατιστικά σημαντική επίδραση της πειραματικής συνθήκης $F(4, 695) = 2.19, p = .07, \eta^2 = .01$ αναφορικά με τον αντισπισισμό. Συγκεκριμένα, οι προσχεδιασμένες συγκρίσεις (planned comparisons) έδειξαν ότι υπήρξε μεγαλύτερη αποδοχή του αντισπισισμού στη συνθήκη της Μη βίας-Μη Διαθεματικότητας ($M = 5.29, SD = 0.79$) απ' ό,τι στη συνθήκη ελέγχου ($M = 5.06, SD = 0.89$), $p = .03$, διαφορά που δεν επισημάνθηκε κατά στατιστικά σημαντικό τρόπο για καμία από τις υπόλοιπες τρεις ομάδες. Εν συνεχεία, ελέγχθηκε η επίδραση της πειραματικής συνθήκης για τον αντισεξισμό η οποία δεν έδωσε στατιστικώς σημαντικά αποτελέσματα $F(4, 695) = 1.20, p = .31, \eta^2 = .007$. Εντούτοις, οι σχεδιασμένες συγκρίσεις εμφάνισαν σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο μια μεγαλύτερη συμφωνία με τον αντισεξισμό εκ νέου στη συνθήκη της Μη βίας-Μη Διαθεματικότητας ($M = 4.82, SD = 1.15$) συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου

($M = 4.53$, $SD = 1.13$), $p = .04$, μία στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση που δεν επιβεβαιώθηκε για καμία άλλη πειραματική ομάδα.

Έπειτα, ως προς τον αντιεθνικισμό, η Ανάλυση Διακύμανσης φανέρωσε μια μη στατιστικά σημαντική επίδραση της πειραματικής συνθήκης $F(4, 694) = 1.69$, $p = .15$, $\eta^2 = .01$. Οι σχεδιασμένες συγκρίσεις από την άλλη έδειξαν με οριακά στατιστικά σημαντικό τρόπο μεγαλύτερη απήχηση του αντιεθνικισμού αλλά μόνο στις συνθήκες Μη Βίας-Μη Διαθεματικότητα ($M = 3.90$, $SD = 1.84$), $p = .07$ και Βίας-Μη Διαθεματικότητα ($M = 3.86$, $SD = 1.84$), $p = .08$, σε σχέση πάντα με τη συνθήκη ελέγχου ($M = 3.51$, $SD = 1.74$). Συμπληρωματικά στο ζήτημα του έθνους αναζητήθηκαν αντίστοιχες διαφοροποιήσεις ως προς τον αντιρατσισμό, αλλά τόσο η επίδραση της πειραματικής συνθήκης $F(4, 694) = .57$, $p = .68$, $\eta^2 = .003$ όσο και οι σχεδιασμένες συγκρίσεις με την ομάδα ελέγχου που ακολούθησαν δε αποκάλυψαν στατιστικά σημαντικές επιδράσεις.

Από την άλλη, εμφανίστηκε μια σημαντική επίδραση της πειραματικής συνθήκης στην περίπτωση του αντικαπιταλισμού, $F(4, 693) = 2.74$, $p = .03$, $\eta^2 = .02$. Οι σχεδιασμένες συγκρίσεις παρουσίασαν τα άτομα που ανήκαν στις συνθήκες Μη Βίας-Διαθεματικότητα και Μη Βίας-Μη Διαθεματικότητα να αποδέχονται σε μεγαλύτερο βαθμό αντικαπιταλιστικές απόψεις ($M = 4.31$, $SD = 1.34$, $p = .01$ και $M = 4.32$, $SD = 1.47$, $p = .04$ αντίστοιχα) συγκριτικά με τα άτομα που τοποθετήθηκαν στην ομάδα ελέγχου ($M = 3.99$, $SD = 1.41$). Ανάλογες επιδράσεις της πειραματικής συνθήκης δεν καταγράφηκαν εντούτοις για τις στάσεις ενάντια στην εξουσία [$F(4, 693) = .97$, $p = .43$, $\eta^2 = .006$] με όλες τις πειραματικές συνθήκες να μη διαφοροποιούνται από τη συνθήκη ελέγχου.

Ακτιβισμός και Ριζοσπαστικοποίηση. Σχετικά με τις διαφορές των ομάδων πάνω στις ακτιβιστικές και ριζοσπαστικές τους προθέσεις, σημειώθηκε μια μη σημαντική επίδραση της πειραματικής συνθήκης πάνω στο συμβατικό ακτιβισμό $F(4, 693) = 1.44$, $p = .22$, $\eta^2 = .008$. Βρέθηκε όμως μια οριακή διαφορά ($p = .08$) μεταξύ της ομάδας ελέγχου ($M = 4.01$, $SD = 1.83$) και της ομάδας Μη Βίας-Διαθεματικότητα, όπου η τελευταία εκδήλωσε μεγαλύτερες ακτιβιστικές προθέσεις για την υπεράσπιση των ζώων ($M = 4.36$, $SD = 1.70$). Εντούτοις, δεν ασκήθηκε κάποια σημαντική επίδραση της μεταβλητής της πειραματικής συνθήκης πάνω στο ριζοσπαστισμό [$F(4, 693) = 1.71$, $p = .15$, $\eta^2 = .01$]. Μολαταύτα, τα άτομα στις συνθήκες είτε Μη Βίας-Διαθεματικότητα είτε Βίας-Μη Διαθεματικότητα προθυμοποιήθηκαν να αναλάβουν ριζοσπαστικές δράσεις υπέρ των ζώων σε

μεγαλύτερο βαθμό ($M = 2.99$, $SD = 1.45$, $p = .05$ και $M = 3.08$, $SD = 1.72$, $p = .03$ αντίστοιχα) από τα άτομα που βρίσκονταν στην ομάδα ελέγχου ($M = 2.69$, $SD = 1.42$) (Πίνακας 2).

Πίνακας 2. Προσχεδιασμένες συγκρίσεις μεταξύ πειραματικών συνθηκών και συνθήκης ελέγχου ως προς τους διαφορετικούς δείκτες έμμεσης επιρροής και εκδήλωσης ακτιβιστικών και ριζοσπαστικών προθέσεων για δράση (7βαθμια κλίμακα, το 7 αντιστοιχεί στο μέγιστο βαθμό αποδοχής που περιγράφει η κάθε μέτρηση)

	BIA				MH BIA					
	ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ		MH ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ		ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ		MH ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ		ΕΛΕΓΧΟΥ	
Μέτρηση	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Αντισπισισμός	5.01	0.93	5.19	0.83	5.16	0.86	5.29*	0.79*	5.06	0.89
Αντισεξισμός	4.62	1.14	4.65	1.15	4.67	1.22	4.82*	1.11*	4.53	1.13
Αντιεθνικισμός	3.45	1.80	3.86†	1.95†	3.47	1.76	3.90†	1.84†	3.51	1.74
Αντιρατσισμός	4.49	1.24	4.51	1.53	4.50	1.22	4.71	1.21	4.52	1.27
Αντικαπιταλισμός	3.92	1.36	4.24	1.53	4.31*	1.34*	4.32*	1.47*	3.99	1.41
Αντιεξουσία	4.41	1.24	4.70	1.24	4.54	1.13	4.63	1.24	4.52	1.26
Ακτιβισμός	3.96	1.84	4.31	1.76	4.36†	1.70†	4.23	1.79	4.01	1.83
Ριζοσπαστισμός	2.77	1.53	3.08*	1.72*	2.99*	1.45*	2.93	1.56	2.69	1.42

Σημείωση: † $p < .10$, * $p < .05$

Συνοπτικά, διαφάνηκε ότι οι μειονοτικές αναρχικές ιδέες ασκούν επίδραση τόσο σε επίπεδο στάσεων όσο και σε επίπεδο προθέσεων για κινηματική δράση. Λεπτομερέστερα, αναδεικνύεται μεν ότι η συνθήκη που πριμοδοτείται με όρους επιρροής είναι εκείνη της Μη Βίας-Μη Διαθεματικότητας. Οι συνέπειες δε σε επίπεδο ευρύτερων αντισπισιστικών, όπως και αντισεξιστικών και αντικαπιταλιστικών προταγμάτων φαίνεται ότι ευνοούνται εντός ενός πλαισίου που δεν εστιάζει μονοθεματικά υπέρ των ζώων (συνθήκες Διαθεματικότητας), αλλά αυτές επέρχονται υπό την προϋπόθεση της μη ύπαρξης επιθετικής διεκδίκησης. Ταυτόχρονα, σε συνδυασμό με τη πρότερη ανάλυση του δένδρογράμματος,

διαφαίνεται ότι η άσκηση μονοθεματικής επιρροής συμπαράσχει κυρίως τις εγγύτερα συνδεδεμένες θεματικές, δηλαδή προβληματικές τόσο πάνω στο είδος όσο και το φύλο. Αντιθέτως, εκεί που η άσκηση επιρροής γίνεται με όρους διαθεματικότητας, πάντα κατά την απουσία πρόκλησης υλικής φθοράς, προκύπτει αλλαγή στάσεων μόνο πάνω σε ζητήματα τάξης, δηλαδή όχι σε στενά συνδεδεμένες θεματικές. Παράλληλα, στην ανυπαρξία βίας, η επισήμανση της διασυνδεσιμότητας των κοινωνικών αγώνων γίνεται αρωγός στην πρόθεση για ανάληψη δράσεων υπέρ των ζώων, ειδικά ριζοσπαστικοποιημένης μορφής. Την ανάδυση του ριζοσπαστισμού και μόνο αυτή μοιάζει μολαταύτα να διευκολύνει και η έκθεση σε βίαιες πρακτικές.

Ανακεφαλαιώνοντας, ο αντίκτυπος του αναρχικού-αντισπισιστικού σκεπτικού σε επίπεδο στάσεων είναι μεγαλύτερος σε συνθήκες απουσίας βίας και μη διαθεματικής προσέγγισης, ενώ σε επίπεδο προθετικής δράσεων υπάρχει ένα διπλό, αντίστροφο μοτίβο, όπου ειδικά τα φαινόμενα ριζοσπαστικοποίησης είναι εντονότερα κατά την έκθεση είτε σε ένα μονοθεματικό, δίχως βία, είτε σε ένα διαθεματικό, εμπλουτισμένο με βίαιες διεκδικήσεις, μειονοτικό ριζοσπαστικό κείμενο.

H3: α) Αξιολόγηση της μειονοτικής παρέμβασης και άμεση επιρροή μέσω Ανάλυσης Διακύμανσης (μεταξύ υποκειμένων)

Για τη λεπτομερέστερη κατανόηση του πιθανού αντίκτυπου τόσο της πρακτικής διεκδίκησης όσο και της διαθεματικής ή μη πλαισίωσης των αντισπισιστικών ιδεών πάνω στη συμφωνία με το κείμενο αλλά και στους επιμέρους άξονες πρόσληψής του, διεισδύσαμε εντός του πειραματικού χειρισμού διενεργώντας διπαραγοντικές αναλύσεις διακύμανσης 2 (Πρακτική διεκδίκησης: Βία, Μη Βία) x 2 (Επισήμανση Διαθεματικότητας: Ναι, Όχι) έχοντας ως συμμεταβολή την πολιτική κατηγοριοποίηση και επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας το $\alpha = .05$.

Άμεση επιρροή. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι (βλ. Πίνακα 3): α) υπήρξε μια κύρια επίδραση της πρακτικής διεκδίκησης αναφορικά με τη συμφωνία με το κείμενο $F(1, 543) = 27.32, p < .001, \eta^2 = .05$. Οι απλές συγκρίσεις (simple contrasts) εμφάνισαν ότι τα άτομα έτειναν να συμφωνούν με το κείμενο σε μεγαλύτερο βαθμό όταν αυτό καλούσε σε ειρηνική παράσταση διαμαρτυρίας ($M = 4.51, SD = 1.61$) παρά όταν παρουσιαζόταν ως ανάληψη ευθύνης για επίθεση ($M = 3.77, SD = 1.69$) σε βιομηχανία κρέατος. β) Δεν υπήρξε επίδραση της Επισήμανσης της Διαθεματικότητας $F(1, 543) = .60, p = .44, \eta^2 = .001$ αλλά γ) ούτε και στατιστικά

σημαντική αλληλεπίδραση της Πρακτικής Διεκδίκησης και της Επισήμανσης Διαθεματικότητας, $F(1, 543) = 1.25, p = .26, \eta^2 = .002$.

Αξιολόγηση του μηνύματος. Για τη διάσταση της ενεργούς μειονότητας καταγράφηκε η κύρια επίδραση τόσο της Πρακτικής Διεκδίκησης $F(1, 541) = 30.36, p < .001, \eta^2 = .05$ όσο και της Επισήμανσης της Διαθεματικότητας $F(1, 541) = 6.56, p = .01, \eta^2 = .01$, ενώ δε σημειώθηκε στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ τους $F(1, 541) = .88, p = .35, \eta^2 = .002$. Αναλυτικότερα, οι ιδέες που εκφέρονται στο κείμενο θεωρούνται πιο ανοιχτόμυαλες, αντιεξουσιαστικές και επαναστατικές όταν πραγματώνονται ειρηνιστικά ($M = 5.33, SD = 1.13$) και όχι βίαια ($M = 4.75, SD = 1.34$) και όταν διανθίζονται με τη διαθεματικότητα ($M = 5.15, SD = 1.19$) παρά όταν αυτή εκλείπει από την αντισπισιστική προπαγάνδισι ($M = 4.90, SD = 1.35$). Επιπρόσθετα, βρέθηκε μόνο η κύρια επίδραση της Πρακτικής Διεκδίκησης πάνω στη διάσταση της συγκρουσιακότητας $F(1, 541) = 32.01, p < .001, \eta^2 = .06$, όπου η εμπρηστική επίθεση ωθεί τα υποκείμενα να αντιλαμβάνονται τις αντισπισιστικές απόψεις ως περισσότερο συγκρουσιακές και περιθωριακές ($M = 5.44, SD = 1.20$) από ότι στην ειρηνική παράσταση διαμαρτυρίας ($M = 4.85, SD = 1.24$). Δεν βρέθηκε επίδραση της Επισήμανσης της Διαθεματικότητας $F(1, 541) = .54, p = .47, \eta^2 = .001$, ούτε στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των δύο μεταβλητών $F(1, 541) = .88, p = .48, \eta^2 = .001$.

Για την διάσταση που αντιπροσωπεύει το πνεύμα των καιρών, εμφανίστηκε εκ νέου κύρια επίδραση της Πρακτικής Διεκδίκησης $F(1, 541) = 66.53, p < .001, \eta^2 = .11$, καθώς η εξαγγελία ειρηνικής παρέμβασης καταχωρεί τις απόψεις υπέρ των ζώων ως πλέον προοδευτικές και δίκαιες ($M = 5.25, SD = 1.33$) συγκριτικά με την πρόκληση υλικής φθοράς ($M = 4.29, SD = 1.43$), διαφορές που δεν προέκυψαν αναλογικά με το χειρισμό της Επισήμανσης της Διαθεματικότητας $F(1, 541) = .55, p = .46, \eta^2 = .001$ ούτε κατά την αλληλεπίδραση των δύο μεταβλητών $F(1, 541) = .31, p = .58, \eta^2 = .001$.

Τέλος, η ψυχολογιοποίηση των μειονοτικών ιδεών διαφοροποιήθηκε συναρτήσει αφενός του χειρισμού της Πρακτικής Διεκδίκησης $F(1, 544) = 46.46, p < .001, \eta^2 = .08$, αφετέρου της Επισήμανσης της Διαθεματικότητας $F(1, 541) = 4.21, p = .04, \eta^2 = .008$ αλλά και ως προϊόν της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης $F(1, 541) = 3.27, p = .07, \eta^2 = .006$. Τουτέστιν, η αντισπισιστική οπτική προσλαμβάνεται ως πιο ακραία, ανεδαφική και ανισόρροπη όταν προάγεται από μία βίαιη ($M = 5.04, SD = 1.39$) παρά από μία ειρηνική ενέργεια ($M = 4.20, SD = 1.53$), όπως και όταν

προτάσει την αναγκαιότητα για κοινούς αγώνες μεταξύ των καταπιεσμένων ($M = 4.76$, $SD = 1.48$) παρά όταν επικεντρώνεται αποκλειστικά στην δικιά της θεματική ($M = 4.52$, $SD = 1.55$). Ως προς την αλληλεπίδραση, η ανάλυση απλών κύριων επιδράσεων φανέρωσε ότι στην περίπτωση του ειρηνικού καλέσματος η ψυχολογιοποίηση εμφανίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό κατά την παρουσία ($M = 4.44$, $SD = 1.43$) παρά κατά την απουσία ($M = 3.96$, $SD = 1.60$) της Διαθεματικότητας, $F(1, 271) = 4.77$, $p = .03$, μία διαφοροποίηση μέσω όρων που δεν σημειώθηκε κατά την εκτέλεση της εμπρηστικής επίθεσης, $F(1, 292) = .02$, $p = .89$.

Πίνακας 3. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις της άμεσης επιρροής και των παραγόντων αξιολόγησης του κειμένου ανά συνθήκη

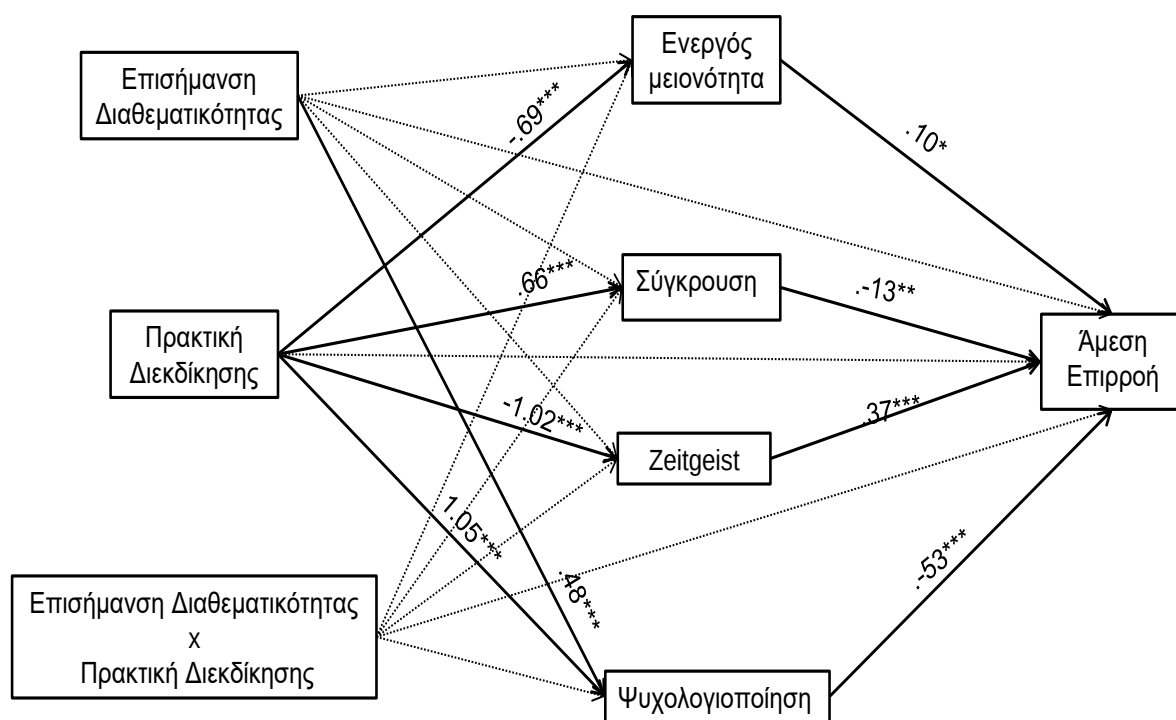
Μέτρηση	Μη Βία/ Διαθεματικό- τητα		Βία/ Διαθεματικό- τητα		Μη Βία/Μη Διαθεματικό- τητα		Βία/Μη Διαθεματικό- τητα	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Συμφωνία με κείμενο	4.37	1.56	3.79	1.74	4.65	1.65	3.75	1.63
Ενεργός μειονότητα	5.40	1.03	4.92	1.29	5.26	1.23	4.58	1.38
Συγκρουσιακότητα	4.91	1.19	5.43	1.23	4.79	1.30	5.45	1.17
Πνεύμα των καιρών	5.16	1.27	4.27	1.45	5.34	1.38	4.31	1.41
Ψυχολογιοποίηση	4.43	1.43	5.05	1.46	3.96	1.60	5.03	1.31

Αναλύσεις ρυθμιζόμενης διαμεσολάβησης για την πρόβλεψη της άμεσης επιρροής διαμέσου της αξιολόγησης του μηνύματος

Διερωτώμενες, στο κατόπιν, αν οι διαστάσεις αξιολόγησης του μηνύματος δύνανται να λειτουργήσουν ως εξηγητικοί παράγοντες της άμεσης επιρροής, καταφύγαμε στη ρυθμιζόμενη διαμεσολάβηση του Process (Model 8, Hayes, 2018) εξετάζοντας την Επισήμανση της Διαθεματικότητας ως ανεξάρτητη μεταβλητή, την Πρακτική Διεκδίκησης ως ρυθμιστή, και τους τέσσερις παράγοντες αξιολόγησης -ενεργός μειονότητα, σύγκρουση, πνεύμα των καιρών, ψυχολογιοποίηση- ως διαμεσολαβητικές μεταβλητές με τελικό προϊόν του μοντέλου τη συμφωνία με το κείμενο. Σε όλους τους ελέγχους η πολιτική τοποθέτηση ορίστηκε ως παράγοντας συµμεταβολής, τέθηκε το 95% ως διάστημα εμπιστοσύνης και ορίστηκαν 10000 επαναλαμβανόμενα δείγματα (bootstrap samples).

Διαπιστώθηκε (βλ. Διάγραμμα 2) για αρχή ότι και οι τέσσερις διαστάσεις αξιολόγησης προβλέπουν τη συμφωνία με το κείμενο με τέτοιο τρόπο ώστε η ταυτοποίηση των εκφερόμενων ιδεών ως ενεργά μειονοτικών και προσιδιαζόντων στο zeitgeist να αυξάνει την απήχηση του κειμένου $b = .10$, $SE = .05$, 95%, $CI = [.005, .19]$, $t(535) = 2.08$, $p = .04$ και $b = .37$, $SE = .05$, 95%, $CI = [.28, .47]$, $t(535) = 7.63$, $p < .001$ αλλά αντίστροφα η απόδοση σε αυτές συγκρουσιακών ή ανισόρροπων και περιθωριακών γνωρισμάτων $b = -.13$, $SE = .05$, 95%, $CI = [-.22, -.04]$, $t(535) = -2.94$, $p = .003$ και $b = -.53$, $SE = .05$, 95%, $CI = [-.62, -.44]$, $t(535) = -11.24$, $p < .001$ να μειώνει την απήχηση του.

Διάγραμμα 2. Έλεγχος ρυθμιζόμενης διαμεσολάβησης για την Άμεση Επιρροή (Model 8, Hayes, 2018)

Σημείωση: Επισήμανση Διαθεματικότητας: 0= Όχι, 1= Ναι, Πρακτική Διεκδίκησης: 0= Μη Βία, 1=Βία, Covariate: Πολιτική Τοποθέτηση, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Κατά δεύτερον, οι υπό συνθήκες έμμεσες επιδράσεις (conditional indirect effects) αποκάλυψαν δύο έμμεσες διαδρομές διαμεσολάβησης: α) Αφενός, σε συνθήκες ανάληψης βίαιης αντισπαστικής δράσης η Διαθεματική Επισήμανση οδηγεί στην άμεση επιρροή μέσω της αξιολόγησης των μειονοτικών ιδεών ως ενεργά μειονοτικών (indirect effect: $b = .04$, $SE = .02$, 95%, $CI = [.001, .09]$), σχέση η οποία δεν διαπιστώνεται κατά την ειρηνιστική προπαγάνδιση της δράσης (Έμμεση Επίδραση - indirect effect: $b = .02$, $SE = .02$, 95%, $CI = [-.01, .06]$). β) Αφετέρου, σε συνθήκες Μη Βίας ασκείται έμμεση επίδραση της Επισήμανσης της Διαθεματικότητας στην άμεση επιρροή δια μέσου της ψυχολογιοποίησης, (Έμμεση Επίδραση – indirect effect $b = -.26$, $SE = .10$, 95%, $CI = [-.47, -.05]$), κατά την οποία ο διαθεματικός εμπλουτισμός του αντισπαστικού προτάγματος ενισχύει την αντιμετώπισή του ως ανισόρροπου και ακραίου, γεγονός που μειώνει τον άμεσο πειστικό του αντίκτυπο. Αντίθετα, στην περίπτωση της πρόκλησης υλικής φθοράς η ψυχολογιοποίηση δε μεσολαβεί στη σχέση μεταξύ Διαθεματικότητας και άμεσης επιρροής (indirect effect: $b = -.04$, $SE = .09$, 95%, $CI = [-.20, .13]$)⁶.

Από το σύνολο των αναλύσεων για τη συμφωνία με το κείμενο, συνάγεται ότι η ασκούμενη άμεση επιρροή εξαρτάται κυρίως από τον τρόπο υλοποίησης των φιλοζωικών δράσεων. Ένας μη βίαιος τρόπος συντελεί στην αύξηση της κοινωνικής επιρροής, ο οποίος υποδαυλίζει τα θετικά μειονοτικά στοιχεία της καινοτομίας, της επαναστατικότητας, της δικαιοσύνης και της προοδευτικότητας, ενώ ένας βίαιος τρόπος τις στιγματίζει ως περιθωριακές, μη συναινετικές, διωλίζοντάς τις ταυτόχρονα μέσα από το φίλτρο της ψυχολογιοποίησης, με συνέπεια την ελάττωση της μειονοτικής άμεσης επιρροής. Η απόδοση των θετικών στοιχείων μιας ενεργούς μειονότητας αναδύθηκε και στις περιπτώσεις της Διαθεματικότητας, κάτι το οποίο έδειξε να αμβλύνει τον αρνητικό αντίκτυπο που επισύρουν οι επιθετικές ενέργειες. Παραδόξως, στην περίπτωση της Μη Βίας η ίδια αυτή διαθεματική αναγωγή φάνηκε να εντείνει την ψυχολογίζουσα διάθεση. Συνολικά, μολοντούτο, η αρνητική πρόσληψη των μειονοτικών ιδεών μέσα από το βλέμμα της ψυχολογιοποίησης και της περιθωριακότητας μοιάζει κατεξοχήν γινόμενο των βίαιων δραστηριοποιήσεων υπέρ των ζώων.

⁶ Το μοντέλο ελέγχθηκε και με αντίστροφες θέσεις των μεταβλητών- δηλαδή ως Ανεξάρτητη η Πρακτική Διεκδίκησης και ως Ρυθμιστής η Επισήμανση της Διαθεματικότητας, όμως δεν προέκυψαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα

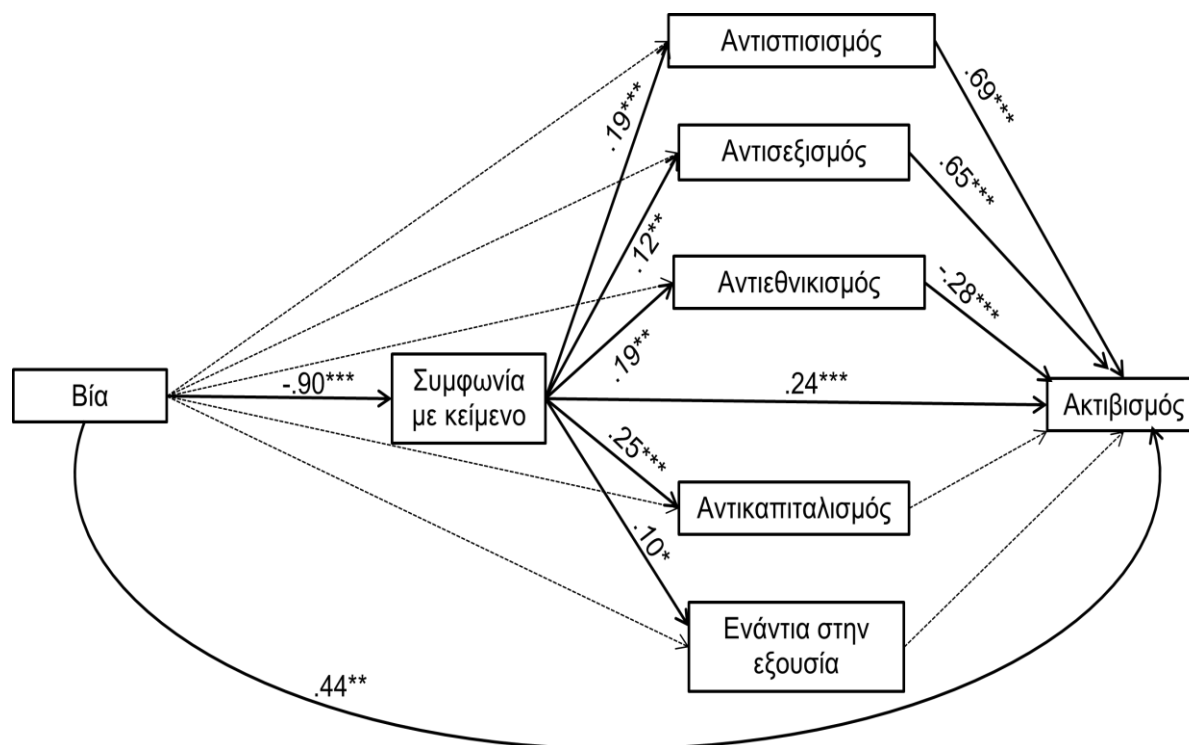
H3: β) Αναλύσεις σειριακής διαμεσολάβησης για την πρόβλεψη του ακτιβισμού και του ριζοσπαστισμού από την άμεση και έμμεση επιρροή

Για την προθυμοποίηση λήψης ακτιβιστικών και ριζοσπαστικών δράσεων υπέρ των ζώων διαμέσου της άμεσης και της έμμεσης επιρροής πραγματοποιήσαμε 4 αναλύσεις σειριακής διαμεσολάβησης (moderated serial mediation analysis, Hayes, 2013, Model 81) όπου ως ανεξάρτητη μεταβλητή εισήχθη η Πρακτική Διεκδίκησης, κρατώντας σταθερή κάθε φορά την επισήμανση ή τη μη Επισήμανση της Διαθεματικότητας. Πρώτη στη σειρά, βασική διαμεσολαβητική μεταβλητή, τοποθετήθηκε η άμεση επιρροή. Ακολουθούσαν οι μετρήσεις αντισπισισμού, αντισεξισμού, αντιεθνικισμού, αντικαπιταλισμού και αντιεξουσίας ως λοιπές μεταβλητές διαμεσολάβησης που θα προβλέπονταν θετικά από τη συμφωνία με το κείμενο, ενώ τελικά προϊόντα του ελέγχου ορίστηκαν είτε οι ακτιβιστικές είτε οι ριζοσπαστικές προθέσεις. Σε όλους τους ελέγχους ελήφθη υπόψιν η πολιτική τοποθέτηση ως παράγοντας συμμεταβολής, τέθηκε το 95% ως διάστημα εμπιστοσύνης και ορίστηκαν 10000 επαναλαμβανόμενα δείγματα (bootstrap samples).

Επιρροή και ακτιβισμός. Όπως δείχνει και το διάγραμμα 3.1, σε συνθήκες Μη Διαθεματικότητας ο ακτιβισμός προβλέπεται άμεσα από τη Βία $b = .44$, $SE = .17$, 95%, $CI = [.09, .78]$, $t(259) = 2.50$, $p = .01$. Εντούτοις, καταγράψαμε σημαντικές έμμεσες επιδράσεις της Πρακτικής Διεκδίκησης στον ακτιβισμό: α) Δια μέσου της συμφωνίας με το κείμενο (Έμμεση Επίδραση - Indirect Effect: $b = -.21$, $SE = .08$, 95%, $CI = [-.38, -.08]$), όπου η Μη Βία αυξάνει την άμεση επιρροή, $b = -.90$, $SE = .20$, 95%, $CI = [-1.29, -.50]$, $t(265) = -4.46$, $p < .001$ και η τελευταία τον ακτιβισμό, $b = .24$, $SE = .06$, 95%, $CI = [.12, .35]$, $t(259) = 4.15$, $p < .001$. β) Δια μέσου της συμφωνίας με το κείμενο (Έμμεση Επίδραση - Indirect Effect: $b = -.07$, $SE = .02$, 95%, $CI = [-.12, -.03]$) η οποία προβλέπει με τη σειρά της θετικά τον αντισπισισμό, $b = .19$, $SE = .03$, 95%, $CI = [.13, .24]$, $t(264) = 6.80$, $p < .001$, ο οποίος αυξάνει τον ακτιβισμό $b = .69$, $SE = .06$, 95%, $CI = [.44, .94]$, $t(259) = 5.46$, $p < .001$. γ) Δια μέσου της συμφωνίας με το κείμενο (Έμμεση Επίδραση - Indirect Effect: $b = -.04$, $SE = .02$, 95%, $CI = [-.08, -.01]$) η οποία αυξάνει τον αντισεξισμό, $b = .12$, $SE = .41$, 95%, $CI = [.04, .20]$, $t(264) = 2.96$, $p = .003$, ο οποίος οδηγεί στον ακτιβισμό, $b = .65$, $SE = .06$, 95%, $CI = [.45, .85]$, $t(259) = 6.43$, $p < .001$. δ) Δια μέσου της συμφωνίας με το κείμενο (Έμμεση Επίδραση - Indirect Effect: $b = .03$, $SE = .01$, 95%, $CI = [.005, .06]$) η οποία αυξάνει τον αντιεθνικισμό, $b = .19$, $SE = .07$, 95%, CI

= [.06, .32], $t(264) = 2.83$, $p = .005$ ο οποίος παραδόξως μειώνει τον ακτιβισμό, $b = -.28$, $SE = .07$, 95%, $CI = [-.41, -.15]$, $t(259) = -4.29$, $p < .001$.

Διάγραμμα 3.1 Έλεγχος σειριακής διαμεσολάβησης για τον ακτιβισμό σε συνθήκες Μη Διαθεματικότητας (Model 81, Hayes, 2018)

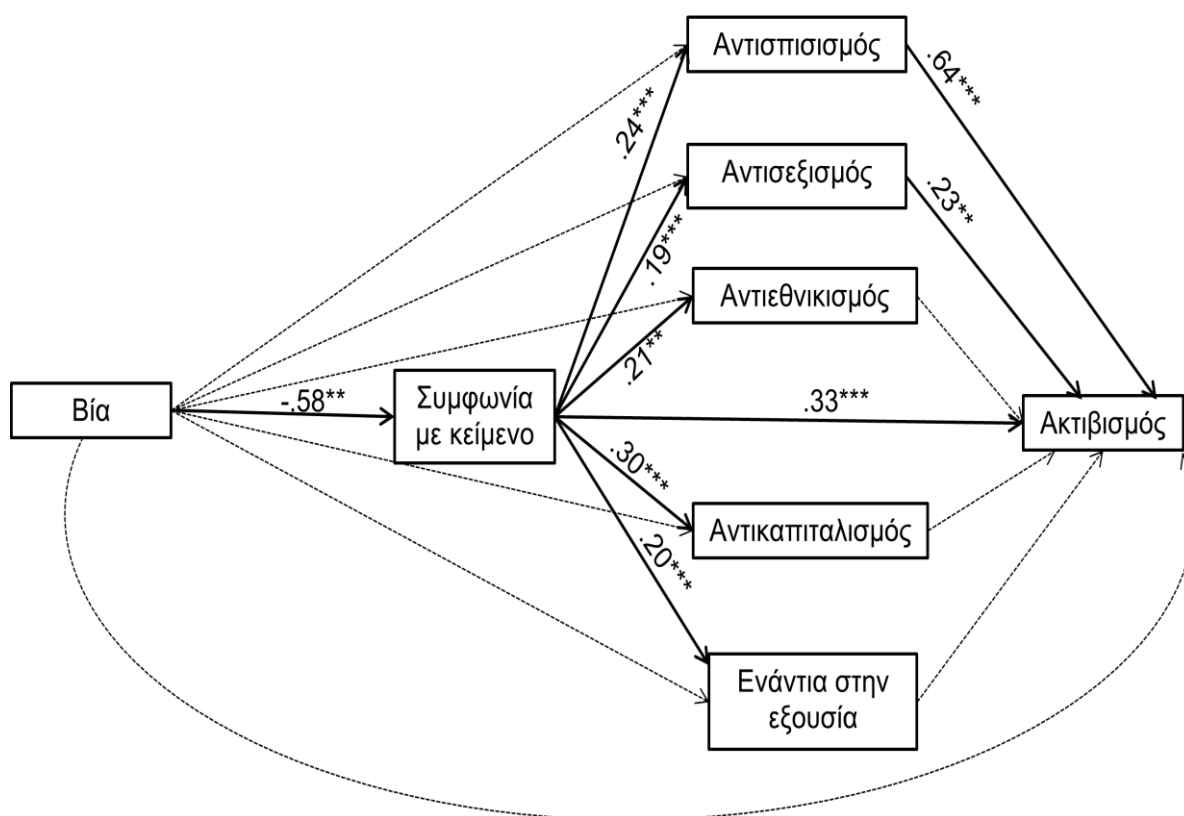

Σημείωση: Βία: 0= Απουσία, 1= Παρουσία, Covariate: Πολιτική Τοποθέτηση, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Προχωρώντας στις περιπτώσεις που το κείμενο εισήγαγε τη Διαθεματικότητα (βλ. Διάγραμμα 3.2.), δεν εξακριβώθηκε αυτή τη φορά η κύρια επίδραση της Πρακτικής Διεκδίκησης πάνω στον ακτιβισμό, $b = -.12$, $SE = .06$, 95%, $CI = [-.47, .23]$, $t(269) = -.67$, $p = .51$. Αποκαλύφθηκαν όμως και εδώ σημαντικές έμμεσες επιδράσεις της Πρακτικής Διεκδίκησης στον ακτιβισμό μέσω 3 διαδρομών: α) της άμεσης επιρροής (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect: $b = -.19$, $SE = .08$, 95%, $CI = [-.36, -.05]$) τέτοια ώστε η Μη Βία να έχει θετικό αντίκτυπο στη συμφωνία με το κείμενο, $b = -.58$, $SE = .20$, 95%, $CI = [-.97, -.18]$, $t(275) = -2.88$, $p = .004$, γεγονός που πυροδοτεί τις ακτιβιστικές προθέσεις, $b = .33$, $SE = .06$, 95%, $CI = [.20, .45]$, $t(269) = 5.24$, $p < .001$. β) της άμεσης επιρροής (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect:

$b = -.05$, $SE = .02$, 95%, $CI = [-.09, -.02]$) που σημειώνει μια σημαντική θετική σχέση με τον αντισπισισμό, $b = .24$, $SE = .03$, 95%, $CI = [.19, .30]$, $t(274) = 8.49$, $p < .001$, ο οποίος επενεργεί με τη σειρά του στον ακτιβισμό, $b = .64$, $SE = .12$, 95%, $CI = [.40, .88]$, $t(269) = 5.18$, $p < .001$, και γ) της άμεσης επιρροής (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect: $b = -.02$, $SE = .01$, 95%, $CI = [-.04, -.003]$) που επιδρά στον αντισεξισμό $b = .19$, $SE = .04$, 95%, $CI = [.11, .26]$, $t(274) = 4.63$, $p < .001$, οποίος επίσης συνοδεύεται από αυξημένες ακτιβιστικές προθέσεις, $b = .29$, $SE = .11$, 95%, $CI = [.08, .50]$, $t(269) = 2.68$, $p = .008$.

Διάγραμμα 3.2 Έλεγχος σειριακής διαμεσολάβησης για τον ακτιβισμό σε συνθήκες Διαθεματικότητας (Model 81, Hayes, 2018)

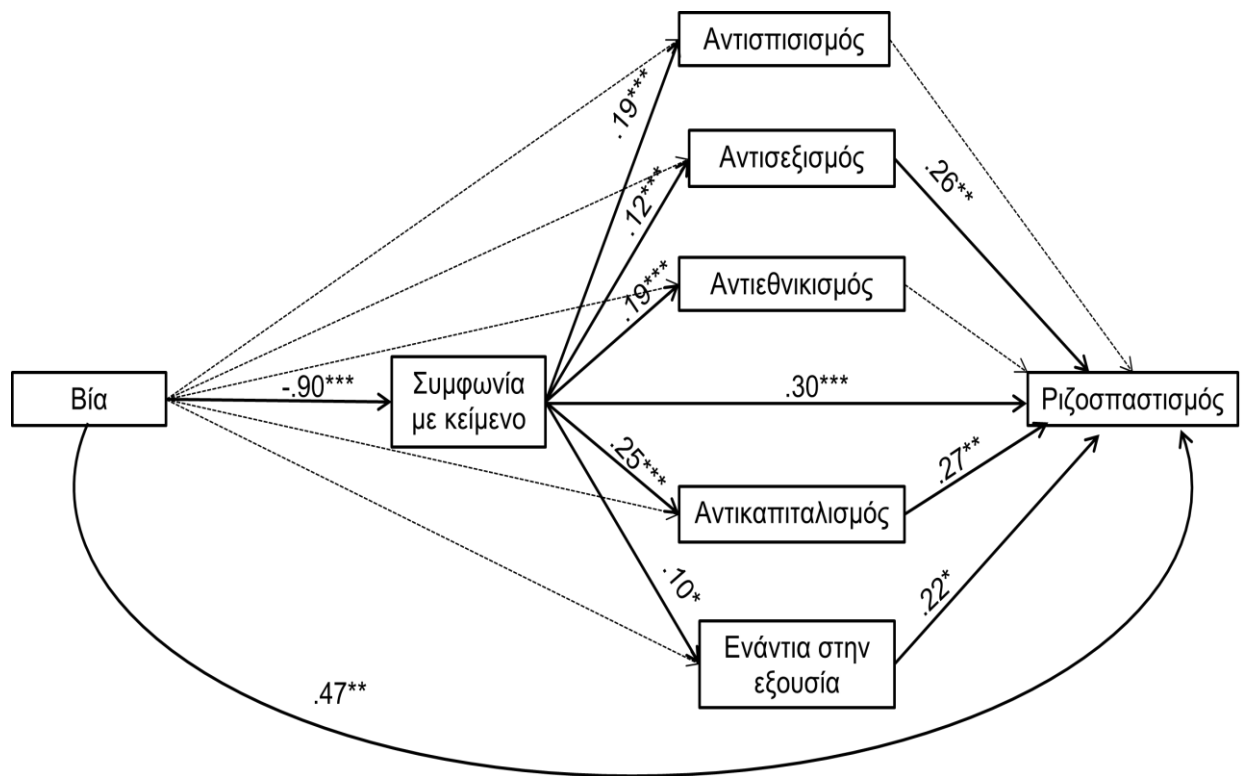

Σημείωση: Βία: 0= Απουσία, 1= Παρουσία, Covariate: Πολιτική Τοποθέτηση, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Επιρροή και ριζοσπαστισμός. Τα αποτελέσματα από τους ελέγχους για το ριζοσπαστισμό παρουσιάζονται στο σχήμα 3.3. Επαναλήφθηκε, για όσα άτομα τοποθετήθηκαν στις συνθήκες της Μη Διαθεματικότητας, η άμεση επίδραση της πρακτικής διεκδίκησης, με τη βία να κρατάει το προνόμιο της θετικής πρόβλεψης [b

= .47, $SE = .17$, 95%, $CI = [.13, .81]$, $t(259) = 2.74$, $p = .007$] πάνω στις ριζοσπαστικοποιημένες προθέσεις. Διαφάνηκαν παράλληλα και διαδρομές έμμεσης επίδρασης προς το ριζοσπαστισμό, εκκινώντας από την Πρακτική Διεκδίκησης. Ειδικότερα, α) δια μέσου της άμεσης επιρροής (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect: $b = -.26$, $SE = .08$, 95%, $CI = [-.42, -.13]$) η οποία προκύπτει από τη Μη Βία, $b = -.90$, $SE = .20$, 95%, $CI = [-1.29, -.50]$, $t(265) = -4.46$, $p < .001$ και ενισχύει το ριζοσπαστισμό, $b = .30$, $SE = .06$, 95%, $CI = [.19, .40]$, $t(259) = 5.31$, $p < .001$, β) δια μέσου της άμεσης επιρροής (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect: $b = -.02$, $SE = .009$, 95%, $CI = [-.04, -.003]$) προς τον αντισεξισμό, $b = .12$, $SE = .04$, 95%, $CI = [.04, .20]$, $t(264) = 2.96$, $p = .003$ και από εκεί στις ριζοσπαστικοποιημένες προθέσεις $b = .26$, $SE = .10$, 95%, $CI = [.07, .46]$, $t(259) = 2.64$, $p = .009$ και γ) δια μέσου της άμεσης επιρροής (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect: $b = -.04$, $SE = .02$, 95%, $CI = [-.07, -.01]$) προς τον αντικαπιταλισμό, $b = .25$, $SE = .05$, 95%, $CI = [.14, .35]$, $t(264) = 4.80$, $p < .001$ και από εκεί στο ριζοσπαστισμό, $b = .27$, $SE = .08$, 95%, $CI = [.12, .42]$, $t(259) = 3.45$, $p = .001$.

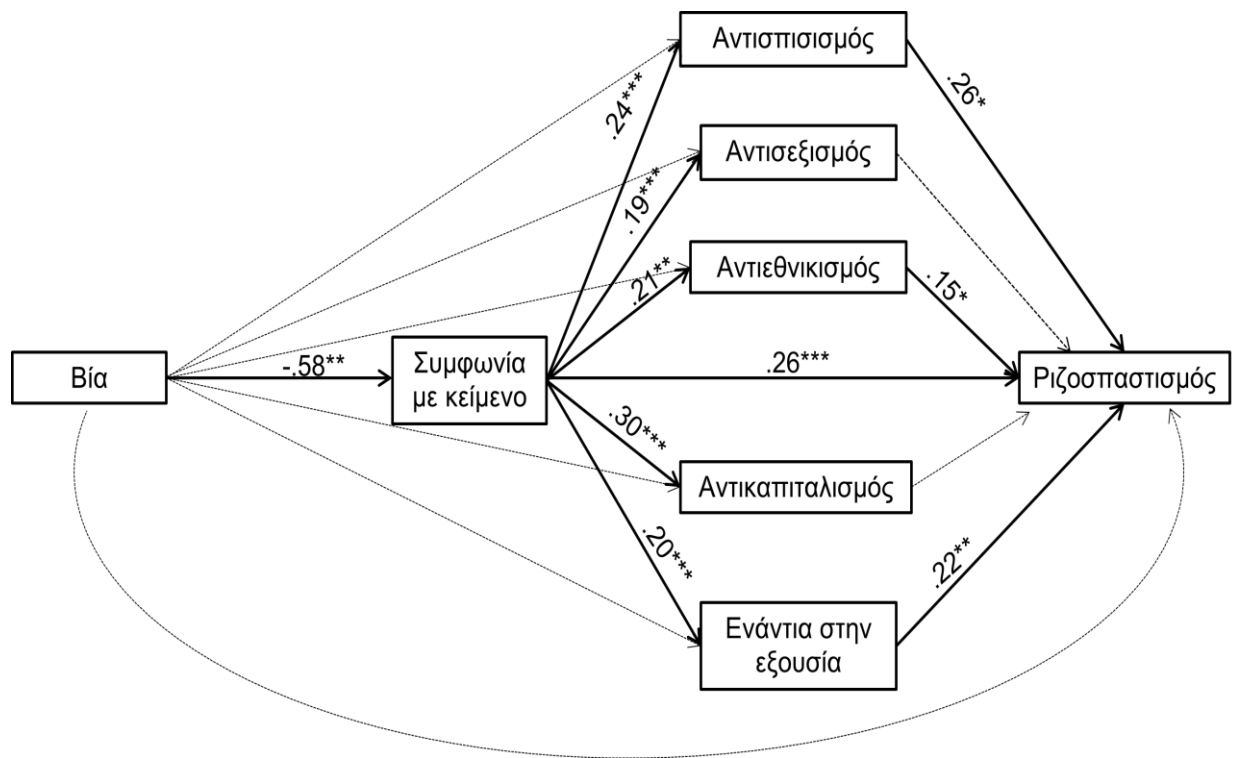
Διάγραμμα 3.3. Έλεγχος σειριακής διαμεσολάβησης για το ριζοσπαστισμό σε συνθήκες Μη Διαθεματικότητας (Model 81, Hayes, 2018)

Σημείωση: Βία: 0 = Απουσία, 1= Παρουσία, Covariate: Πολιτική Τοποθέτηση, $*p < .05$, $**p < .01$, $***p < .001$

Τέλος, για όσα άτομα τοποθετήθηκαν στις Διαθεματικές συνθήκες, δεν υπήρξε κύρια επίδραση της πρακτικής διεκδίκησης [$b = -.003$, $SE = .15$, 95%, $CI = [-.30, .29]$, $t(269) = -.02$, $p = .99$] πάνω στις ριζοσπαστικοποιημένο προθέσεις υπέρ των ζώων, όπως διακρίνουμε στο Διάγραμμα 3.4.

Διάγραμμα 3.4. Έλεγχος σειριακής διαμεσολάβησης για το ριζοσπαστισμό σε συνθήκες Διαθεματικότητας (Model 81, Hayes, 2018)

Σημείωση: Βία: 0 = Απουσία, 1 = Παρουσία, Covariate: Πολιτική Τοποθέτηση, * $p < .05$,

** $p < .01$, *** $p < .001$

Εντούτοις, δεν εκλείπουν τα μονοπάτια έμμεσων σειριακών επιδράσεων που καταλήγουν σε μεγαλύτερη ριζοσπαστικοποιημένη πρόθεση: α) η άμεση επιρροή (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect: $b = -.15$, $SE = .06$, 95%, $CI = [-.29, -.04]$) που πηγάζει από τη Μη Βία, $b = -.58$, $SE = .20$, 95%, $CI = [-.97, -.18]$, $t(275) = -2.88$, $p = .004$, β) η άμεση επιρροή (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect: $b = -.04$, $SE = .02$, 95%, $CI = [-.09, -.003]$), που με τη σειρά της συμβάλει στην αποδοχή του αντισπισισμού, $b = .24$, $SE = .03$, 95%, $CI = [.19, .30]$, $t(274) = 8.50$, $p < .001$, γ) η άμεση επιρροή (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect: $b = -.01$, $SE = .009$, 95%, $CI = [-.03, -.001]$) που προβλέπει ύστερα θετικά τον αντιεθνικισμό, $b = .21$, $SE = .06$, 95%, $CI = [.09, .33]$, $t(274) = 3.51$, $p = .001$ και δ) η άμεση επιρροή (Έμμεση Επίδραση – Indirect Effect: $b = -.02$, $SE = .01$, 95%, $CI = [-.04, -.002]$) που ενθαρρύνει κατόπιν την εναντίωση στην εξουσία, $b = .20$, $SE = .03$, 95%, $CI = [.12, .28]$, $t(274) = 5.14$, $p < .001$, όλες διαμεσολαβούν τη σχέση ανάμεσα στην Πρακτική Διεκδίκησης και το ριζοσπαστισμό.

Εν συντομία, οι τέσσερις έλεγχοι σειριακής διαμεσολάβησης αποκάλυψαν α) ότι μία επιθετική δράση υπέρ των ζώων τροφοδοτεί άμεσα το φιλόζωο ακτιβισμό και ριζοσπαστισμό με την προϋπόθεση ότι είναι μονοθεματική η δικαιολόγησή της. β) Το εύρημα δεν πιστώνεται όταν η δράση πλαισιώνεται διαθεματικά με ευρύτερες κοινωνιακές αναφορές, δηλαδή η βία σε αυτές τις περιπτώσεις δεν βοηθά στην πρόθεση για ανάληψη δράσης. Ωστόσο, γ) και στους τέσσερις ελέγχους η πασιφιστική απεύθυνση (συνθήκες μη βίαιης διεκδίκησης) έχει το προβάδισμα στην ενεργοποίηση σύνθετων διαδρομών προς τις ακτιβιστικές και ριζοσπαστιστικές προθέσεις: Τα υποκείμενα τείνουν να συμφωνούν περισσότερο με το κείμενο και η συμφωνία αυτή: πρώτον, οδηγεί από μόνη στην πρόθεση για δράση και δεύτερον, σε συνδυασμό ως ένα βαθμό με την εγχειρηματοποίηση της διαθεματικότητας, έχει καθοριστικό αντίκτυπο τόσο στις ευρύτερα αντισπισιστικές απόψεις όσο και στους υπόλοιπους δείκτες επιρροής, εγγύτερα ή μακρύτερα συνδεδεμένους με το ζήτημα του είδους.

Αναλυτικότερα, i) όταν το μήνυμα της επιρροής εστιάζει αποκλειστικά στο θέμα των ζώων, οι αυξημένες ακτιβιστικές προθέσεις σχετίζονται με την ενίσχυση αντισπισιστικών και αντισεξιστικών στάσεων, ενώ ο αντιεθνικισμός τις μειώνει. Ένα παρόμοιο μοτίβο αναδεικνύεται ii) και όταν το μήνυμα εντάσσει στα επιχειρήματά του τη διαθεματικότητα, όπου ο δρόμος προς τον φιλόζωο ακτιβισμό περνά εξίσου μέσα από την επικύρωση αντισπισιστικών ή αντισεξιστικών ιδεών. iii) Από την άλλη, κατά τη μονοθεματική εστίαση στο ζήτημα των ειδών, η ανάληψη βίαιων πρωτοβουλιών υπέρ των ζώων διέρχεται μέσω αντισεξιστικών, αντικαπιταλιστικών οπτικών και προταγμάτων ενάντια στην εξουσία. iv) Καταλήγοντας, στις συνθήκες της διαθεματικότητας, ο ριζοσπαστισμός για τα δικαιώματα των ζώων φαίνεται ότι επάγεται από την αύξηση της δημοφιλίας αντισπισιστικών, αντιεθνικιστικών αλλά και ευρύτερα αντιεξουσιαστικών στάσεων.

Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια πρώτη, καθ' όσον γνωρίζουμε, πειραματική απόπειρα να αποτυπωθεί το δυναμικό της επιρροής μιας ριζοσπαστικής μειονοτικής ιδεολογίας, όπως αυτή αρθρώνεται μέσα από το αναρχικό αντισπισιστικό κίνημα, το οποίο μάχεται για την ισότιμη μεταχείριση ανθρώπου και υπολοίπων ειδών. Στην αποτίμηση αυτή και για λόγους οικολογικής εγκυρότητας, εντάξαμε δύο μεταβλητές που θεωρούμε ότι εκφράζουν την ουσία και την ποικιλομορφία των αναρχικών ιδεών: τη διαθεματικότητα, που συνιστά την ιδεολογική συγκολλητική ταινία των αντι-

ιεραρχικών μετώπων, και την πρακτική διεκδίκησης, που αφορά στο αν η διεξαγωγή του αγώνα γίνεται με επιθετικά ή μη μέσα.

Η συλλογιστική της έρευνας κινήθηκε κατά βάση στις μελέτες της Πλευρικής Αλλαγής των Στάσεων (Glaser et al., 2015) όπου τα αποτελέσματα της έκθεσης σε ένα μειονοτικό μήνυμα εμφανίζονται κυρίως σε λανθάνοντα αντικείμενα στάσεων και ανεξάρτητα από το αν η πηγή αποτελεί ή όχι ενδοομάδα (Crano, 2020). Στη δική μας περίπτωση, αυτό μεταφράζεται σε άσκηση επίδρασης σε απόψεις πάνω στο είδος, το έθνος/φυλή, το φύλο, την τάξη και την εξουσία προς μία προοδευτική φορά, συμβατή με τα αναρχικά ιδανικά της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης. Το βασικό σκεπτικό ήταν ότι η αλλαγή στάσης ως προς κάποια από τις προαναφερόμενες οργανωτικές αρχές μπορεί να γενικευτεί/μετατοπιστεί και στις υπόλοιπες, στο ενδεχόμενο της διαθεματικής διασύνδεσης (Davis, 2014 · Weber, 1998) και θεμελίωσής τους πάνω στο βαθύτερο ιδεολογικό δίπολο κυριαρχία – μη κυριαρχία (Williams, 2012). Ταυτόχρονα, και προς διελεύκανση της αμφιλεγόμενης σχέσης στάσης-συμπεριφοράς, αναζητήθηκε το αν η επίτευξη οποιασδήποτε μορφής μειονοτικής επιρροής μπορεί να ενθαρρύνει τις φιλόζωες συμπεριφορικές προθέσεις.

Πράγματι, η υπόθεση της διαθεματικότητας, μέσα από την συσχέτιση όλων των επί μέρους θεματικών (Aosved, Long, & Voller, 2009 · Caviola et al., 2019 · Everett et al., 2019) «αντιεξουσιαστικών» δεικτών, επιβεβαιώθηκε, φανερώνοντας περαιτέρω τις δομικές τους σχέσεις (Crano, 2020 · Anderson, 1983). Ο αντιρατσισμός και ο αντισεξισμός εμφανίζουν τη μεγαλύτερη συνάφεια μεταξύ τους, αποτελώντας παράλληλα τη βάση οργάνωσης των υπόλοιπων κοινωνικών στάσεων. Αντίθετα με τη δική μας θεωρητική εστίαση στη συνάρθρωση εθνικισμού-ρατσισμού (Miles, 1987 · Μπαλιμπάρ & Βάλλερσταϊν, 1988) και την ενιαία πειραματική τους αντιμετώπιση, ο αντιεθνικισμός απεικονίστηκε πολύ μακρύτερα από τον αντιρατσισμό, υποδείχνοντας ότι το ζήτημα του (ελληνικού έστω) έθνους δε συνταιριάζει με το κομμάτι της φυλής, συνδράμοντας σε θεωρίες που υποστηρίζουν ότι ο ρατσισμός εξυφάνθηκε μαζί με άλλες ιδεολογίες του 19^{ου} αιώνα (π.χ. νεοφιλελευθερισμός ή συντηρητισμός) και όχι με τον εθνικισμό (Mosse, 1995). Η δομική εγγύτητα αντιρατσισμού-αντισεξισμού μάλλον προσιδιάζει στην πολιτική των ταυτοτήτων για την καταγγελία των πιο απροκάλυπτων κοινωνικών διακρίσεων. Για τους Μπαλιμπάρ και Βάλλερσταϊν (1988, σ. 20), οι ιεραρχίες και οι αποκλεισμοί που ενδημούν στο καπιταλιστικό σύστημα επικάθονται κατεξοχήν στο ρατσισμό και το σεξισμό. Για την Iveković

(2003) μάλιστα η οργανωτική αρχή του φύλου στεφανώνεται ως το αρχέτυπο των ιεραρχημένων και ανισότιμων σχέσεων.

Ο πυρήνας αυτός συνδέεται στο αμέσως επόμενο επίπεδο με τον αντισπισισμό, γεγονός που υποδηλώνει αναλογίες σπισισμού-σεξισμού και ρατσισμού-σπισισμού. Αφενός, για τις συνδέσεις σπισισμού-σεξισμού, στη «σεξουαλική πολιτική του κρέατος» (Adams, 2000) η κυριαρχία επί των ζώων αναγνωρίζεται ως η βάση για την άσκηση πατριαρχικής εξουσίας εις βάρος γυναικών και σεξουαλικών μειονοτήτων καθώς τα ζώα και οι γυναίκες αντικειμενοποιούνται σαν καταναλωτικά προϊόντα (Lockie, Hayward, & Salem, 2002). Επιπρόσθετα, η κατανάλωση κρέατος είναι δείγμα αρρενωπότητας (Sumpter, 2015) ενώ δίνεται έμφαση στην τομή χορτοφαγίας - φεμινισμού. Αφετέρου, σχετικά με τις αναλογίες ρατσισμού-σπισισμού (Ruetenik, 2007), όπως παραθέτει η Spiegel (1996) η μεταχείριση των μη λευκών από τους λευκούς είναι ιστορικά όμοια με αυτή των μη ανθρώπων από τους ανθρώπους.

Απ' την άλλη, αντικαπιταλισμός και αντι-εξουσία δημιουργούν μια ενότητα η οποία περικλείει τις προηγούμενες σχέσεις, εισάγοντας κατά μία έννοια μακρο-κοινωνικές παραμέτρους (Althusser, Balibar, et al., 2008) οι οποίες πραγματοποιούν ευρύτερες, λιγότερο αυτονόητες κοινωνιακές αναγωγές. Οι στάσεις ενάντια στην εξουσία, επί παραδείγματι, συνιστούν κατεξοχήν μειονοτική θέση λόγω της αμφισβήτησης της νομιμότητας του συστήματος (Γκουμάτση, Προδρομίτης & Παπαστάμου, 2010, σ. 656). Με δύο λόγια, ο αντισπισισμός βρίσκεται δομικά εγγύτερα με τον αντισεξισμό και τον αντιρατσισμό, λιγότερο κοντά με τον αντικαπιταλισμό και την αντιξουσία και ακόμα μακρύτερα από τον αντιεθνικισμό, με τις ανάλογες σημασιοδοτήσεις.

Βάσει των παραπάνω παρατηρήσεων, είμαστε σε κάποια θέση να ερμηνεύσουμε τον αντίκτυπο του αναρχικού κειμένου σε επίπεδο στάσεων στη δεύτερη υπόθεσή μας. Αρχικά, επιβεβαιώθηκαν οι προβλέψεις μας περί άσκησης μειονοτικής επιρροής μετά την έκθεση στο αναρχικό κείμενο, η οποία μάλιστα, όπως υποθέσαμε, δεν αναδύεται ομοιόμορφα εντός των διαφόρων συνθηκών: Σε επίπεδο στάσεων, μόνο η συνθήκη της μη βίας επέδρασε προς μια πιο προοδευτική κατεύθυνση, κάτι που κατά πάσα πιθανότητα ανάγεται στην προτεραιοποίηση των ειρηνιστικών μέσων δράσης (della Porta, O'Connor, & Portos, 2019 · Stuart, Thomas, & Donaghue, 2018) ή στο ότι η βία παραπέμπει σε ένα άκαμπτο ύφος διαπραγμάτευσης της σύγκρουσης (Παπαστάμου & Προδρομίτης, 2010, σ. 119), το

οποίο παρεμποδίζει ως γνωστόν την πειθώ. Η μεγαλύτερη συνολικά επίδραση εντοπίστηκε στη συνθήκη Μη Βίας-Μη Διαθεματικότητας, όπου, τα πειστικά αποτελέσματα εντοπίστηκαν στον αντισπισισμό και τις κοντινές (Brannon, DeJong & Gawronski, 2019) προς αυτόν στάσεις, αλλά και στον πιο ενδιαμέσο αντικαπιταλιστικό δείκτη. Ωστόσο, δεν επιβεβαιώθηκε η πρόβλεψή μας ότι η συνθήκη αυτή θα ήταν ευεπίφορη και για τον ακτιβισμό.

Από την άλλη, αναμέναμε ότι η μεγαλύτερη επίδραση τόσο σε λανθάνον επίπεδο όσο και στο ριζοσπαστισμό θα παρουσιαζόταν στη συνθήκη της βίας - διαθεματικότητας, λόγω εσωτερίκευσης της σύγκρουσης μεν (Παπαστάμου & Μιούνι, 2008), της primed (Bohner et al., 2020), Spruyt et al., 2014, Ebbeler, Gabriel, Schmalen, & Banse, 2018) διασύνδεσης των κοινωνικών μετώπων δε, με τη διαθεματικότητα να λειτουργεί ως η βαθύτερη οργανωτική αρχή (Perez & Mugny, 1989) για τους δείκτες που βρίσκονται σε μεγαλύτερη απόσταση. Η υπόθεσή μας όμως επαληθεύτηκε με μερικό τρόπο: Η επίπτωση της ύπαρξης διαθεματικότητας πράγματι ήταν ορατή, αλλά μόνο στη μη βίαιη συνθήκη, όπου πυροδοτήθηκαν οι αντικαπιταλιστικές τάσεις και οι ριζοσπαστικοποιημένες προθέσεις για φιλόζωη δράση. Η βία γενικά, λειτούργησε παρωθητικά μόνο κατά τη μη διαθεματικότητα, και μόνο σε επίπεδο ριζοσπαστικών προθέσεων (Kruglanski et al., 2018) παρόλο που περιμέναμε την έμμεση αποδοχή και σε επίπεδο στάσεων του βίαιου σκεπτικού (Παπαστάμου & Προδρομίτης, 2010, σ. 375).

Ο ρόλος της πρακτικής διεκδίκησης και της διαθεματικότητας σε επίπεδο στάσεων και συμπεριφορικών προθέσεων είναι εμφανέστερος μέσα από την τρίτη υπόθεσή μας, όπου η ανάδυση της άμεσης επιρροής (Smith & Tindale, 2010) δρομολογεί την Πλευρική Αλλαγή των Στάσεων και καταλήγει στις συμπεριφορικές προθέσεις υπέρ των ζώων, με ορισμένες διαφοροποιήσεις αναλόγως των δύο μεταβλητών. Για την ακρίβεια, η υπόθεση αυτή ελέγχει το φαινόμενο της γενίκευσης, και μολονότι η τελευταία θεωρητικά εκπορεύεται από την πλειοψηφική επιρροή (Glaser et al., 2015), έχουμε γενικευτικές ενδείξεις στα ευρήματά μας, με αποκλίσεις στις πιο ειδικές μας προβλέψεις. Διαπιστώθηκε, κατ' αρχάς, ότι η άμεση επιρροή πράγματι συνιστά το βασικό κρίκο για την εμφάνιση της επίδρασης σε όλες τις μετρήσεις. Στο μονοπάτι προς την άμεση επιρροή, ο τρόπος μειονοτικής διεκδίκησης έχει μεγάλη σημασία. Η συμφωνία με το κείμενο προκύπτει υπό τον όρο ότι ο αγώνας εναντίον του ανθρωποκεντρισμού διεξάγεται ειρηνικά, διότι η πασιφιστική αναμέτρηση καρπώνεται τα θετικά μειονοτικά στοιχεία της καινοτομίας, της

επαναστατικότητα, της δικαιοσύνης και της προοδευτικότητας. Αντίθετα, η βία αποτρέπει την άμεση επιρροή, ενώ επιπλέον η εμπρηστική ενέργεια ψυχολογιοποιείται και αντιμετωπίζεται ως περιθωριακή: τα άτομα δε νομιμοποιούν τις επιθετικές ενέργειες που διεξάγονται στο όνομα των ζώων, γεγονός που τοποθετεί εμπόδια σε όλη την εξέλιξη της επιρροής. Απεναντίας, η επισήμανση ή όχι της διαθεματικότητας δεν απεδείχθη στο πείραμά μας ως εξέχουσα σημασία για την άμεση επιρροή. Σε κάθε περίπτωση μολαταύτα, η συμφωνία με το κείμενο συνδέεται άμεσα με την πρόθεση για δράση, δείχνοντας τη συνεκτικότητα στάσης-πρόθεσης για δράση (Crano & Prislin, 2006).

Συγχρόνως, η επιτυχημένη πειστική απόπειρα γενικεύεται σε όλους τους δείκτες, ανεξάρτητα από το αν το κείμενο πραγματοποιεί νύξεις για την ανάγκη ενοποίησης των κοινωνικών αγώνων, κάτι μη αναμενόμενο. Μολοντούτο, δεν οδηγούν εντέλει όλες οι θεματικές στάσεις προς τον ακτιβισμό και το ριζοσπαστισμό υπέρ των ζώων μέσω της άμεσης επιρροής, και αναρωτιόμαστε αν για αυτή τη διαφορά μπορεί να ευθύνεται και η διαθεματικότητα, καθώς δεν φάνηκε να επιδρά με τον προσδοκώμενο τρόπο. Συγκεκριμένα, ύστερα από την άμεση επιρροή, ο συμβατικός ακτιβισμός υπέρ των ζώων προκύπτει μόνο μέσω των κοντινών με το μήνυμα του κειμένου θεματικών στάσεων, δηλαδή μέσω του αντισπισισμού και του αντισεξισμού, και αυτό είτε είναι διαθεματική είτε όχι η εστίαση του κειμένου. Ο αντιεθνικισμός στην περίπτωση της μονοθεματικής εστίασης, που μειώνει τον ακτιβισμό, ίσως δηλώνει ένα φαινόμενο μπουμερανγκ (Bohner et al., 2020). Απ' την άλλη, ο ριζοσπαστισμός συνδέεται τω όντι και με απομακρυσμένους από τον αντισπισισμό δείκτες, όμως δεν είναι σαφές αν αυτό προκύπτει λόγω της διαθεματικής προσθήκης, γιατί είτε αυτή απουσιάζει είτε όχι, τόσο κοντινοί όσο και μακρινοί δείκτες δρομολογούν την εκδήλωση ριζοσπαστικών προθέσεων. Καταλήγοντας, δε μπορούμε να τοποθετηθούμε με ασφάλεια για το αν κατέχει ενεργό ρόλο η επισήμανση της συνάφειας των αντιεξουσιαστικών αγώνων στην προθυμοποίηση για δράση, παρόλο που ριζοσπαστισμός και ακτιβισμός ενεργοποιούνται στο πείραμά μας από διαφορετικούς θεματικούς δείκτες έμμεσης επιρροής.

Τέλος, ενάντια στις προσδοκίες μας, η έκθεση στη βίαιη δράση ενισχύει άμεσα τόσο το ριζοσπαστισμό όσο και τον ακτιβισμό, με την προϋπόθεση ότι το κείμενο εστιάζει μονοθεματικά στο θέμα των ζώων. Η άμεση επίδραση της βίας εξαλείφεται αν στο κείμενο υπάρχουν οι διαθεματικές αναφορές. Το συγκεκριμένο

εύρημα υποδηλώνει ότι εφόσον η πρόθεση ακτιβισμού/ριζοσπαστισμού αφορά αποκλειστικά το ζήτημα των ζώων, είναι μάλλον αναγκαίο το κείμενο να επιχειρηματολογεί ενάντια στη δική τους καταπίεση. Απ' την άλλη εγείρει θεωρητικές υπόνοιες ότι οι μηχανισμοί ενεργοποίησης ακτιβισμού-ριζοσπαστικοποίησης μπορεί να έχουν κοινά σημεία (Παπαστάμου & Προδρομίτης, 2010, σ.365), σε αντίθεση με τις συνολικές μας προβλέψεις ότι αυτά τα δύο αποτελούν ξεχωριστά φαινόμενα.

Καταληκτικά, το αναρχικό αντισπισιστικό σκεπτικό δύναται να ασκήσει τόσο άμεση όσο και έμμεση μειονοτική επιρροή, στα πρότυπα της πλευρικής επίδρασης, και αυτό σε πολλαπλά κοινωνικές θεματικές, λιγότερο ή περισσότερο συσχετισμένες με το ζήτημα του ανθρωποκεντρισμού και της ανισότιμης μεταχείρισης των άλλων ζωικών ειδών. Η επιρροή αυτή είναι εμφανής και στο κομμάτι των προθέσεων, όπου η επαφή με το μειονοτικό σκεπτικό μπορεί να ευνοήσει τις συμβατικές και τις ριζοσπαστικοποιημένες πρωτοβουλίες για τα μη ανθρώπινα ζώα. Ωστόσο, για την εμφάνιση της πολύπλευρης επιρροής όσο και για τη διαδρομή προς τη δραστηριοποίηση, παίζει ενεργό ρόλο το πώς απευθύνεται το κίνημα στον ευρύτερο πληθυσμό. Ο ειρηνικός αγώνας μέσω για παράδειγμα της απλής διαμαρτυρίας, επιτυγχάνει γενικά μεγαλύτερη επιρροή σε επίπεδο στάσεων από μια αντίστοιχη πράξη εναντίωσης μέσω δολιοφθοράς, ακόμα και αν δε διακινδυνεύεται λόγω της τελευταίας η ανθρώπινη ζωή. Για τον ίδιο τον ακτιβισμό και το ριζοσπαστισμό όμως λειτουργεί ενισχυτικά έως ένα βαθμό η επαφή με την επιθετική πολιτικά πράξη, αρκεί να είναι συγκεκριμένο και θεματικά επικεντρωμένο το αίτημά της. Από την άλλη πλευρά, ο εμπλουτισμός με βαθύτερα ιδεολογικά και γνωστικά σχήματα όπως στη περίπτωση της διαθεματικότητας προκαλεί ίσως πιο σύνθετες γνωστικές επεξεργασίες που συνάπτονται με λανθάνοντα αντικείμενα στάσεων. Όλη η παραπάνω πολύπλοκη διεργασία και οι μεμονωμένες επιδράσεις των μεταβλητών μας με τελικό προϊόν τη δράση χρήζει φυσικά περαιτέρω επιστημονικής διερεύνησης.

Αναφορικά τέλος με τη θεωρητική συνεισφορά της έρευνας, ευελπιστούμε ότι η μελέτη του αναρχικού κινήματος ως ζωντανού κοινωνιοψυχολογικού παραδείγματος ανέδειξε ορισμένα ενδιαφέροντα ζητήματα που εντάσσονται στην προβληματική της δομικής προσέγγισης και αλλαγής των στάσεων, επιδιώκοντας τη μελέτη ιδεολογιών ως ανώτερων γνωστικών σχημάτων ικανών να επηρεάσουν σημαντικά την πορεία της επιρροής, όπως συνέβη με την αναρχική ιδεολογία και την επικέντρωσή της στα ζητήματα της κυριαρχίας. Νομίζουμε ότι είναι καίριας

σημασίας η μετατόπιση στο περιεχόμενο της μειονοτικής επιρροής αντί μονάχα της εστίασης στην πηγή της, όπως και ο ίδιος ο Moscovici είχε πρωτο-αναδείξει, και που αρχίζει πάλι όπως φαίνεται τελευταία να απασχολεί την κοινωνιοψυχολογική έρευνα. Έτσι η όλη προβληματική προτείνει την ενσωμάτωση των παραδόσεων της κοινωνικής επιρροής και των κοινωνικών αναπαραστάσεων. Στο κομμάτι της εφαρμογής της από την άλλη, πιστεύουμε ότι τα ζητήματα της επικοινωνιακής διαχείρισης είναι κρίσιμα ως προς την έκβαση της επιρροής φορέων που δεν έχουν άλλη ισχύ παρά αυτή που πηγάζει από την επιμονή και αφοσίωσή τους στον αγώνα. Τα κοινωνικά και πολιτικά κινήματα πλουταίνουν, συνεπώς, με την ταυτοποίηση των παραμέτρων της επιρροής, την ανάδειξη της σχέσης της με την πράξη, και τον εσωτερικό διάλογο που θα μπορούσε να προκύψει από την τροφοδότησή τους με τέτοιου είδους πειραματικά ευρήματα. Φυσικά, ιδιαίτερα η εφαρμογή της διαθεματικής προσέγγισης ως το σταυροδρόμι της τάξης, του φύλου, του έθνους και του είδους χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αλογόμυγες (2017). Ο αντισπισισμός στο πλαίσιο της ολικής απελευθέρωσης. Ανακτήθηκε από: alogomyges.espivblogs.net/
- Γιαννάκη, Ν. & Πάνου, Δ. (2016). Σημασίες της ριζοσπαστικοποίησης: Ένα πολυδιάστατο φαινόμενο. *Αστυνομική Ανασκόπηση*, 297, 52-56. Ανακτήθηκε από: <https://www.researchgate.net/publication/315624385>
- Γκουμάτση, Σ., Προδρομίτης, Γ., & Παπαστάμου, Σ. (2010). Όψεις συμβολικής νομιμοποίησης και απονομιμοποίησης του κοινωνικού συστήματος. In Σ. Παπαστάμου, Γ. Προδρομίτης, & Β. Παυλόπουλος (Eds.), *Κοινωνική σκέψη, νόηση και συμπεριφορά: 29 Έλληνες κοινωνικοί ψυχολόγοι ανα-κρίνουν την επιστήμη τους* (pp. 645–674). Αθήνα: Πεδίο.
- Δοξιάδης, Κ. (2017, 11 Ιουλίου). Περί ριζοσπαστισμού και τρομοκρατίας. *Εφημερίδα των Συντακτών*. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/116796_peri-rizospastismoy-kai-tromokratias

- Δούση, Ε. (2015). *Βία και πολιτική: Μια κριτική προσέγγιση*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Επαναστατικός Αγώνας (2019). Προκηρύξεις-Κείμενα: 2003-2018. Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2008). Radicalisation, recruitment and the EU counter-radicalisation strategy. *Transnational terrorism, security and the rule of law*. Ανακτήθηκε από: <http://www.gdr-elsj.eu/wp-content/uploads/2014/02/doc2-WP4-Del-7.pdf>
- Κροπότκιν, Π. (1892/2008). *Η κατάκτηση του ψωμιού*. Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.
- Μαλατέστα, Ε. (2004). Αναρχία και βία. Στο Π. Καλαμαράς (επιμ.), *Περί Αναρχισμού και βίας*. Αθήνα: Ελευθεριακή Κουλτούρα.
- Μαυροπράσινα Αγρίμια. (Ιανουαρίου 2012). Ολική Απελευθέρωση: Ένα πρόταγμα σε καιρούς κρίσης. Ανακτήθηκε από <http://antispe.squat.gr/%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1/%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B7/%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%B5%CF%82/%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%B1-%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%B8%CE%AD%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CF%80%CF%81%CF%8C/>
- Μελέτη, Κ. (2013). *Επιστημονικός λόγος περί κοινωνικών αναπαραστάσεων και ιδεολογιών*. Αθήνα: Παπαζήση
- Μπακούνιν, Μ. (1882/1986). *Θεός και κράτος*. Αθήνα: Ελεύθερος τύπος.
- Μπαλιμπάρ, Ε. & Βάλλερστάιν, Ι. (1991). *Φυλή, Έθνος, Τάξη: Οι διαφορούμενες ταυτότητες*. Αθήνα: Ο Πολίτης.
- Μπέρκμαν, Α. (1983). *Το Αλφαβητάρι Του Αναρχισμού*. Αθήνα: Κάτσανος.
- Παπαστάμου, Σ., & Μιούνι, Γ. (2008). *Μειονότητες και εξουσία* (2η). Αθήνα: Πεδίο
- Παπαστάμου, Σ., Γαρδικιώτης, Α., & Προδρομίτης, Γ. (2020). Μεταστροφή προς τις ενεργές μειονότητες. In Σ. Παπαστάμου, Α. Γαρδικιώτης, & Γ. Προδρομίτης (Eds.), *Πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή: Κοινωνικά νοήματα και γνωστικές επεξεργασίες* (pp. 31–81). Αθήνα: Πεδίο.

- Παπαστάμου, Σ. & Προδρομίτης, Γ. (2010). *Κρατική και μη Κρατική πολιτική βία*: Τα δύο άκρα της (αν)ισορροπίας του τρόμου. Αθήνα: Πεδίο.
- Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. (2017). Ριζοσπαστισμός, ριζοσπαστικοποίηση, ασάφεια και ιδεολογία. Ανακτήθηκε από: <http://socialpolicy.gr/2017/08/%CF%81%CE%B9%CE%B6%CE%BF%CF%83%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%81%CE%B9%CE%B6%CE%BF%CF%83%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7.html>
- Πουλατζάς, Ν. (2008). *Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός*. Αθήνα: Θεμέλιο
- Ρος, Κ. (2018). *Ένας καφές με την Κριστίν Ρος, για τις συνέχειες του Μάη του '68*. Αθήνα: Βαβυλωνία.
- Σούζας, Ν. (2015). *Σταμάτα να μιλάς για θάνατο μωρό μου: Πολιτική και κουλτούρα στο ανταγωνιστικό κίνημα στην Ελλάδα (1974-1998)* (σσ. 29-53). Θεσσαλονίκη : Ναυτίλος.
- Στρατουδάκη, Χ. (2016). Έθνος και δημοκρατία: Όψεις της εθνικής ταυτότητας των εφήβων. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 116(116). <https://doi.org/10.12681/grsr.9453>
- Τι είναι αναρχισμός (2009, 4 Ιουνίου). Ανακτήθηκε από: https://www.anarkismo.net/article/13337?userlanguage=it&save_prefs=true
- Φεραγιόλι Λ. (2015). *Βία και πολιτική* (σσ. 21-23). Αθήνα: Στοχαστής.

Ξενόγλωσση

- Adams, C. (2000). *The Sexual Politics of Meat: A Feminist-Vegetarian Critical Theory*. New York: Continuum.
- Althusser, L., Balibar, E., Establet, R., Macherey, P., Rancière, J.(2008). *Να διαβάσουμε το Κεφάλαιο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson D.J. & Sanford R.N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper and Row
- Altena. B. (2016). Anarchism as a Social Movement, 1870–1940. *Sozial.Geschichte Online*, 18(June 2015), 15–62.
- Ajzen, A., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior* (pp 6-41). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall], Fishbein & Aizen,

- 1975 Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addition-Welsey
- Alvaro, E. M., & Crano, W. D. (1997). Indirect minority influence: Evidence for leniency in source evaluation and counterargumentation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(5), 949–964. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.72.5.949>
- Anderson, J. R. (1983). *The architecture of cognition*. Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Antispeziesistischen Aktion Tübingen (2011). Επαναστατικός αντισπισμός: Η απελευθέρωση των ανθρώπων και των ζώων. Ανακτήθηκε από: <https://docplayer.gr/6898548-Epanastatikos-antispisismos.html>.
- Anisin, A. (2019). Violence, resistance, and social transformation in anarchist thought and practice. *Journal of Religion and Spirituality in Social Work*, 38(4), 383–400. <https://doi.org/10.1080/15426432.2019.1672608>
- Aosved, A. C., Long, P. J., & Voller, E. K. (2009). Measuring sexism, racism, sexual prejudice, ageism, classism, and religious intolerance: The intolerant Schema Measure. *Journal of Applied Social Psychology*, 39(10), 2321–2354. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2009.00528.x>
- Arendt, H. (1970). *On violence*. U.S.: Harcourt Publishers
- Balibar E. & Wallerstein I. (1993). *Race, nation, class: Ambiguous identities*. London, N.Y.: Verso
- Becker, J. C., & Tausch, N. (2015). A dynamic model of engagement in normative and non-normative collective action: Psychological antecedents, consequences, and barriers. *European Review of Social Psychology*, 26(1), 43–92. <https://doi.org/10.1080/10463283.2015.1094265>
- Berkman, A., Christopher, B., Rooum, D., Malatesta, E., Freedom Press (ed.), Nicholson, G., Robinson G., Berneri, M., L., Bakunin, M., ... Freedom Press (1995). *What Is Anarchism? An Introduction*. London: Freedom Press, 1995.
- Best, S. (2014). *The Politics of Total Liberation: Revolution for the 21st Century*. London: Palgrave Macmillan
- Boege, R., Linne, R., Glaser, T., & Bohner, G. (2020). Creation of stimulus sets for studying Lateral Attitude Change. Research Report, Bielefeld University. <https://doi.org/10.4119/unibi/2940775>.

- Bohner, G., Elleringmann, L., Boege, R. M. J., Glaser, T., & Linne, R. (2020). *Priming as a moderator of Lateral Attitude Change*. Research Report, Bielefeld University. <https://doi.org/10.4119/unibi/2940773>.
- Bohner, G., Linne, R., Glaser, T., & Boege, R. M. J. (2020). *Lateral attitude change: In search of generalization and displacement effects in majority and minority influence*. Research Report, Bielefeld University. <https://doi.org/10.4119/unibi/2942017>
- Bonstead-Bruns, M., & Weber, L. (2002). Understanding race, class, gender, and sexuality: A Conceptual Framework. *Teaching Sociology*, 30(2), 260. doi: 10.2307/3211388
- Bowleg, L. (2017). Intersectionality: An underutilized but essential theoretical framework for social psychology. In B. Gough (Ed.), *The Palgrave handbook of critical social psychology* (pp. 507–529). Palgrave Macmillan/Springer Nature. https://doi.org/10.1057/978-1-137-51018-1_25
- Brannon, S. M., DeJong, A., & Gawronski, B. (2019). Determinants of lateral attitude change: The roles of object relatedness, attitude certainty, and moral conviction. *Social Cognition*, 37(6), 624–658. <https://doi.org/10.1521/soco.2019.37.6.624>
- Brenner, J. (1989). Gender and Social Reproduction : Historical Perspectives. *Annual Review of Sociology*, 15, 381–404. <http://www.jstor.com/stable/.> 15, 381–404.
- Butler, J. (2010). *Anarchism Reconsidered : Challenging the Assumptions Behind the Western Necessity of Government*. 1–74.
- Carter A. (1971). *The political theory of anarchism*. Lancaster University. Ανακτήθηκε από: <http://www.ditext.com/carter/anarchism.html>
- Caviola, L., Everett, J. A. C., & Faber, N. S. (2019). The moral standing of animals: Towards a psychology of speciesism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 116(6), 1011–1029. <https://doi.org/10.1037/pspp0000182>
- Crano, W. D. (2020). Το μοντέλο πλαισίου/σύγκρισης της πλειοψηφικής και μειονοτικής επιρροής: Διαφορετικές διαδικασίες, διαφορετικά αποτελέσματα. In Σ. Παπαστάμου, Α. Γαρδικιώτης, & Γ. Προδρομίτης (Eds.), *Πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή: Κοινωνικά νοήματα και γνωστικές επεξεργασίες* (pp. 83–117). Αθήνα: Πεδίο.
- Crano, W. D., & Chen, X. (1998). The leniency contract and persistence of majority and minority influence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1437–50

- Crano, W. D., & Lyrantzis, E. (2015). Structure and Change of Complex Political Attitudes. In K. Fiedler & W. D. Crano (Eds.), *Social Psychology and Politics* (pp. 21--39). Routledge: New York.
- Crano, W. D., & Prislin, R. (2006). Attitudes and persuasion. *Annual Review of Psychology*, 57(1), 345–374.
<https://doi.org/10.1146/annurev.psych.57.102904.190034>
- Crawford, M. T., Sherman, S. J., & Hamilton, D. L. (2002). Perceived entitativity, stereotype formation, and the interchangeability of group members. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 1076-1094.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics, *The University of Chicago Legal Forum*.
- Dalege, J., Borsboom, D., Harreveld, F. van, Berg, H. van den, Conner, M., & Maas, H. L. J. van der. (2016). Toward a formalized account of attitudes: The Causal Attitude Network (CAN) model. *Psychological Review*, 123(1), 2–22.
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1980). *Capitalisme et schizophrénie 2: Mille plateau*. (μτφρ: Άκης Γαβριηλίδης), p. 130. Paris: Éditions de Minuit. Ανακτήθηκε από: <https://nomadicuniversality.com/2012/11/04/%CE%BD%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CE%B6-%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%AF-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%AF-%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%AE%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B3%CE%BB/>
- Chaiken, S., Giner-Sorolla, R., & Chen, S. (1996). Beyond accuracy: Defense and impression motives in heuristic and systematic information processing. In P. M. Gollwitzer & J. A. Bargh (Eds.), *The psychology of action: Linking cognition and motivation to behavior* (pp. 553-578). New York, NY: Guilford Press.
- Costello, K., & Hodson, G. (2009). Exploring the roots of dehumanization: The role of animal-human similarity in promoting immigrant humanization. *Group Processes & Intergroup Relations*.
- Davis, A. (2014). *Γυναίκες, Φυλή και Τάξη*. Αθήνα: Αρχείο 71.

- Day, R. (2011). Hegemony, affinity and the newest social movements at the end of the 00's. In D. Rousselle & S. Evren (Eds), *Post anarchism: A reader*. London/New York: Pluto Press.
- Della Porta, D. (2013). *Clandestine Political Violence*. Cambridge: University Press
- Della Porta, D., F. O'Connor, & Portos, M. (2019). Protest cycles and referendums for independence: closed opportunities and the path of radicalization in Catalonia. *Revista Internacional de Sociología* 77(4).
<https://doi.org/10.3989/ris.2019.77.4.19.005>
- Dhont, K., Hodson, G., & Leite, A. C. (2016). Common Ideological Roots of Speciesism and Generalized Ethnic Prejudice: The Social Dominance Human–Animal Relations Model (SDHARM). *European Journal of Personality*, 30(6), 507-522.
- Dragonowl, L. (2015) Against identity politics, *Anarchy - A Journal For Desire Armed*, 76, pp. 29-51. Ανακτήθηκε από :
<https://theanarchistlibrary.org/library/lupus-dragonowl-against-identity-politics>.
- Dusza, K. (1989). Max Weber's conception of the state. *International Journal of Politics, Culture and Society*, 3(1), 71–105. doi: 10.1007/bf01430691
- Ebbeler, C., Gabriel, U., Schmalen, B., & Banse, R. (2018). Lateral attitude Change: The influence of stereotype activation and media coverage. Ανακτήθηκε από:
<https://osf.io/9t6nx/download>
- Everett, J. A. C., Caviola, L., Savulescu, J., & Faber, N. S. (2019). Speciesism, generalized prejudice, and perceptions of prejudiced others. *Group Processes & Intergroup Relations*, 22(6), 785–803.
<https://doi.org/10.1177/1368430218816962>
- Evren S, & Kinna, R. (2015). George Woodcock: The ghost writer of anarchism. *Anarchist Studies*, 23, 46-62.
- Feinberg, M., Willer, R., & Kovacheff, C. (2020). The activist's dilemma: Extreme protest actions reduce popular support for social movements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 119(5), 1086–1111.
<https://doi.org/10.1037/pspi0000230>
- Fowler, R. B. (1972). The Anarchist Tradition of Political Thought. *The Western Political Quarterly*, 25 (4), 738-752.

- Fox, D.R. (1992). A Political Framework for the Introductory Social Psychology Course. *Contemporary Social Psychology*, 16, 37-39.
<https://www.dennisfox.net/papers/framework.html>
- Fox, D.R. (2011). Anarchism and Psychology. *Theory in Action*, 2011, 4, 31-48.
http://www.dennisfox.net/papers/anarchism_and_psychology.html
- Geeraert, N. (2013). When suppressing one stereotype leads to rebound of another: On the procedural nature of stereotype rebound. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39, 1173-1183
- Glaser, T., Dickel, N., Liersch, B., Rees, J., Süßenbach, P., & Böhner, G. (2015). Lateral Attitude Change. *Personality and Social Psychology Review*, 19(3), 257–276. <https://doi.org/10.1177/1088868314546489>
- Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (1995). *Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes*. *Psychological Review*, 102, 4-27.
- Heckert, J. (2013). AnOtherState of Mind is Possible: Anarchism and Psychology. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(8), 513–525.
<https://doi.org/10.1111/spc3.12045>
- Hewstone, M., & Brown, R. (1986). Contact is not enough: An intergroup perspective on the 'contact hypothesis.' In M. Hewstone & R. Brown (Eds.), *Contact and conflict in intergroup encounters* (pp. 1–44). Basil Blackwell.
- Hogg, M. A., & Vaughan, G. M. (2010). Στάσεις. In Α. Χατζή (Ed.), *Κοινωνική Ψυχολογία* (pp. 200–247). Αθήνα: Gutenberg.
- Horgan, J. (2008). From Profiles to Pathways and Roots to Routes: Perspectives from Psychology on Radicalization into Terrorism. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 618(1), 80-95. doi: 10.1177/0002716208317539
- Ibrahim, J. (2015). Bourdieu and Social Movements. In *Bourdieu and Social Movements*. <https://doi.org/10.1057/9781137371034>
- Iggers, G. G., & Woodcock, G. (1963). Anarchism: A History of Libertarian Ideas and Movements. *The American Historical Review*, 68(2), 413.
<https://doi.org/10.2307/1904546>
- Imhonopi, D. & Onifade, A. & Urim, U. (2013). Collective behaviour and social movements: A conceptual review. *Research on Humanities and Social Sciences*, 3(10), 76-85. Ανακτήθηκε από:

- https://www.researchgate.net/publication/307918853_Collective_Behaviour_and_Social_Movements_a_Conceptual_Review
- Ivekovic, R. (2003). “Gender & Nation”: Split Reason & Freedom. *Lectora: Revista de Dones i Textualitat*, 0(9), 15–22.
- Jackson, S. (2019). Non-normative political extremism: Reclaiming a concept’s analytical utility. *Terrorism and Political Violence*, 31(2), 244–259. <https://doi.org/10.1080/09546553.2016.1212599>
- Jun, N. (2012). Anarchism. In *Anarchism and Political Modernity* (pp. 109–154). Continuum. <https://doi.org/10.5040/9781501306785>
- Justice, J. (2005). Defining Anarchism. Ανακτήθηκε από: <https://theanarchistlibrary.org/library/jason-justice-defining-anarchism>
- Keefer, L. A., Goode, C., & van Berkel, L. (2015). Toward a psychological study of class consciousness: Development and validation of a social psychological model. *Journal of Social and Political Psychology*, 3(2), 253–290. <https://doi.org/10.5964/jspp.v3i2.492>
- Karl, J. (1994). Slaves by nature? domestic animals and human slaves. *Slavery & Abolition*, 15(1), 89–99. <https://doi.org/10.1080/01440399408575117>
- Kendall, D. (2020). *Sociology in Our Times: The Essentials* (p.491). S.I.: Cengage Learning. Ανακτήθηκε από: https://books.google.gr/books/about/Sociology_in_Our_Times.html?id=uWLE8wqK1fYC&redir_esc=y
- Kitis, E.D. (2015). The Anti-Authoritarian Chóros: A Space for Youth Socialization and Radicalization in Greece (1974–2010). *Journal for the Study of Radicalism*, 9(1), 1. <https://doi.org/10.14321/jstudradi.9.1.0001>.
- Kitsantonis, N. (Μαΐου 2017). Anarchists Fill Services Void Left by Faltering Greek Governance. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2017/05/22/world/europe/greece-athens-anarchy-austerity.html>
- Kropotkin, P. (1910/1995). ‘Anarchism’, from The Encyclopaedia Britannica. In M. Shatz (Ed.), Kropotkin: *'The Conquest of Bread' and Other Writings* (Cambridge Texts in the History of Political Thought, pp. 233–247). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139170734.023
- Kruglanski, A.W. (2003). Terrorism as a Tactic of Minority Influence, *Active Minorities: Hoping and Coping*. University of Maryland.

- Kruglanski, A.W., Gelfand, M. J., Bélanger, J. J., Sheveland, A. , Hetiarachchi, M. & Gunaratna, R. (2014). Processes of Radicalization and Deradicalization: How Significance Quest Impacts Violent Extremism. *Political Psychology*, 35, 69-93. doi: 10.1111/pops.12163
- Kruglanski, A., Jasko, K., Webber, D., Chernikova, M., & Molinario, E. (2018). The making of violent extremists. *Review of General Psychology*, 22(1), 107–120. <https://doi.org/10.1037/gpr0000144>
- Labica, G. (2014). *Βία; Ποια βία;* (μτφρ. Χ. Βαλλιάνος, Τ. Μπέτζελος). Αθήνα: Εκτός Γραμμής
- Langhout, R. D., Rosselli, F., & Feinstein, J. (2007). Assessing Classism in Academic Settings. *The Review of Higher Education*, 30(2), 145–184. <https://doi.org/10.1353/rhe.2006.0073>.
- Lehning, A. (1973). *Michael Bakunin: Selected Writings*. London: The Trinity Press.
- Lockie, S., Hayward, J., & Salem, N. (2002). Agriculture and Human Values, 19(4), 361–363. <https://doi.org/10.1023/a:1021104520757>
- Love, N. (2006). *Understanding dogmas and dreams: A text*. Washington, D.C: CQ Press. doi: 10.4135/9781483330495
- Maass, A., & Clark, R. D. (1984). Hidden impact of minorities: Fifteen years of minority influence research. *Psychological Bulletin*, 95(3), 428–450. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.428>
- Mackie, D. M. (1987). Systematic and nonsystematic processing of majority and minority persuasive communications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 41-52.
- Malthaner, S. (2017). Radicalization. *European Journal of Sociology*, 58(3), 369–401. doi:10.1017/s0003975617000182
- Marshall, P. (2009). *Demanding the Impossible: A History of Anarchism*. 800. http://books.google.com/books?id=QDWIOL_KtGYC&pgis=1
- Martin, R. & Hewstone, M. (2013). Εισαγωγή: θεωρία και έρευνα για τη μειονοτική επιρροή. Στο Σ. Παπαστάμου (επιμ.), *Μειονοτική επιρροή και καινοτομία: Παρελθόν, διαδικασίες και συνέπειες* (σσ. 23-51). Αθήνα: Πεδίο.
- Martin, R., & Hewstone, M. (2020). Ανθεκτικότητα των στάσεων σε μηνύματα πειθούς: Ως συνάρτηση του αριθμητικού καθεστώτος της πλειοψηφικής έναντι της μειοψηφικής πηγής. In Σ. Παπαστάμου, Α. Γαρδικιώτης, & Γ. Προδρομίτης

- (Eds.), *Πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή: Κοινωνιακά νοήματα και γνωστικές επεξεργασίες* (pp. 181–207). Αθήνα: Πεδίο.
- Martin, R., Martin, P. Y., Smith, J. R., & Hewstone, M. (2007). Majority versus minority influence and prediction of behavioral intentions and behavior. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43, 763–771. doi:10.1016/j.jesp.2006.06.006]
- Mc Cauley, C & Moskalenko, S. (2008). Mechanisms of political radicalization: Pathways toward terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20, 415–433. doi: 10.1080/09546550802073367
- McCauley, C., & Moskalenko, S. (2017). Understanding political radicalization: The two-pyramids model. *American Psychologist*, 72(3), 205–216. <https://doi.org/10.1037/amp0000062>
- Mc Laughlin, P. (2007). *Anarchism and Authority: A Philosophical Introduction to Classical Anarchism*. U.K.: Routledge
- Melluci, A. (1996). *Challenging codes: Collective action in the information age*. Cambridge: University Press.
- Miles, R. (1987). Recent Marxist Theories of Nationalism and the Issue of Racism. *The British Journal of Sociology*, 38(1), 24. <https://doi.org/10.2307/590577>
- Millward, P., & Takhar, S. (2019). Social Movements, Collective Action and Activism. *Sociology*, 53(3), NP1–NP12. <https://doi.org/10.1177/0038038518817287>
- Moghaddam, F. M. (2005). The Staircase to Terrorism: A Psychological Exploration. *American Psychologist* 60(2), 161–9. doi: 10.1037/0003-066X.60.2.161
- Morris, B. (1998). Anthropology and Anarchism. *Anarchy*, 45, 35–41.
- Moscovici, S. (1979). *Psychologie des minorités actives*, Paris: PUF
- Moscovici, S. (1980). Toward a theory of conversion behavior. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 13, pp. 209–239). New York. Academic Press.
- Moskalenko, S., & McCauley, C. (2009). Measuring political mobilization: The distinction between activism and radicalism. *Terrorism and Political Violence*, 21(2), 239–260. <https://doi.org/10.1080/09546550902765508>
- Mosse, G. L. (1995). Racism and Nationalism. *Nations and Nationalism*, 1(2), 163–173. <https://doi.org/10.1111/j.1354-5078.1995.00163.x>

- Mucchi-Faina, A. (2013). Αμφιθυμία και κοινωνική επιρροή. Στο Σ. Παπαστάμου (επιμ.), *Μειονοτική επιρροή και καινοτομία: Παρελθόν, διαδικασίες και συνέπειες* (σσ. 221-247). Αθήνα: Πεδίο.
- Nemeth, C. J. (1986). Differential contributions of majority and minority influence. *Psychological Review*, 93(1), 23–32. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.93.1.23>
- Pérez, J. A., & Mugny, G. (1989). Πειραματικός χειρισμός μιας έμμεσης μειονοτικής επιρροής (Κ. Κατηφόρης & Ν. Σταματάκης, Μετάφ.). Στο Σ. Παπαστάμου (Επιμ.), *Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία – Η κοινωνική επιρροή* (σσ. 717-738). Αθήνα: Οδυσσέας.
- Patterson, C. (2002). *Eternal Treblinka: Our Treatment of Animals and the Holocaust*. New York: Lantern
- Pettigrew, T. F. (2009). Secondary transfer effect of contact: Do intergroup contact effects spread to noncontacted outgroups? *Social Psychology*, 40(2), 55–65. <https://doi.org/10.1027/1864-9335.40.2.55>
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751–783. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.5.751>
- Piazza, J., Ruby, M. B., Loughnan, S., Luong, M., Kulik, J., Watkins, H. M., & Seigerman, M. (2015). Rationalizing meat consumption. The 4Ns. *Appetite*, 91, 114-128.
- Pollaris, S. (2018). «Η κριτική των πολιτικών της ταυτότητας ως κριτική του γενικευμένου διαχωρισμού». Ανακτήθηκε από: https://dialytiko.espivblogs.net/files/2018/05/critique_idpol.pdf.
- Poma, A. & Gravante, T. (2017). Beyond the State and Capitalism: The Current Anarchist Movement in Italy. *Journal for the Study of Radicalism*, 11(1). 10.14321/jstudradi.11.1.000.
- Price, W. (2017, Ιούνιος 11). The First International and the Development of Anarchism and Marxism. Ανακτήθηκε από : https://www.anarkismo.net/article/30330&comment_limit=0&condense_comments=false
- Prislin, R., Crowder, M. & Donnelly, K. (2020). Επιχειρηματολογώντας υπέρ της ποικιλομορφίας στην έρευνα για τη μειονοτική επιρροή. Στο Σ. Παπαστάμου,

- A. Γαρδικιώτης, Γ. Προδρομίτης (Επιμ.), *Πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή: Κοινωνικά νοήματα και γνωστικές επεξεργασίες* (σσ. 259-292). Αθήνα: Πεδίο.
- Rakopoulos, T. (2015). Solidarity's Tensions: Informality, Sociality, and the Greek Crisis. *Social Analysis*, 59(3). <https://doi.org/10.3167/sa.2015.590305>.
- Ratinaud P., 2009. IRAMUTEQ: Interface de R pour les analyses multidimensionnelles de textes et de questionnaires (computer software). Ανακτήθηκε από: <http://www.iramuteq.org>
- Reclus, J.E. (1901). Περί χορτοφαγίας. (σ.3) *Humane Review*. Ανακτήθηκε από: https://manifestolibrary.noblogs.org/files/2017/12/0000170%CE%A1%CE%B5%CE%BA%CE%BB%CF%8D-%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9_%CF%87%CE%BF%CF%81%CF%84%CE%BF%CF%86%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%82.pdf
- Ruby, M. B., & Heine, S. J. (2011). Meat, morals, and masculinity. *Appetite*, 56(2), 447-450.
- Ruetenik, T. (2007). Animal liberation or human redemption: racism and speciesism in Toni Morrison's *Beloved*. *Foreign Literature Studies*, 29(1), 39-45. <https://doi.org/10.1093/isle/isq034>
- Ryckman, K. C. (2020). A Turn to Violence: The Escalation of Nonviolent Movements. *Journal of Conflict Resolution*, 64(2-3), 318-343. <https://doi.org/10.1177/0022002719861707>
- Saab, R., Spears, R., Tausch, N., & Sasse, J. (2016). Predicting aggressive collective action based on the efficacy of peaceful and aggressive actions. *European Journal of Social Psychology*, 46(5), 529-543. doi:10.1002/ejsp.2193
- Saavedra, P., & Drury, J. (2019). *Solidarity with those who hit the streets: Public opinion and support for protesters' self-defence actions when the right to protest is restricted*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/753ph>
- Schmid, A. P. (2013). Radicalisation, de-radicalisation, counter-radicalisation: A conceptual discussion and literature review. *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague*, 4 (2). doi: 10.19165/2013.1.02
- Siapera E. & Theodosiadis, M. (2017). (Digital) Activism at the Interstices: Anarchist and Self-Organizing Movements in Greece. *Journal for a Global Sustainable Information Society*, 15, (2), 505-523. doi: 10.31269/triplec.v15i2.768.

- Sidanius, J., & Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Simon, B. (2011). Collective identity and political engagement. In A. E. Azzi, X. Chryssochoou, B. Klandermans, & B. Simon (Eds.), *Identity and participation in a culturally diverse society: A multidisciplinary perspective*. New York: Wiley-Blackwell
- Simon, B., & Klandermans, B. (2001). Politicized collective identity: A social psychological analysis. *American Psychologist*, 56(4), 319–331. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.4.319>
- Simon, J. D. (2008). The forgotten terrorists: Lessons from the history of terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(2), 195–214. <https://doi.org/10.1080/09546550801907599>
- Singer, P. (2009). *Animal Liberation: The Definitive Classic of the Animal Movement* (p. 6). New York: HarperCollins,
- Smith, E. R. (1998). Mental representation and memory. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (pp. 391–445). New York: Oxford University Press.
- Smith, C. M. & Tindale, R. S. (2010). Direct and indirect minority influence in groups. In R. Martin & M. Hewstone (Eds.), *Minority influence and innovation: Antecedents, processes and consequences* (pp. 263–284). London: Psychology Press.
- Smith, C. M., Dykema-Engblade, A., Walker, A., Niven, T. S., & McGough, T. (2000). Asymmetrical social influence in freely interacting groups discussing the death penalty: A shared representations interpretation. *Group Processes & Intergroup Relations*, 3(4), 387–401.
- Spiegel, M. (1996). *The Dreaded Comparison: Human and Animal Slavery*. London: Mirror Books.
- Spruyt, A., Klauer, K. C., Gast, A., De Schryver, M., & De Houwer, J. (2014). Feature-specific attention allocation modulates the generalization of recently acquired likes and dislikes. *Experimental Psychology*, 61(2), 85–98. <https://doi.org/10.1027/1618-3169/a000228>
- Strack, F., Schwarz, N., Bless, H., Kübler, A., & Wänke, M. (1993). Awareness of the influence as a determinant of assimilation versus contrast. *European Journal of Social Psychology*, 23, 53–62.

- Stuart, A., Thomas, E. F., & Donaghue, N. (2018). "I don't really want to be associated with the self-righteous left extreme": Disincentives to participation in collective action. *Journal of Social and Political Psychology*, 6(1), 242–270. <https://doi.org/10.5964/JSPP.V6I1.567>
- Sumpter, K. C. (2015). Masculinity and Meat Consumption: An Analysis Through the Theoretical Lens of Hegemonic Masculinity and Alternative Masculinity Theories. *Sociology Compass*, 9(2), 104–114. <https://doi.org/10.1111/soc4.12241>
- Sweetman J., Leach, C.W., Spears, R., Pratto, F., Saab, R. (2013). I Have a Dream: A Typology of Social Change Goals. *Journal of Social and Political Psychology*, 1(1), 293–320, doi:10.5964/jspp.v1i1.85
- Tausch, N., Becker, J. C., Spears, R., Christ, O., Saab, R., Singh, P., & Siddiqui, R. N. (2011). Explaining radical group behavior: Developing emotion and efficacy routes to normative and non normative collective action. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(1), 129–148. doi:10.1037/a0022728
- Taylor, C., Struthers, M. K., & Kasprzycka, E. (2021). Introduction: Critical Animal Studies Perspectives on Covid-19. *Animal Studies Journal*, 10(1), 1-6. <https://ro.uow.edu.au/asj/vol10/iss1/2>
- Teixeira, C. P., Spears, R., & Yzerbyt, V. Y. (2019). Is Martin Luther King or Malcom X the More Acceptable Face of Protest? High-Status Groups' Reactions to Low- Status Groups' Collective Action. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1–82. <https://doi.org/10.1037/pspi0000195>
- Tejerina, B. (2017). Collective action and social movements: The changing face of mobilizations and protest. *The Cambridge Handbook of Sociology*, 497–508. doi:10.1017/9781316418376.049
- Thomas, E. F., McGarty, C., & Louis, W. (2013). Social interaction and psychological pathways to political engagement and extremism. *European Journal of Social Psychology*, 44(1), 15–22. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1988>
- Thorup, M. (2008). The anarchist and the partisan two types of terror in the history of irregular warfare. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 333–355. <https://doi.org/10.1080/09546550802073300>
- Tyler, I. (2013). The riots of the underclass? Stigmatisation, mediation and the government of poverty and disadvantage in neoliberal Britain. *Sociological Research Online*, 18(4), 1–10. doi:10.5153/sro.3157

- van Zomeren, M., Postmes, T., & Spears, R. (2008). Toward an integrative social identity model of collective action: A quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological Bulletin*, 134, 504-535. doi:10.1037/0033-2909.134.4.504
- Van Zomeren, M., Spears, R., Fischer, A. H., Leach, C. W. (2004). Put your money where your mouth is! Explaining collective action tendencies through group-based anger and group efficacy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 649–664. doi : 10.1037/0022-3514.87.5.649
- Walter, N. (2002). *About Anarchism* [ηλεκτρονικό βιβλίο: σσ. 27-51]. Freedom Press. Ανακτήθηκε από: <http://www.christiebooks.com/PDFs/AboutAnarchism.pdf>.
- Weber, L. (1998). A Conceptual Framework for Understanding Race, Class, Gender, and Sexuality. *Psychology of Women Quarterly*, 22(1), 13–32. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1998.tb00139.x>
- Watkinson, K. & O'Driscoll, D. (2014). *From Animals to Anarchism*. Dysophia open letters: Leeds. Ανακτήθηκε από: <https://athens.indymedia.org/post/1587518/>.
- Williams, D. (2012). From Top to Bottom, a Thoroughly Stratified World: An Anarchist View of Inequality and Domination. *Race, Gender & Class*, 19(3/4), 9-34. Retrieved July 18, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/43497486>
- Williams, D. M. (2017). Anarchism as a “new social movement”? In *Black Flags and Social Movements*. Manchester University Press. <https://doi.org/10.7228/manchester/9781526105547.003.0006>
- Williams, D. M. (2018). Contemporary anarchist and anarchistic movements. *Sociology Compass*, 12(6), e12582. <https://doi.org/10.1111/soc4.12582>
- Wrenn, C. (2020). COVID-19, Animals, and Us: Human Supremacy as an Environmental Pathology. *Animals and Society*, 48, 16-17.
- Wright, S. C. (2013). Περιορισμένα διομαδικά όρια: Ανελιξιακή πλάνη, αμφισημία και ανοχή στην αδικία. In Ξ. Χρυσόχοου & Τ. Ιατρίδης (Eds.), *Όψεις της ηγεμονίας στις φιλελεύθερες κοινωνίες: Κοινωνιοψυχολογικές προσεγγίσεις της κοινωνικής αναπαραγωγής και μεταβολής*. (pp. 133–186). Αθήνα: Πεδίο.
- Wyer, R. S., & Srull, T. K. (1989). *Memory and cognition in its social context*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Παράρτημα

I (Συνθήκη ελέγχου)

Αξιότιμε/η συμμετέχοντα/ουσα,

Η παρούσα έρευνα διεξάγεται από το Εργαστήριο Πειραματικής Κοινωνικής Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Στόχος της είναι η αποτύπωση του προβληματισμού πάνω σε διάφορα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα που εμφανίζονται κατά καιρούς στο δημόσιο διάλογο.

Η συμμετοχή στην έρευνα και η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων είναι εθελοντική. Όλες οι απαντήσεις είναι ανώνυμες και απολύτως εμπιστευτικές. Σε κανένα σημείο της έρευνας δε θα σας ζητηθεί να αναφέρετε κάποια πληροφορία που ενδεχομένως διακυβεύει τη μυστικότητα της ταυτότητάς σας. Οι απαντήσεις σας θα υποβληθούν σε επεξεργασία από τα μέλη της ερευνητικής ομάδας του Εργαστηρίου με απόλυτη τήρηση του κώδικα δεοντολογίας διενέργειας επιστημονικής έρευνας και προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Σας παρακαλούμε να είστε όσο το δυνατόν ειλικρινείς στις απαντήσεις σας. Θυμηθείτε ότι δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Μας ενδιαφέρει η προσωπική σας άποψη και μόνο.

Για οποιαδήποτε ερώτηση ή πληροφορία σχετικά με τη διαδικασία ή τα δικαιώματά σας ως συμμετέχων/ουσα ή για οποιαδήποτε άλλη πληροφορία μπορείτε να επικοινωνήσετε στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Εργαστηρίου Πειραματικής Κοινωνικής Ψυχολογίας: labo_expsocpsy@panteion.gr

Αποδέχομαι τη συμμετοχή στην έρευνα: ΝΑΙ ΌΧΙ

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για το χρόνο και τη συμμετοχή σας!

Θα θέλαμε αρχικά τις απαντήσεις σας στα παρακάτω ερωτήματα, που αφορούν στο πώς εκτιμάτε και αντιμετωπίζετε τα πράγματα γενικώς:

1.Με πονάει όταν άλλοι άνθρωποι υποφέρουν.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2.Είμαι ικανοποιημένος/η από τη ζωή μου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3.Συχνά δυσκολεύομαι να αποκτήσω τα πράγματα που εγώ και η οικογένειά μου χρειαζόμαστε.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4.Αυτόν τον καιρό στη χώρα μας η ζωή είναι απρόβλεπτη και επικίνδυνη.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5.Ό,τι και να κάνω δεν μπορώ να επηρεάσω τίποτα από αυτά που συμβαίνουν στην πολιτική.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6.Σ' αυτή τη χώρα οι διαφορές ισχύος ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες δεν θα αλλάξουν ποτέ.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7.Αποφεύγω να εμπλέκομαι με τη πολιτική.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
8.Θεωρώ υπερβολικό να τιμωρείται ως κακούργημα ο βασανισμός και η κακοποίηση ζώων.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9.Στην κοινωνία μας όποιος/α προσπαθεί σκληρά πετυχαίνει στο τέλος.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
10.Προσπαθώ έμπρακτα να προωθήσω τις πολιτικές μου πεποιθήσεις.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
11.Κάθε άτομο μπορεί να αλλάξει από μόνο του τη μοίρα του και να ανέβει κοινωνικά.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
12.Ακόμη κι αν κάποιο άτομο έχει τα προσόντα, αν δεν προέρχεται από τις ανώτερες τάξεις, δεν θα επιτύχει.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

13.Μόνο μαζί με άλλα άτομα που βρίσκονται στην ίδια θέση μπορεί ένα άτομο να αγωνιστεί για να βελτιώσει και τη δική του.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
14.Έχω την ανάγκη να αισθάνομαι ότι εγώ προσωπικά καθορίζω τη μοίρα μου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Πολύς λόγος γίνεται σήμερα για τη **μεταχείριση των ζώων από τον άνθρωπο**. Θα θέλαμε την άποψή σας για κάθε μια από τις παρακάτω προτάσεις:

1. Μεγάλο μέρος της επιστημονικής έρευνας πάνω στα ζώα είναι είτε σκληρή είτε αχρείαστη.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Για την παραγωγή φθηνού κρέατος, αυγών και γαλακτοκομικών, αναγκαστικά τα ζώα πρέπει να μεγαλώνουν μέσα σε συνθήκες συνωστισμού.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3.Η έρευνα πάνω στα ζώα είναι απαραίτητη προκειμένου να καταφέρουμε να αντιμετωπίσουμε σοβαρές ασθένειες όπως τον καρκίνο, τις καρδιακές παθήσεις και το AIDS.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4.Η χρησιμοποίηση των ζώων σε τσίρκο ή στοιχήματα είναι βάνουση και πρέπει να απαγορευτεί παγκοσμίως.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5.Είναι απολύτως αποδεκτό να εκτρέφονται βοοειδή, κοτόπουλα και χοίροι προκειμένου να τα καταναλωθούν από τον άνθρωπο.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6.Δεν πρέπει να μένει ανεκμετάλλευτη γη γιατί το	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

οικονομικό κέρδος είναι σε αυτήν την περίπτωση πιο σημαντικό από τη μέριμνα για την άγρια ζωή.									
7. Δεν είναι κακό να σκοτώνονται ζώα για τη γούνα τους προκειμένου να φτιαχτούν ρούχα (παλτό γούνας).	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
8. Η σφαγή φαλαινών και δελφινιών πρέπει να σταματήσει άμεσα ακόμη και αν κάποιοι άνθρωποι χάσουν έτσι τη δουλειά τους.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9. Η εκτροφή ζώων για τα δέρματά τους είναι μία νόμιμη και αποδεκτή πρακτική.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
10. Το κυνήγι ζώων μόνο και μόνο για χόμπι είναι ανήθικο και πρέπει να απαγορευτεί πλήρως.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
11. Η δοκιμή καλλυντικών και οικιακών προϊόντων σε κουνέλια και άλλα ζώα είναι περιττή και πρέπει να σταματήσει.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
12. Δεν είναι ανήθικο το κυνήγι ζώων αν πρόκειται μετά να καταναλωθούν.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Θα θέλαμε τώρα να μας πείτε τη γνώμη σας πάνω σε ζητήματα **φύλου**
ή **σεξουαλικού προσανατολισμού**:

1. Η παιδοθεσία από ομοφυλόφιλα άτομα θα έπρεπε να είναι αποδεκτή.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Τα τρανς άτομα μπορούν να ντύνονται και να συμπεριφέρονται στην ιδιωτική και δημόσια ζωή	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

όπως τα ίδια επιθυμούν.									
3. Η ομοφυλοφιλία αποτελεί θανάσιμο αμάρτημα που επισύρει την οργή του Θεού.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Πέρα από την επιλογή ερωτικού συντρόφου τα ομοφυλόφιλα άτομα δεν έχουν άλλη διαφορά με τα ετεροφυλόφιλα.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Τα ανήλικα πρόσωπα είναι ανίκανα να αποφασίσουν για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα όπως η αλλαγή ταυτότητας φύλου, οπότε αυτή θα έπρεπε να απαγορεύεται πριν από τα 18.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6. Το γυναικείο σώμα αποτελεί εμπόρευμα στα χέρια της αντρικής κυριαρχίας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7. Η ομοφυλοφιλία είναι ανωμαλία αφού δεν οδηγεί στην αναπαραγωγή.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
8. Μπορούν να προκύψουν προβλήματα στην ανατροφή παιδιών μεγαλωμένων από τρανς ζευγάρια.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9. Πρέπει να υπερβούμε το δίπολο άντρας - γυναίκα καθώς είναι πολύ περιοριστικό για το άτομο.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
10. Με την αλλαγή ταυτότητας φύλου προωθείται η ακραία φιλελευθεροποίηση των σχέσεων.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
11. Τα ομοφυλόφιλα άτομα και οι φεμινίστριες πρέπει να θαυμάζονται για τη γενναιότητά τους να αντισταθούν στις παραδοσιακές οικογενειακές αξίες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
12. Μία γυναίκα οφείλει να μην προκαλεί με την εμφάνισή της όταν κυκλοφορεί τη νύχτα.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
13. Η άποψη που λέει «δεν με ενοχλεί το τι κάνει κανείς/καμία στο κρεβάτι του/της αρκεί να μην προκαλεί», είναι στην ουσία της	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

ρατσιστική.									
14. Το φύλο είναι αντικειμενικά προσδιορισμένο από βιολογικούς παράγοντες και δε μπορεί να αποτελεί προϊόν ατομικής επιλογής.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
15. Οι γυναίκες ή τα άτομα που βιώνουν διακρίσεις βάσει ταυτότητας φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού πρέπει να αγωνιστούν ενάντια στην έμφυλη βία και την πατριαρχία.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
16. Δεν υφίσταται βιασμός εντός γάμου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Παρακάτω δίνονται ορισμένες απόψεις σχετικά με το ζήτημα του **έθνους**. Παρακαλούμε σημειώστε τη συμφωνία ή διαφωνία σας με αυτές:

1. Η Ελλάδα γέννησε τη δημοκρατία και τον πολιτισμό, γι αυτό οι υπόλοιποι λαοί πρέπει να μας σέβονται.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Η ιδέα περί «αδιάσπαστης ιστορικής συνέχειας του ελληνισμού» που συνδέει αρχαία εποχή, Βυζάντιο και νεοελληνικό κράτος είναι ένας μύθος.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Η Μακεδονία είναι μία και είναι ελληνική.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Η εθνική ενότητα είναι ένα ψέμα: Δεν έχουν τίποτα κοινό εντός του ελλαδικού χώρου καταπιεσμένοι και καταπιεστές.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Αυτοί που επικαλούνται το εθνικό συμφέρον δεν είναι παρά οι	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

ελίτ και τα αφεντικά του τόπου που εκμεταλλεύονται την εθνική ιδέα για τα ιδιωτικά τους συμφέροντα.									
6. Το κάψιμο της ελληνικής σημαίας αποτελεί μέγιστη προσβολή προς την ιδέα του έθνους.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7. Δεν υφίσταται ελληνισμός δίχως ορθοδοξία.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
8. Η μόνη πατρίδα των ανθρώπων είναι η γη: Πρέπει να παλέψουμε για την κατάργηση των συνόρων και την αδελφoσύνη μεταξύ των λαών.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9. Το φιλότιμο, η λεβεντιά και η καλή καρδιά είναι χαρακτηριστικά των ελλήνων/ίδων.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
10. Κανένα άτομο δεν αξίζει να πεθάνει για καμία πατρίδα: Κανένα έθνος δε μας ενώνει, κανένα σύνορο δε μας χωρίζει.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
11. Δεν είναι έλληνας/ίδα όποιος/α δεν είναι έτοιμος/η να υπερασπιστεί τα πάτρια εδάφη.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
12. Είναι ανιστόρητη και προδοτική η στάση των εθνομηδενιστών, όλων αυτών δηλαδή που αρνούνται την ιστορική συνέχεια της ελληνικής εθνικής ταυτότητας και γλώσσας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
13. Το σύνθημα "όποιος κοιμάται πατριώτης ξυπνά εθνικιστής" λείπει μια μεγάλη αλήθεια: Η σημαία και ο εθνικός ύμνος γρήγορα καταλήγουν εθνικιστικά σύμβολα και σύμβολα μίσους.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
14. Η ορθόδοξη εκκλησία είναι πηγή μισαλλοδοξίας, μισογυνισμού και ρατσισμού και πρέπει να καταργηθεί ως φορέας εξουσίας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
15. Δεν υπάρχουν χαμένες παρά μόνο αλησμόνητες, αλύτρωτες πατρίδες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
16. Το σύνθημα «Σε Ελλάδα, Τουρκία και Μακεδονία ο εχθρός είναι στις τράπεζες και τα	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

υπουργεία» είναι απόλυτα σωστό.									
17. Πρέπει να τιμούμε την πατρίδα, τη θρησκεία και την οικογένεια που είναι οι παραδοσιακές αξίες της ελληνικής κοινωνίας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
18. Οι παρελάσεις είναι απομεινάρια εθνικιστικών και χουντικών εποχών και πρέπει να καταργηθούν.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Επίσης, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ότι:

1. Οι ξένοι/ες που έρχονται στην Ελλάδα είναι κατώτερου επιπέδου· λερώνουν, τσακώνονται και αναστατώνουν τις γειτονιές με τις φωνές τους.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Δεν μπορεί να υπάρχει εμπιστοσύνη προς ξένους/ες προερχόμενους/ες από βάρβαρες φυλές.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Είναι υποχρέωσή μας να διευκολύνουμε την ομαλή ένταξη των ξένων στη χώρα μας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Οι ξένοι/ες που έρχονται στη χώρα μας πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες μ' εμάς για να ζήσουν και να προκόψουν.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Η ανεργία στην εποχή μας είναι μεγάλη. Μία μικρή χώρα όπως η Ελλάδα δεν μπορεί να εξασφαλίσει και τους/τις Έλληνες/ίδες και τους/τις ξένους/ες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6. Οι ξένοι/ες είναι φιλοξενοούμενοι/ες στη χώρα μας και πρέπει να τη σέβονται.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

7. Όπως πάνε τα πράγματα, οι ξένοι/ες θα καταλήξουν να είναι περισσότεροι από τους/τις Έλληνες/ίδες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
--	-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

Ακολουθούν τέλος κάποιες απόψεις σχετικά με το **οικονομικό σύστημα, τις τάξεις και τις οικονομικές σχέσεις**. Παρακαλούμε να καταγράψετε το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με καθεμία από αυτές:

1. Οι εργαζόμενοι/ες συχνά διεκδικούν περισσότερα από όσα μπορούν να προσφέρουν οι εργοδότες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Ένας τρόπος κατάργησης των ταξικών διαφορών είναι η απαγόρευση κατοχής πλούτου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Το εργατικό κίνημα πρέπει να κινείται προς την κατεύθυνση της γενικής απεργίας διαρκείας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Η εργατική τάξη δεν είναι ικανή να αναλάβει μόνη της την παραγωγή.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Αν θέλουμε να ορθοποδήσουμε μετά την κρίση οφείλουμε να υπακούσουμε στους νόμους της αγοράς.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6. Η υποχώρηση του εργατικού κινήματος καθιστά την εργασία πιο ευάλωτη στις επιθέσεις του κεφαλαίου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7. Στόχος της εργατικής τάξης πρέπει να είναι η μέσω ταξικής διεκδίκησης κατάργηση των τάξεων.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

8. Ο καπιταλισμός είναι το καλύτερο δυνατό σύστημα.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9. Το εργατικό και συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει να οργανώσει την πάλη ενάντια στον καπιταλισμό.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
10. Όσα άτομα κατέχουν οικονομικό κεφάλαιο ωφελούν την οικονομία γιατί προσφέρουν θέσεις εργασίας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Πόσο πιθανό θεωρείτε καθένα από τα παρακάτω;

1. Θα συμμετείχα σε μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
2. Θα δώριζα χρήματα σε μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
3. Θα συνέχιζα να υποστηρίξω μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων, ακόμα κι αν η οργάνωση παραβίαζε μερικές φορές τον νόμο.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
4. Θα συνέχιζα να υποστηρίξω μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων, ακόμα κι αν η ομάδα κατέφευγε μερικές φορές στη βία.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
5. Θα ξόδευα εθελοντικά τον χρόνο μου (δηλ. να γράφω ψηφίσματα, να διανέμω φυλλάδια, να στρατολογώ ανθρώπους κλπ.) για μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
6. Θα συμμετείχα σε μια δημόσια διαμαρτυρία ενάντια στην καταπίεση των ζώων, ακόμα κι αν σκεφτόμουν ότι η διαμαρτυρία μπορεί να κατέληγε βίαιη.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
7. Θα ταξίδευα για μία ώρα για να	ΌΧΙ								ΝΑΙ

συμμετάσχω σε ένα δημόσιο συλλαλητήριο, μια διαμαρτυρία ή μια διαδήλωση υπέρ των ζώων.		1	2	3	4	5	6	7	
8. Εάν ανήκα σε μία ομάδα που πάλευε για τα δικαιώματα των ζώων, θα έκανα επίθεση στις αστυνομικές δυνάμεις ή στις δυνάμεις ασφαλείας αν τις έβλεπα να χτυπούν μέλη της ομάδας μου.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ

Σε ποιο βαθμό, εσείς προσωπικά, θα λέγατε ότι συμφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις:

1. Η εξουσία έχει σα μέλημά της τη φροντίδα για την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Η εξουσία αναζητά συνεχώς προφάσεις για να επιβάλει αυστηρότερα μέτρα ελέγχου και να οδηγεί σε ολοένα μεγαλύτερη αυταρχικοποίηση και συντηρητικοποίηση.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Τα μέσα παρακολούθησης και αστυνόμευσης χρησιμοποιούνται από την εξουσία ως μέσα εξασφάλισης και διαφύλαξης της κοινωνικής ομαλότητας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Η εξουσία υπηρετεί το κοινό συμφέρον και τα ατομικά δικαιώματα με τον καλύτερο, ανάλογα με τις συγκυρίες, τρόπο.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Η επιβολή μέτρων παρακολούθησης και αυξημένης αστυνόμευσης γίνεται με την πρόφαση προστασίας των πολιτών, αλλά τους στερεί ατομικές ελευθερίες και δικαιώματα.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6. Τα ατομικά δικαιώματα και η συλλογική ασφάλεια κινδυνεύουν περισσότερο από την αυθαίρετη	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

άσκηση κρατικής εξουσίας, παρά από ακραίες μορφές αντίδρασης υπο-ομάδων του πληθυσμού.									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Ποιες από τις παρακάτω κοινωνικές κατηγορίες θεωρείτε ότι θα αμφισβητούσαν την ανωτερότητα και την κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στα άλλα είδη ζώων, θα αντιτίθεντο στη βίαιη μεταχείρισή τους και θα προωθούσαν μια ελεύθερη και ισότιμη κοινωνία ανθρώπων και ζώων; (μέχρι 8 επιλογές).

Διανοούμενοι/ες		Οπαδοί του νεοφιλελευθερισμού	
Φοιτητές/τριες		Συνωμοσιολόγοι	
Δεξιοί/ές		Οικολόγοι	
Γυναίκες		Φασίστ(ρι)ες	
Φτωχοί/ές		Σοσιαλιστ(τρι)ες	
Θρησκευόμενοι/ες		ΛΟΑΤΚΙ άτομα	
Αριστεροί/ές		Μέλη παραεκκλησιαστικών οργανώσεων	
Φιλόζωοι		Εθνικιστ(ρι)ες	
Μετανάστ(τρι)ες		Νέοι/ες	
Εύποροι/ες		Πολιτικοί	
Κομμουνιστ(τρι)ες		Άνεργοι/ες	
Ακροδεξιοί/ές		Αναρχικοί/ές	
Άθεοι/ες		Ηλικιωμένοι/ες	
Άτομα χωρίς συγκεκριμένη πολιτική ιδεολογία		Χορτοφάγοι	
Αντιεξουσιαστ(ρι)ες		Μυστικές ομάδες που θέλουν να κυβερνήσουν τον κόσμο	
Άντρες		Ακροαριστεροί/ες	
Ιερείς		Επιστήμονες	

Δημογραφικές Πληροφορίες

Έμφυλος Αυτοπροσδιορισμός: Άντρας ☐ Γυναίκα ☐

Προσδιορίζομαι διαφορετικά:

Ηλικία

Εκπαιδευτικό επίπεδο:

Έχω ολοκληρώσει: Δημοτικό ☐ Γυμνάσιο ☐ Λύκειο ☐ Πανεπιστήμιο ☐ Master ☐

PhD ☐

Ποιο σημείο της παρακάτω κλίμακας εκφράζει την πολιτική σας τοποθέτηση;

(Αν δεν σας εκφράζει η διάκριση αριστεράς δεξιάς, προχωρήστε κατευθείαν στις επόμενες διαθέσιμες επιλογές)

Απόλυτα Αριστερά	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Απόλυτα Δεξιά
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	--------------------------

Άρνηση τοποθέτησης ☐

Προτιμώ άλλον πολιτικό αυτοπροσδιορισμό, ο οποίος

είναι.....

σας

Σας ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή

Αξιότιμε/η συμμετέχοντα/ουσα,

Η παρούσα έρευνα διεξάγεται από το Εργαστήριο Πειραματικής Κοινωνικής Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Στόχος της είναι η αποτύπωση του προβληματισμού πάνω σε διάφορα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα που εμφανίζονται κατά καιρούς στο δημόσιο διάλογο.

Η συμμετοχή στην έρευνα και η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων είναι εθελοντική. Όλες οι απαντήσεις είναι ανώνυμες και απολύτως εμπιστευτικές. Σε κανένα σημείο της έρευνας δε θα σας ζητηθεί να αναφέρετε κάποια πληροφορία που ενδεχομένως διακυβεύει τη μυστικότητα της ταυτότητάς σας. Οι απαντήσεις σας θα υποβληθούν σε επεξεργασία από τα μέλη της ερευνητικής ομάδας του Εργαστηρίου με απόλυτη τήρηση του κώδικα δεοντολογίας διενέργειας επιστημονικής έρευνας και προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Σας παρακαλούμε να είστε όσο το δυνατόν ειλικρινείς στις απαντήσεις σας. Θυμηθείτε ότι δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Μας ενδιαφέρει η προσωπική σας άποψη και μόνο.

Για οποιαδήποτε ερώτηση ή πληροφορία σχετικά με τη διαδικασία ή τα δικαιώματά σας ως συμμετέχων/ουσα ή για οποιαδήποτε άλλη πληροφορία μπορείτε να επικοινωνήσετε στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Εργαστηρίου Πειραματικής Κοινωνικής Ψυχολογίας: labo_expsocpsy@panteion.gr

Αποδέχομαι τη συμμετοχή στην έρευνα: ΝΑΙ ΌΧΙ

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για το χρόνο και τη συμμετοχή σας!

Θα θέλαμε αρχικά τις απαντήσεις σας στα παρακάτω ερωτήματα, που αφορούν στο πώς εκτιμάτε και αντιμετωπίζετε τα πράγματα γενικώς:

1.Με πονάει όταν άλλοι άνθρωποι υποφέρουν.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2.Είμαι ικανοποιημένος/η από τη ζωή μου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3.Συχνά δυσκολεύομαι να αποκτήσω τα πράγματα που εγώ και η οικογένειά μου χρειαζόμαστε.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4.Αυτόν τον καιρό στη χώρα μας η ζωή είναι απρόβλεπτη και επικίνδυνη.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5.Ό,τι και να κάνω δεν μπορώ να επηρεάσω τίποτα από αυτά που συμβαίνουν στην πολιτική.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6.Σ' αυτή τη χώρα οι διαφορές ισχύος ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες δεν θα αλλάξουν ποτέ.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7.Αποφεύγω να εμπλέκομαι με τη πολιτική.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
8.Θεωρώ υπερβολικό να τιμωρείται ως κακούργημα ο βασανισμός και η κακοποίηση ζώων.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9.Στην κοινωνία μας όποιος/α προσπαθεί σκληρά πετυχαίνει στο τέλος.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
10.Προσπαθώ έμπρακτα να προωθήσω τις πολιτικές μου πεποιθήσεις.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
11.Κάθε άτομο μπορεί να αλλάξει από μόνο του τη μοίρα του και να ανέβει κοινωνικά.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
12.Ακόμη κι αν κάποιο άτομο έχει τα προσόντα, αν δεν προέρχεται από τις ανώτερες τάξεις, δεν θα επιτύχει.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
13.Μόνο μαζί με άλλα άτομα που βρίσκονται στην ίδια θέση μπορεί ένα άτομο να αγωνιστεί για να βελτιώσει και τη δική του.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

14. Έχω την ανάγκη να αισθάνομαι ότι εγώ προσωπικά καθορίζω τη μοίρα μου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
---	-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

Το παρακάτω κείμενο αφορά μια ανάληψη ευθύνης για τοποθέτηση εμπρηστικού μηχανισμού σε μια βιομηχανία κρέατος, η οποία πραγματοποιήθηκε στις αρχές του προηγούμενου μήνα.

Παρακαλούμε διαβάστε το κείμενο με ιδιαίτερη προσοχή καθώς στη συνέχεια θα σας ζητήσουμε να απαντήσετε σε ορισμένα ερωτήματα σχετικά με αυτό.

Είμαστε όλα ζώα

Αιώνες τώρα το ανθρώπινο είδος μέσα από στείρες ψευδο-επιστημονικές και θρησκευτικές αντιλήψεις ορίζεται ως το κέντρο του σύμπαντος, αποκόπτεται από τον υπόλοιπο φυσικό κόσμο και δρα ως επικυρίαρχο ν. Κατασκευάζοντας μια αυθαίρετη ιεράρχηση μεταξύ ανώτερων και κατώτερων ειδών, αυτό-τοποθετήθηκε στην κορυφή εξαιτίας ορισμένων μοναδικών -υποτίθεται- χαρακτηριστικών. Η ανθρωποκεντρική αυτή αντίληψη του δίνει έως σήμερα το δικαίωμα της επιβολής και της εκμετάλλευσης της φύσης και δημιουργεί διακρίσεις σε βάρος των υπολοίπων ειδών (κάτι που ονομάζεται «σπιτισμός»). Τα μη ανθρώπινα ζώα (άγρια και οικόσιτα) καταλήγουν να μην είναι τίποτα άλλο παρά αντικείμενα. Η διατροφή, η ένδυση και η ψυχαγωγία των ανθρώπινων ζώων σχετίζονται άμεσα με διαδικασίες εγκλεισμού, βασανισμού και δολοφονίας δεκατομμυρίων μη ανθρώπινων ζώων κάθε χρόνο. Το αίμα κυλάει άφθονο στα σύγχρονα σφαγεία, τα πειραματικά εργαστήρια, τα εκτροφεία γουνοφόρων ζώων, τους ζωολογικούς κήπους, τα τσίρκο, τα «καταφύγια». Ο σπιτισμός βρωμάει φασισμό ενώ η εξαφάνιση των ειδών, η κλιματική αλλαγή, οι πανδημίες όπως ο Κορωνοϊός, δεν είναι παρά οι

κραυγαλές επιπτώσεις της ανθρώπινης κυριαρχίας και επεκτατικότητας πάνω στη φύση.

Εμείς από την πλευρά μας παλεύουμε για έναν κόσμο όπου όλα τα είδη θα ζουν ελεύθερα, ισότιμα και αρμονικά. Για αυτό εχθρευόμαστε απόλυτα τον πολιτισμό, τη μαζική καταναλωτική κουλτούρα και την τεχνολογία του. Ο πολιτισμός αποτελεί ένα αλλοτριωμένο σύστημα που καταστρέφει τον ελεύθερο και άγριο τρόπο ζωής, είναι μια γάγγραινα στο σώμα του πλανήτη που επεκτείνεται ραχδαία μέχρι την ολοκληρωτική καταστροφή. Ειδικά εντός του καπιταλιστικού συστήματος, τόσο τα ανθρώπινα όσο και τα μη ανθρώπινα ζώα υφίστανται την ίδια εξουσιαστική, εκμεταλλευτική και βίαιη μεταχείριση με σκοπό τον έλεγχο και το κέρδος. Η απελευθέρωση της φύσης και η εγκαθίδρυση μιας άλλης, ισότιμης κοινωνίας δε μπορεί λοιπόν παρά να επέλθει με την καταστροφή του κράτους, του κεφαλαίου, των δομών και των σχέσεών τους. Από αυτή τη σκοπιά, η καταπολέμηση του σπιτισμού συμβάλει στην υπέρβαση της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο, ενώ η απελευθέρωση των ζώων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια απελευθερωμένη κοινωνία. Ανθρώπινα και μη, όλα τα ζώα αντιλαμβάνομαστε τον πόνο και την ευχαρίστηση, ενδιαφερόμαστε για τη διαβίωσή μας και έχουμε το δικαίωμα να ζούμε ελεύθερα.

Για να επιτευχθεί όμως πραγματική απελευθέρωση από μια ορισμένη μορφή καταπίεσης (π.χ. των μη ανθρώπινων από τα ανθρώπινα ζώα) απαιτείται η κατάργηση κάθε μορφής κυριαρχίας και εκμετάλλευσης. Ειδικότερα, ο σπιτισμός είναι η παλιότερη μορφή ρατσισμού: η πρωταρχική καταδυνάστευση των ζώων επεκτάθηκε τελικά στη σκλαβιά και ανθρώπων. Από αυτή τη σκοπιά, ο σπιτισμός δε διαφέρει από το σεξισμό, το φυλετισμό και την εργατική εκμετάλλευση. Η απελευθέρωση των υπόλοιπων έμβιων όντων είναι συνεπώς συνδεδεμένη με τους αγώνες των γυναικών ενάντια στην αντρική κυριαρχία, με τους αγώνες των μεταναστ(ρι)ών ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό και με τους ταξικούς αγώνες των εργατ(ρι)ών ενάντια στον καπιταλισμό.

Όπλα μας στην πορεία προς την ολική απελευθέρωση είναι η αλληλεγγύη προς τα μη ανθρώπινα ζώα και η ανάληψη άμεσης

δράσης προκειμένου να χτυπήσουμε πολύμορφα το ανθρωποκεντρικό εκμεταλλευτικό σύστημα. Οι επιμέρους αγώνες έχουν αξία και κάθε μικρή νίκη στον αγώνα ενάντια στην εκμετάλλευση των μη ανθρώπινων ζώων μπορεί να γίνει μία συνολική νίκη της ελευθερίας ενάντια στην καταπίεση.

Για τους λόγους αυτούς τη νύχτα της 6ης Οκτωβρίου προχωρήσαμε στην τοποθέτηση εμπρηστικού μηχανισμού στη βιομηχανία κρέατος ΕΒΚΡΑ ΑΕ προκειμένου να καταφέρουμε ένα μικρό πλήγμα σε έναν κρίκο της αλυσίδας της φρίκης, που γεννάει φυλακισμένα και σκοτώνει βάνανυσα τα μη ανθρώπινα αδέρφια μας.

Φωτιά και βία να κλείσουν τα σφαχεία

Μέχρι κάθε κλουβί να μείνει άδειο

Για την απελευθέρωση των ζώων, της γης και του ανθρώπου

Για την ολική απελευθέρωση

**Τώρα που διαβάσατε το κείμενο θα θέλαμε να
αξιολογήσετε το περιεχόμενό του:**

**Οι απόψεις που υποστηρίζονται σε αυτό το κείμενο πιστεύετε πως
είναι:**

(Όσο πιο κοντά βρίσκεται κάθε αριθμός σε μία από τις απόψεις που βρίσκονται στα δύο άκρα, τόσο πιο πολύ σημαίνει ότι συμφωνούμε με την άποψη αυτή).

Προοδευτικές	1	2	3	4	5	6	7	Συντηρητικές
Στενόμυαλες	1	2	3	4	5	6	7	Ανοιχτόμυαλες
Μετριοπαθείς	1	2	3	4	5	6	7	Ακραίες
Εξουσιαστικές	1	2	3	4	5	6	7	Αντιεξουσιαστικές

Δίκαιες	1	2	3	4	5	6	7	Άδικες
Υποταγμένες	1	2	3	4	5	6	7	Επαναστατικές
Ρεαλιστικές	1	2	3	4	5	6	7	Ανεδαφικές
Προκαλούν σύγκρουση	1	2	3	4	5	6	7	Συναινετικές
Ισορροπημένες	1	2	3	4	5	6	7	Ανισόρροπες
Περιθωριακές	1	2	3	4	5	6	7	Κοινωνικά ενταγμένες

Συνολικά, σε ποιο βαθμό θα λέγατε ότι συμφωνείτε ή διαφωνείτε με το κείμενο;

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	--------------------

Πολύς λόγος γίνεται σήμερα για τη **μεταχείριση των ζώων από τον άνθρωπο**. Θα θέλαμε την άποψή σας για κάθε μια από τις παρακάτω προτάσεις:

1. Μεγάλο μέρος της επιστημονικής έρευνας πάνω στα ζώα είναι είτε σκληρή είτε αχρείαστη.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Για την παραγωγή φθηνού κρέατος, αυγών και γαλακτοκομικών, αναγκαστικά τα ζώα πρέπει να μεγαλώνουν μέσα σε συνθήκες συνωστισμού.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Η έρευνα πάνω στα ζώα είναι απαραίτητη προκειμένου να καταφέρουμε να αντιμετωπίσουμε σοβαρές ασθένειες όπως τον καρκίνο, τις καρδιακές παθήσεις και το AIDS.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Η χρησιμοποίηση των ζώων σε τσίρκο ή στοιχήματα είναι βάρβαρη και πρέπει να απαγορευτεί παγκοσμίως.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Είναι απολύτως αποδεκτό να εκτρέφονται βοοειδή, κοτόπουλα και χοίροι προκειμένου να τα καταναλωθούν από τον άνθρωπο.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6. Δεν πρέπει να μένει ανεκμετάλλευτη γη γιατί το οικονομικό κέρδος είναι σε αυτήν την περίπτωση πιο σημαντικό από τη μέριμνα για την άγρια ζωή.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7. Δεν είναι κακό να σκοτώνονται ζώα για τη γούνα τους προκειμένου να φτιαχτούν ρούχα (παλτό γούνας).	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
8. Η σφαγή φαλαινών και δελφινιών πρέπει να σταματήσει άμεσα ακόμη και αν κάποιοι άνθρωποι χάσουν έτσι τη δουλειά τους.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9. Η εκτροφή ζώων για τα δέρματά τους είναι μία νόμιμη και αποδεκτή πρακτική.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
10. Το κυνήγι ζώων μόνο και μόνο για χόμπι είναι ανήθικο	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

και πρέπει να απαγορευτεί πλήρως.									
11.Η δοκιμή καλλυντικών και οικιακών προϊόντων σε κουνέλια και άλλα ζώα είναι περιττή και πρέπει να σταματήσει.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
12.Δεν είναι ανήθικο το κυνήγι ζώων αν πρόκειται μετά να καταναλωθούν.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Θα θέλαμε τώρα να μας πείτε τη γνώμη σας πάνω σε ζητήματα **φύλου**
ή **σεξουαλικού προσανατολισμού**:

1. Η παιδοθεσία από ομοφυλόφιλα άτομα θα έπρεπε να είναι αποδεκτή.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2.Τα τρανς άτομα μπορούν να ντύνονται και να συμπεριφέρονται στην ιδιωτική και δημόσια ζωή όπως τα ίδια επιθυμούν.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Η ομοφυλοφιλία αποτελεί θανάσιμο αμάρτημα που επισύρει την οργή του Θεού.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Πέρα από την επιλογή ερωτικού συντρόφου τα ομοφυλόφιλα άτομα δεν έχουν άλλη διαφορά με τα ετεροφυλόφιλα.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Τα ανήλικα πρόσωπα είναι ανίκανα να αποφασίσουν για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα όπως η αλλαγή ταυτότητας φύλου, οπότε	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

αυτή θα έπρεπε να απαγορεύεται πριν από τα 18.									
6. Το γυναικείο σώμα αποτελεί εμπόρευμα στα χέρια της αντρικής κυριαρχίας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7. Η ομοφυλοφιλία είναι ανωμαλία αφού δεν οδηγεί στην αναπαραγωγή.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
8. Μπορούν να προκύψουν προβλήματα στην ανατροφή παιδιών μεγαλωμένων από τρανς ζευγάρια.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9. Πρέπει να υπερβούμε το δίπολο άντρας - γυναίκα καθώς είναι πολύ περιοριστικό για το άτομο.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
10. Με την αλλαγή ταυτότητας φύλου προωθείται η ακραία φιλελευθεροποίηση των σχέσεων.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
11. Τα ομοφυλόφιλα άτομα και οι φεμινίστριες πρέπει να θαυμάζονται για τη γενναιότητά τους να αντισταθούν στις παραδοσιακές οικογενειακές αξίες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
12. Μία γυναίκα οφείλει να μην προκαλεί με την εμφάνισή της όταν κυκλοφορεί τη νύχτα.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
13. Η άποψη που λέει «δεν με ενοχλεί το τι κάνει κανείς/καμία στο κρεβάτι του/της αρκεί να μην προκαλεί», είναι στην ουσία της ρατσιστική.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
14. Το φύλο είναι αντικειμενικά προσδιορισμένο από βιολογικούς παράγοντες και δε μπορεί να αποτελεί προϊόν ατομικής επιλογής.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
15. Οι γυναίκες ή τα άτομα που βιώνουν διακρίσεις βάσει ταυτότητας φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού πρέπει να αγωνιστούν ενάντια στην έμφυλη	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

βία και την πατριαρχία.									
16. Δεν υφίσταται βιασμός εντός γάμου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Παρακάτω δίνονται ορισμένες απόψεις σχετικά με το ζήτημα του **έθνους**. Παρακαλούμε σημειώστε τη συμφωνία ή διαφωνία σας με αυτές:

1. Η Ελλάδα γέννησε τη δημοκρατία και τον πολιτισμό, γι αυτό οι υπόλοιποι λαοί πρέπει να μας σέβονται.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Η ιδέα περί «αδιάσπαστης ιστορικής συνέχειας του ελληνισμού» που συνδέει αρχαία εποχή, Βυζάντιο και νεοελληνικό κράτος είναι ένας μύθος.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Η Μακεδονία είναι μία και είναι ελληνική.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Η εθνική ενότητα είναι ένα ψέμα: Δεν έχουν τίποτα κοινό εντός του ελλαδικού χώρου καταπιεσμένοι και καταπιεστές.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Αυτοί που επικαλούνται το εθνικό συμφέρον δεν είναι παρά οι ελίτ και τα αφεντικά του τόπου που εκμεταλλεύονται την εθνική ιδέα για τα ιδιωτικά τους συμφέροντα.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6. Το κάψιμο της ελληνικής σημαίας αποτελεί μέγιστη προσβολή προς την ιδέα του έθνους.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7. Δεν υφίσταται ελληνισμός δίχως ορθοδοξία.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

8. Η μόνη πατρίδα των ανθρώπων είναι η γη: Πρέπει να παλέψουμε για την κατάργηση των συνόρων και την αδελφoσύνη μεταξύ των λαών.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9. Το φιλότιμο, η λεβεντιά και η καλή καρδιά είναι χαρακτηριστικά των ελλήνων/ίδων.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
10. Κανένα άτομο δεν αξίζει να πεθάνει για καμία πατρίδα: Κανένα έθνος δε μας ενώνει, κανένα σύνορο δε μας χωρίζει.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
11. Δεν είναι έλληνας/ίδα όποιος/α δεν είναι έτοιμος/η να υπερασπιστεί τα πάτρια εδάφη.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
12. Είναι ανιστόρητη και προδοτική η στάση των εθνομηδενιστών, όλων αυτών δηλαδή που αρνούνται την ιστορική συνέχεια της ελληνικής εθνικής ταυτότητας και γλώσσας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
13. Το σύνθημα "όποιος κοιμάται πατριώτης ξυπνά εθνικιστής" λείπει μια μεγάλη αλήθεια: Η σημαία και ο εθνικός ύμνος γρήγορα καταλήγουν εθνικιστικά σύμβολα και σύμβολα μίσους.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
14. Η ορθόδοξη εκκλησία είναι πηγή μισαλλοδοξίας, μισογυνισμού και ρατσισμού και πρέπει να καταργηθεί ως φορέας εξουσίας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
15. Δεν υπάρχουν χαμένες παρά μόνο αλησμόνητες, αλύτρωτες πατρίδες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
16. Το σύνθημα «Σε Ελλάδα, Τουρκία και Μακεδονία ο εχθρός είναι στις τράπεζες και τα υπουργεία» είναι απόλυτα σωστό.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
17. Πρέπει να τιμούμε την πατρίδα, τη θρησκεία και την οικογένεια που είναι οι	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

παραδοσιακές αξίες της ελληνικής κοινωνίας.									
18. Οι παρελάσεις είναι απομεινάρια εθνικιστικών και χουντικών εποχών και πρέπει να καταργηθούν.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Επίσης, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ότι:

1. Οι ξένοι/ες που έρχονται στην Ελλάδα είναι κατώτερου επιπέδου· λερώνουν, τσακώνονται και αναστατώνουν τις γειτονιές με τις φωνές τους.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Δεν μπορεί να υπάρχει εμπιστοσύνη προς ξένους/ες προερχόμενους/ες από βάρβαρες φυλές.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Είναι υποχρέωσή μας να διευκολύνουμε την ομαλή ένταξη των ξένων στη χώρα μας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Οι ξένοι/ες που έρχονται στη χώρα μας πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες μ' εμάς για να ζήσουν και να προκόψουν.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Η ανεργία στην εποχή μας είναι μεγάλη. Μία μικρή χώρα όπως η Ελλάδα δεν μπορεί να εξασφαλίσει και τους/τις Έλληνες/ίδες και τους/τις ξένους/ες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6. Οι ξένοι/ες είναι φιλοξενοούμενοι/ες στη χώρα μας και πρέπει να τη σέβονται.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7. Όπως πάνε τα πράγματα, οι ξένοι/ες θα καταλήξουν να είναι περισσότεροι από τους/τις Έλληνες/ίδες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Ακολουθούν τέλος κάποιες απόψεις σχετικά με το **οικονομικό σύστημα, τις τάξεις και τις οικονομικές σχέσεις**. Παρακαλούμε να καταγράψετε το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με καθεμία από αυτές:

1. Οι εργαζόμενοι/ες συχνά διεκδικούν περισσότερα από όσα μπορούν να προσφέρουν οι εργοδότες.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Ένας τρόπος κατάργησης των ταξικών διαφορών είναι η απαγόρευση κατοχής πλούτου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Το εργατικό κίνημα πρέπει να κινείται προς την κατεύθυνση της γενικής απεργίας διαρκείας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Η εργατική τάξη δεν είναι ικανή να αναλάβει μόνη της την παραγωγή.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Αν θέλουμε να ορθοποδήσουμε μετά την κρίση οφείλουμε να υπακούσουμε στους νόμους της αγοράς.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
6. Η υποχώρηση του εργατικού κινήματος καθιστά την εργασία πιο ευάλωτη στις επιθέσεις του κεφαλαίου.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
7. Στόχος της εργατικής τάξης πρέπει να είναι η μέσω ταξικής διεκδίκησης κατάργηση των τάξεων.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
8. Ο καπιταλισμός είναι το καλύτερο δυνατό σύστημα.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
9. Το εργατικό και συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει να οργανώσει την πάλη ενάντια στον καπιταλισμό.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

10. Όσα άτομα κατέχουν οικονομικό κεφάλαιο ωφελούν την οικονομία γιατί προσφέρουν θέσεις εργασίας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
--	-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

Πόσο πιθανό θεωρείτε καθένα από τα παρακάτω;

1. Θα συμμετείχα σε μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
2. Θα δώριζα χρήματα σε μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
3. Θα συνέχιζα να υποστηρίζω μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων, ακόμα κι αν η οργάνωση παραβίαζε μερικές φορές τον νόμο.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
4. Θα συνέχιζα να υποστηρίζω μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων, ακόμα κι αν η ομάδα κατέφευγε μερικές φορές στη βία.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
5. Θα ξόδευα εθελοντικά τον χρόνο μου (δηλ. να γράφω ψηφίσματα, να διανέμω φυλλάδια, να στρατολογώ ανθρώπους κλπ.) για μια ομάδα που παλεύει για τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα των ζώων.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
6. Θα συμμετείχα σε μια δημόσια διαμαρτυρία ενάντια στην καταπίεση των ζώων, ακόμα κι αν	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ

σκεπτόμουν ότι η διαμαρτυρία μπορεί να κατέληγε βίαιη.									
7. Θα ταξίδευα για μία ώρα για να συμμετάσχω σε ένα δημόσιο συλλαλητήριο, μια διαμαρτυρία ή μια διαδήλωση υπέρ των ζώων.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ
8. Εάν ανήκα σε μία ομάδα που πάλευε για τα δικαιώματα των ζώων, θα έκανα επίθεση στις αστυνομικές δυνάμεις ή στις δυνάμεις ασφαλείας αν τις έβλεπα να χτυπούν μέλη της ομάδας μου.	ΌΧΙ	1	2	3	4	5	6	7	ΝΑΙ

Σε ποιό βαθμό, εσείς προσωπικά, θα λέγατε ότι συμφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις:

1. Η εξουσία έχει σα μέλημά της τη φροντίδα για την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
2. Η εξουσία αναζητά συνεχώς προφάσεις για να επιβάλει αυστηρότερα μέτρα ελέγχου και να οδηγεί σε ολοένα μεγαλύτερη αυταρχικοποίηση και συντηρητικοποίηση.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
3. Τα μέσα παρακολούθησης και αστυνόμευσης χρησιμοποιούνται από την εξουσία ως μέσα εξασφάλισης και διαφύλαξης της κοινωνικής ομαλότητας.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
4. Η εξουσία υπηρετεί το κοινό συμφέρον και τα ατομικά δικαιώματα με τον καλύτερο, ανάλογα με τις συγκυρίες, τρόπο.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
5. Η επιβολή μέτρων παρακολούθησης και αυξημένης αστυνόμευσης γίνεται με την πρόφαση προστασίας των πολιτών, αλλά τους στερεί ατομικές	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

ελευθερίες και δικαιώματα.									
6. Τα ατομικά δικαιώματα και η συλλογική ασφάλεια κινδυνεύουν περισσότερο από την αυθαίρετη άσκηση κρατικής εξουσίας, παρά από ακραίες μορφές αντίδρασης υπο-ομάδων του πληθυσμού.	Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα

Θα θέλαμε τώρα να σημειώσετε ποιες από τις παρακάτω κοινωνικές κατηγορίες υποστηρίζουν και προωθούν τις απόψεις του κειμένου που διαβάσατε πρωτύτερα (μέχρι 8 επιλογές):

Διανοούμενοι/ ες		Οπαδοί του νεοφιλελευθερισμού	
Φοιτητές/τριες		Συνωμοσιολόγοι	
Δεξιοί/ές		Οικολόγοι	
Γυναίκες		Φασίστ(ρι)ες	
Φτωχοί/ές		Σοσιαλιστ(τρι)ες	
Θρησκευόμενοι/ες		ΛΟΑΤΚΙ άτομα	
Αριστεροί/ές		Μέλη παραεκκλησιαστικών οργανώσεων	
Φιλόζωοι		Εθνικιστ(ρι)ες	
Μετανάστ(τρι)ες		Νέοι/ες	
Εύποροι/ες		Πολιτικοί	
Κομμουνιστ(τρι)ες		Άνεργοι/ες	
Ακροδεξιοί/ές		Αναρχικοί/ές	
Άθεοι/ες		Ηλικιωμένοι/ες	
Άτομα χωρίς συγκεκριμένη πολιτική ιδεολογία		Χορτοφάγοι	
Αντιεξουσιαστ(ρι)ες		Μυστικές ομάδες που θέλουν να	

		κυβερνήσουν τον κόσμο	
Άντρες		Ακροαριστεροί/ ες	
Ιερείς		Επιστήμονες	

Δημογραφικές Πληροφορίες

Έμφυλος Αυτοπροσδιορισμός: Άντρας ☐ Γυναίκα ☐

Προσδιορίζομαι διαφορετικά:

Ηλικία

Εκπαιδευτικό επίπεδο:

Έχω ολοκληρώσει: Δημοτικό ☐ Γυμνάσιο ☐ Λύκειο ☐ Πανεπιστήμιο ☐ Master ☐

PhD ☐

Ποιο σημείο της παρακάτω κλίμακας εκφράζει την πολιτική σας τοποθέτηση;

(Αν δεν σας εκφράζει η διάκριση αριστεράς δεξιάς, προχωρήστε κατευθείαν στις επόμενες διαθέσιμες επιλογές)

Απόλυτα Αριστερά	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Απόλυτα Δεξιά
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	--------------------------

Άρνηση τοποθέτησης ☐

Προτιμώ άλλον πολιτικό αυτοπροσδιορισμό, ο οποίος
είναι.....

Σας ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή
σας

Παράρτημα III (Συνθήκη Βία-Μη Διαθεματικότητα)

Το παρακάτω κείμενο αφορά μια ανάληψη ευθύνης για τοποθέτηση εμπρηστικού μηχανισμού σε μια βιομηχανία κρέατος, η οποία πραγματοποιήθηκε στις αρχές του προηγούμενου μήνα.

Παρακαλούμε διαβάστε το κείμενο με ιδιαίτερη προσοχή καθώς στη συνέχεια θα σας ζητήσουμε να απαντήσετε σε ορισμένα ερωτήματα σχετικά με αυτό.

Είμαστε όλα ζώα

Αιώνες τώρα το ανθρώπινο είδος μέσα από στείρες ψευδο-επιστημονικές και θρησκευτικές αντιλήψεις ορίζεται ως το κέντρο του σύμπαντος, αποκόπτεται από τον υπόλοιπο φυσικό κόσμο και δρα ως επικυρίαρχο ν. Κατασκευάζοντας μια αυθαίρετη ιεράρχηση μεταξύ ανώτερων και κατώτερων ειδών, αυτό-τοποθετήθηκε στην κορυφή εξαιτίας ορισμένων μοναδικών -υποτίθεται- χαρακτηριστικών. Η ανθρωποκεντρική αυτή αντίληψη του δίνει έως σήμερα το δικαίωμα της επιβολής και της εκμετάλλευσης της φύσης και δημιουργεί διακρίσεις σε βάρος των υπολοίπων ειδών (κάτι που ονομάζεται «σπιτισμός»). Τα μη ανθρώπινα ζώα (άγρια και οικόσιτα) καταλήγουν να μην είναι τίποτα άλλο παρά

αντικείμενα. Η διατροφή, η ένδυση και η ψυχαγωγία των ανθρώπινων ζώων σχετίζονται άμεσα με διαδικασίες εγκλεισμού, βασανισμού και δολοφονίας δισεκατομμυρίων μη ανθρώπινων ζώων κάθε χρόνο. Το αίμα κυλάει άφθονο στα σύγχρονα σφαγεία, τα πειραματικά εργαστήρια, τα εκτροφεία γουνοφόρων ζώων, τους ζωολογικούς κήπους, τα τσίρκο, τα «καταφύγια». Ο σπισισμός βρωμάει φασισμό ενώ η εξαφάνιση των ειδών, η κλιματική αλλαγή, οι πανδημίες όπως ο Κορωνοϊός, δεν είναι παρά οι κραυγαλέες επιπτώσεις της ανθρώπινης κυριαρχίας και επεκτατικότητας πάνω στη φύση.

Εμείς από την πλευρά μας παλεύουμε για έναν κόσμο όπου όλα τα είδη θα ζουν ελεύθερα, ισότιμα και αρμονικά. Για αυτό εχθρευόμαστε απόλυτα τον πολιτισμό, τη μαζική καταναλωτική κουλτούρα και την τεχνολογία του. Ο πολιτισμός αποτελεί ένα αλλοτριωμένο σύστημα που καταστρέφει τον ελεύθερο και άγριο τρόπο ζωής, είναι μια γάγγραινα στο σώμα του πλανήτη που επεκτείνεται ραγδαία μέχρι την ολοκληρωτική καταστροφή. Ειδικά εντός του καπιταλιστικού συστήματος, τόσο τα ανθρώπινα όσο και τα μη ανθρώπινα ζώα υφίστανται την ίδια εξουσιαστική, εκμεταλλευτική και βίαιη μεταχείριση με σκοπό τον έλεγχο και το κέρδος. Η απελευθέρωση της φύσης και η εγκαθίδρυση μιας άλλης, ισότιμης κοινωνίας δε μπορεί λοιπόν παρά να επέλθει με την καταστροφή του κράτους, του κεφαλαίου, των δομών και των σχέδεών τους. Από αυτή τη σκοπιά, η καταπολέμηση του σπισισμού συμβάλλει στην υπέρβαση της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο, ενώ η απελευθέρωση των ζώων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια απελευθερωμένη κοινωνία. Ανθρώπινα και μη, όλα τα ζώα αντιλαμβανόμαστε τον πόνο και την ευχαρίστηση, ενδιαφερόμαστε για τη διαβίωσή μας και έχουμε το δικαίωμα να ζούμε ελεύθερα.

Όπλα μας στην πορεία προς την ολική απελευθέρωση είναι η αλληλεγγύη προς τα μη ανθρώπινα ζώα και η ανάληψη άμεσης δράσης προκειμένου να χτυπήσουμε πολύμορφα το ανθρωποκεντρικό εκμεταλλευτικό σύστημα. Οι επιμέρους αγώνες έχουν αξία και κάθε μικρή νίκη στον αγώνα ενάντια στην

εκμετάλλευση των μη ανθρώπινων ζώων μπορεί να γίνει μία συνολική νίκη της ελευθερίας ενάντια στην καταπίεση.

Για τους λόγους αυτούς τη νύχτα της 6ης Οκτωβρίου προχωρήσαμε στην τοποθέτηση εμπρηστικού μηχανισμού στη βιομηχανία κρέατος ΕΒΚΡΑ ΑΕ προκειμένου να καταφέρουμε ένα μικρό πλήγμα σε έναν κρίκο της αλυσίδας της φρίκης, που γεννάει φυλακισμένα και σκοτώνει βάνανυσα τα μη ανθρώπινα αδέρφια μας.

Φωτιά και βία να κλείσουν τα σφαχεία

Μέχρι κάθε κλουβί να μείνει άδειο

Για την απελευθέρωση των ζώων, της γης και του ανθρώπου

Για την ολική απελευθέρωση

Παράρτημα IV(Συνθήκη Βία-Διαθεματικότητα)

Το παρακάτω κείμενο αφορά μια ανάληψη ευθύνης για τοποθέτηση εμπρηστικού μηχανισμού σε μια βιομηχανία κρέατος, η οποία πραγματοποιήθηκε στις αρχές του προηγούμενου μήνα.

Παρακαλούμε διαβάστε το κείμενο με ιδιαίτερη προσοχή καθώς στη συνέχεια θα σας ζητήσουμε να απαντήσετε σε ορισμένα ερωτήματα σχετικά με αυτό.

Είμαστε όλα ζώα

Αιώνες τώρα το ανθρώπινο είδος μέσα από στείρες ψευδο-επιστημονικές και θρησκευτικές αντιλήψεις ορίζεται ως το κέντρο του σύμπαντος, αποκόπτεται από τον υπόλοιπο φυσικό κόσμο και δρα ως επικυρίαρχο ν. Κατασκευάζοντας μια αυθαίρετη ιεράρχηση μεταξύ ανώτερων και κατώτερων ειδών, αυτό-τοποθετήθηκε στην κορυφή εξαιτίας ορισμένων μοναδικών -υποτίθεται- χαρακτηριστικών. Η ανθρωποκεντρική αυτή αντίληψη του δίνει έως σήμερα το δικαίωμα της επιβολής και της εκμετάλλευσης

της φύσης και δημιουργεί διακρίσεις σε βάρος των υπολοίπων ειδών (κάτι που ονομάζεται «σπιτισμός»). Τα μη ανθρώπινα ζώα (άγρια και οικόσιτα) καταλήγουν να μην είναι τίποτα άλλο παρά αντικείμενα. Η διατροφή, η ένδυση και η ψυχαγωγία των ανθρώπινων ζώων σχετίζονται άμεσα με διαδικασίες εγκλεισμού, βαδανισμού και δολοφονίας δισεκατομμυρίων μη ανθρώπινων ζώων κάθε χρόνο. Το αίμα κυλάει άφθονο στα σύγχρονα σφαχεία, τα πειραματικά εργαστήρια, τα εκτροφεία γουνοφόρων ζώων, τους ζωολογικούς κήπους, τα τσίρκο, τα «καταφύγια». Ο σπιτισμός βρωμάει φασισμό ενώ η εξαφάνιση των ειδών, η κλιματική αλλαγή, οι πανδημίες όπως ο Κορωνοϊός, δεν είναι παρά οι κραυγαλέες επιπτώσεις της ανθρώπινης κυριαρχίας και επεκτατικότητας πάνω στη φύση.

Εμείς από την πλευρά μας παλεύουμε για έναν κόσμο όπου όλα τα είδη θα ζουν ελεύθερα, ισότιμα και αρμονικά. Για αυτό εχθρευόμαστε απόλυτα τον πολιτισμό, τη μαζική καταναλωτική κουλτούρα και την τεχνολογία του. Ο πολιτισμός αποτελεί ένα αλλοτριωμένο σύστημα που καταστρέφει τον ελεύθερο και άγριο τρόπο ζωής, είναι μια γάγγραινα στο σώμα του πλανήτη που επεκτείνεται ραχδαία μέχρι την ολοκληρωτική καταστροφή. Ειδικά εντός του καπιταλιστικού συστήματος, τόσο τα ανθρώπινα όσο και τα μη ανθρώπινα ζώα υφίστανται την ίδια εξουσιαστική, εκμεταλλευτική και βίαιη μεταχείριση με σκοπό τον έλεγχο και το κέρδος. Η απελευθέρωση της φύσης και η εγκαθίδρυση μιας άλλης, ισότιμης κοινωνίας δε μπορεί λοιπόν παρά να επέλθει με την καταστροφή του κράτους, του κεφαλαίου, των δομών και των σχέσεών τους. Από αυτή τη σκοπιά, η καταπολέμηση του σπιτισμού συμβάλει στην υπέρβαση της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο, ενώ η απελευθέρωση των ζώων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια απελευθερωμένη κοινωνία. Ανθρώπινα και μη, όλα τα ζώα αντιλαμβανόμαστε τον πόνο και την ευχαρίστηση, ενδιαφερόμαστε για τη διαβίωσή μας και έχουμε το δικαίωμα να ζούμε ελεύθερα.

Για να επιτευχθεί όμως πραγματική απελευθέρωση από μια ορισμένη μορφή καταπίεσης (π.χ. των μη ανθρώπινων από τα

ανθρώπινα ζώα) απαιτείται η κατάργηση κάθε μορφής κυριαρχίας και εκμετάλλευσης. Ειδικότερα, ο σπιτισμός είναι η παλιότερη μορφή ρατσισμού: η πρωταρχική καταδυνάστευση των ζώων επεκτάθηκε τελικά στη σκλαβιά και ανθρώπων. Από αυτή τη σκοπιά, ο σπιτισμός δε διαφέρει από το σεξισμό, το φυλετισμό και την εργατική εκμετάλλευση. Η απελευθέρωση των υπόλοιπων έμβιων όντων είναι συνεπώς συνδεδεμένη με τους αγώνες των γυναικών ενάντια στην αντρική κυριαρχία, με τους αγώνες των μεταναστ(ρι)ών ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό και με τους ταξικούς αγώνες των εργατ(ρι)ών ενάντια στον καπιταλισμό.

Όπλα μας στην πορεία προς την ολική απελευθέρωση είναι η αλληλεγγύη προς τα μη ανθρώπινα ζώα και η ανάληψη άμεσης δράσης προκειμένου να χτυπήσουμε πολύμορφα το ανθρωποκεντρικό εκμεταλλευτικό σύστημα. Οι επιμέρους αγώνες έχουν αξία και κάθε μικρή νίκη στον αγώνα ενάντια στην εκμετάλλευση των μη ανθρώπινων ζώων μπορεί να γίνει μία συνολική νίκη της ελευθερίας ενάντια στην καταπίεση.

Για τους λόγους αυτούς τη νύχτα της 6ης Οκτωβρίου προχωρήσαμε στην τοποθέτηση εμπρηστικού μηχανισμού στη βιομηχανία κρέατος ΕΒΚΡΑ ΑΕ προκειμένου να καταφέρουμε ένα μικρό πλήγμα σε έναν κρίκο της αλυσίδας της φρίκης, που γεννάει φυλακισμένα και σκοτώνει βάνανυσα τα μη ανθρώπινα αδέρφια μας.

Φωτιά και βία να κλείσουν τα σφαχεία

Μέχρι κάθε κλουβί να μείνει άδειο

Για την απελευθέρωση των ζώων, της γης και του ανθρώπου

Για την ολική απελευθέρωση

Παράρτημα V (Συνθήκη Μη Βία-Μη Διαθεματικότητα)

Το παρακάτω κείμενο αφορά ένα κάλεσμα σε διαμαρτυρία έξω από μια βιομηχανία κρέατος, η οποία πραγματοποιήθηκε στις αρχές του προηγούμενου μήνα.

Παρακαλούμε διαβάστε το κείμενο με ιδιαίτερη προσοχή καθώς στη συνέχεια θα σας ζητήσουμε να απαντήσετε σε ορισμένα ερωτήματα σχετικά με αυτό.

Είμαστε όλα ζώα

Αιώνες τώρα το ανθρώπινο είδος μέσα από στείρες ψευδο-επιστημονικές και θρησκευτικές αντιλήψεις ορίζεται ως το κέντρο του σύμπαντος, αποκόπτεται από τον υπόλοιπο φυσικό κόσμο και δρα ως επικυρίαρχο ν. Κατασκευάζοντας μια αυθαίρετη ιεράρχηση μεταξύ ανώτερων και κατώτερων ειδών, αυτό-τοποθετήθηκε στην κορυφή εξαιτίας ορισμένων μοναδικών -υποτίθεται- χαρακτηριστικών. Η ανθρωποκεντρική αυτή αντίληψη του δίνει έως σήμερα το δικαίωμα της επιβολής και της εκμετάλλευσης της φύσης και δημιουργεί διακρίσεις σε βάρος των υπολοίπων ειδών (κάτι που ονομάζεται «σπισισμός»). Τα μη ανθρώπινα ζώα (άγρια και οικόσιτα) καταλήγουν να μην είναι τίποτα άλλο παρά αντικείμενα. Η διατροφή, η ένδυση και η ψυχαγωγία των ανθρώπινων ζώων σχετίζονται άμεσα με διαδικασίες εγκλεισμού, βασανισμού και δολοφονίας δεκατομμυρίων μη ανθρώπινων ζώων κάθε χρόνο. Το αίμα κυλάει άφθονο στα σύγχρονα σφαγεία, τα πειραματικά εργαστήρια, τα εκτροφεία γουνοφόρων ζώων, τους ζωολογικούς κήπους, τα τσίρκο, τα «καταφύγια». Ο σπισισμός βρωμάει φασισμό ενώ η εξαφάνιση των ειδών, η κλιματική αλλαγή, οι πανδημίες όπως ο Κορωνοϊός, δεν είναι παρά οι κραυγαλέες επιπτώσεις της ανθρώπινης κυριαρχίας και επεκτατικότητας πάνω στη φύση.

Εμείς από την πλευρά μας παλεύουμε για έναν κόσμο όπου όλα τα είδη θα ζουν ελεύθερα, ισότιμα και αρμονικά. Για αυτό

εχθρευόμαστε απόλυτα τον πολιτισμό, τη μαζική καταναλωτική κουλτούρα και την τεχνολογία του. Ο πολιτισμός αποτελεί ένα αλλοτριωμένο σύστημα που καταστρέφει τον ελεύθερο και άγριο τρόπο ζωής, είναι μια γάγγραινα στο σώμα του πλανήτη που επεκτείνεται ραγδαία μέχρι την ολοκληρωτική καταστροφή. Ειδικά εντός του καπιταλιστικού συστήματος, τόσο τα ανθρώπινα όσο και τα μη ανθρώπινα ζώα υφίστανται την ίδια εξουσιαστική, εκμεταλλευτική και βίαιη μεταχείριση με σκοπό τον έλεγχο και το κέρδος. Η απελευθέρωση της φύσης και η εγκαθίδρυση μιας άλλης, ισότιμης κοινωνίας δε μπορεί λοιπόν παρά να επέλθει με την καταστροφή του κράτους, του κεφαλαίου, των δομών και των σχέσεών τους. Από αυτή τη σκοπιά, η καταπολέμηση του σπισισμού συμβάλει στην υπέρβαση της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο, ενώ η απελευθέρωση των ζώων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια απελευθερωμένη κοινωνία. Ανθρώπινα και μη, όλα τα ζώα αντιλαμβανόμαστε τον πόνο και την ευχαρίστηση, ενδιαφερόμαστε για τη διαβίωσή μας και έχουμε το δικαίωμα να ζούμε ελεύθερα.

Όπλα μας στην πορεία προς την ολική απελευθέρωση είναι η αλληλεγγύη προς τα μη ανθρώπινα ζώα και η ανάληψη άμεσης δράσης προκειμένου να χτυπήσουμε πολύμορφα το ανθρωποκεντρικό εκμεταλλευτικό σύστημα. Οι επιμέρους αγώνες έχουν αξία και κάθε μικρή νίκη στον αγώνα ενάντια στην εκμετάλλευση των μη ανθρώπινων ζώων μπορεί να γίνει μία συνολική νίκη της ελευθερίας ενάντια στην καταπίεση.

Για τους λόγους αυτούς καλούμε στις 6 Οκτωβρίου σε διαμαρτυρία έξω από τη βιομηχανία κρέατος ΕΒΚΡΑ ΑΕ προκειμένου να εκφράσουμε την εναντίωσή μας σε έναν κρίκο της αλυσίδας της φρίκης, που γεννάει φυλακισμένα και σκοτώνει βάνανυσα τα μη ανθρώπινα αδέρφια μας.

Κανένα ζώο δεν είναι εμπόρευμα

Μέχρι κάθε κλουβί να μείνει άδειο

Για την απελευθέρωση των ζώων, της γης και του ανθρώπου

Για την ολική απελευθέρωση